

42973

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ
(Hedef ve Etkinlikler Açısından, Batı ve İslâm Eğitiminin İncelenmesi)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

42973

Hazırlayan
İsmail SAĞLAM

BURSA 1995

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ
(Hedef ve Etkinlikler Açısından, Batı ve İslâm Eğitiminin İncelenmesi)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

42973

Hazırlayan
İsmail SAĞLAM

Danışman
Yard. Doç. Dr.
Ömer ÖZYILMAZ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

BURSA 1995

ÖNSÖZ

Eğitim, insanın yetişmesi ve hayata hazırlanabilmesi için vazgeçilmez bir vasıta dır. İnsan, yaratılışından hemen sonra eğitim-öğretim faaliyetlerine girişmiştir. Allah (c.c.)'dan bütün eşyanın isimlerini öğrenen Hz. Adem, peygamberlik vazifesi ile beraber, bir eğitim kurumu olarak değerlendirilecek ailesine muallimlik de yapmıştır. Esasen bütün peygamberlerin, filozofların, bilginlerin yaptığı iş de ailesini ve insanlığı eğitmekten başka birşey değildir. Bununla beraber insanlık tarihi içerisinde, birçok düşünürün, eğitimi bir fenomen olarak ele alıp, çeşitli sorunlarına yöneldiklerini görmekteyiz.

Ancak eğitimin bir bilim dalı olarak ele alınması, 19. yy'da Batı'da gerçekleşmiştir. Osmanlı mektep ve medreselerinde eğitim ve öğretime dair dersler okutulmasına rağmen, bilim dalı olarak, bizde 1950'lerden sonra ele alınmıştır. 1982 yılından itibaren de, İlahiyat fakültelerinde Din Eğitimi Anabilim Dalı olarak, hem kendi gelişimini tamamlamakta, hem de toplumumuzun çözüm bekleyen problemlerini çözmeye çalışmaktadır.

İslâmiyetin, topyekün hayata tezahürünü, ilmi manada irdelemenin yanısıra, eğitim bilimine tezahürü de, irdelenmesi öncelikli bir meseledir. İşte Din Eğitimi Anabilim Dalı, bu uğraşı fırsatını yakalamış durumdadır.

Çiçek açıp meyve veren bir ağacın, önce çekirdek olduğu gibi, insanda dünya hayatına önce çocuk olarak başlamaktadır. Çocukluk döneminin eğitimsiz geçirilmesini düşünmek imkansızdır. Öyle ise, bu eğitimin nasıl olması ve hangi temellere dayandırılması, günümüz İslâm eğitimcilerinin, üzerinde ençok duracakları konular arasındadır.

Toplumumuzda, okulöncesi dönem çocukları genellikle ya ihmal edilmekte

veya aileler ve eğitim kurumları, onların eğitiminde bazı yanlışlar içine düşebilmektedirler. Bundan dolayı, bu çalışmamızda çocuğa verilecek eğitimi bir bütün olarak ele almaya, hedef ve etkinlikleri de buna göre belirlemeye çalıştık.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden ibarettir. Girişte, çalışmamızın problemini, önemini, amacımızı, kullandığımız kaynakları ve yöntemi, ayrıca konumuz açısından önemli bazı tanım ve kavramları açıklamaya çalıştık. I. Bölümde, Batı ve İslâm eğitiminde, okulöncesi eğitimin hedefini belirtmeye çalıştık. II. Bölümde de, günümüz okulöncesi eğitiminde bulunması gereken hedef ve etkinlikleri belirtip, yeni bir okulöncesi eğitim modeli sunmaya gayret ettik. Sahasında yapılan ilk çalışma özelliğine sahip, diyebileceğimiz bu çalışmamızın muhtemel eksiklikleri ile beraber anaokullarına, ailelere pratikte yol göstereceğini, okulöncesi eğitimde İslâmî anlayışın gündeme gelmesine vesile olacağını ve bu konuda yapılacak ilmi çalışmalara zemin hazırlayacağını ümit ediyoruz.

Araştırmanın her safhasında yardımlarını esirgemeyen, konuya yaklaşım ve bakış açısı hususunda bana yol gösteren, danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZYILMAZ Bey'e teşekkür etmek benim için büyük bir mutluluktur. Ayrıca yeri geldikçe bana zaman ayırıp eleştirileriyle katkıda bulunan, hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖCAL Bey'e, ve Prof. Dr. İzzet ER Bey'e içtenlikle teşekkür ederim. Yine çeşitli vesilelerle bu konuda bana yardımcı olan diğer hocalarıma ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Temmuz 1995, Bursa

İsmail SAĞLAM

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	V

GİRİŞ

A. PROBLEM.....	1
B. TEMEL KAVRAM VE TANIMLAR.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

BATI VE İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

BATI VE İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ.... 10

A.BATI EĞİTİMİNDE OKULÖNCESİ EĞİTİMİN HEDEFİ..... 14

1. <i>Temel Gelişme İhtiyaçlarını Karşılama</i>	14
a. Dil Gelişimini Sağlama.....	14
b. Zihinsel (Cognitive) Gelişimini Sağlama.....	16
c. Beden ve Hareket (Motor) Gelişimini Sağlama.....	19
d. Sosyal ve Duygusal Gelişimini Sağlama.....	20
e. Yaratıcılık ve Bireysel Yeteneklerin Gelişimini Sağlama.....	22
2. <i>Eстетik ve Entellektüel Eğitimin Verilmesi</i>	23
3. <i>Dinî ve Ahlâki Gelişimini Sağlama</i>	25
4. <i>Yurtsever ve Milliyetçi Kılmak</i>	26
5. <i>Pratik Bilgi ve Beceri Kazandırma</i>	27
6. <i>Bilime Yönelme ve İlkokul İçin Temel Önbilgi Kazandırma</i>	28

B. İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ..... 30

1. <i>Kur'an'da Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarla ilgili Ayetler ve Bunların Hedefleri</i>	31
a. Çocukların Duygusal (Sevgi) İhtiyaçlarını Karşılama.....	32
b. Çocukların Bedensel İhtiyaçlarının Karşılama.....	34
c. Çocuklara Toplumsallaşmalarında Rehberlik Etmek.....	35
2. <i>Hadislere Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefi</i>	37
a. Çocukları Sevmek, Allah ve Resulünü Sevdirmek ve Şahsiyetlerinin Gelişimini Sağlama.....	37
b. Dil Gelişimini Sağlama.....	40
c. İman Esasları Hakkında İlk Bilgiler.....	41
d. Kur'an Okuma ve Duâ Etmek.....	42
e. Namaz ve Diğer İbadetlerle İlgili İlk Tecrübeler.....	44
f. Yemek, Uyku ve Sağlık Kurallarına Uyuma, Bedeni Hareketi Sağlama.....	45

3. İslâm Eğitmcilerinin Bazılarına Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefi.....	49
a. İbn Miskeveyh'e (V.421/1030) Göre.....	49
b. İbn Sina'ya (V.428/1036) Göre.....	50
c. Muhammed İbn Allan'a (V.1057) Göre.....	51
d. Gazali'ye (V.505/1111) Göre.....	51
e. Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya (D.1703,V.1780) Göre.....	52
f. Bazı Halifelerin Talimatlarına (Eğitim Programlarına) Göre.....	54

İKİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEF VE ETKİNLİKLER

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEF VE ETKİNLİKLER.....	59
A. OKULÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER.....	59
B. OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BULUNMASI GEREKEN ETKİNLİKLER.....	64
1. Sözlü Öğretim Etkinlikleri.....	64
a. Şiir, Bilmece ve Tekerleme.....	65
b. Masal ve Hikaye.....	66
c. Biyografiler, Hatıralar ve Tarihi Olaylar.....	68
d. Ayet, Hadis ve Duâ.....	69
e. Diyalog.....	70
2. Oyun Etkinlikleri.....	72
a. Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar.....	73
b. Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar.....	75
c. Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar.....	76
3. Taklit Etkinlikleri.....	77
a. Tiyatro, Kukla ve Dramatizasyon.....	78
b. Çocuğun Eğitmciyi ve Arkadaşlarını Taklidi.....	79
4. Özbakım ve Pratik Beceri Kazandırma Etkinlikleri.....	81
a. Yemek, Temizlik ve Sağlık.....	81
b. Giyim-Kuşam, Tertip-Düzen ve Uyku.....	82
c. Alışveriş Yapma.....	84
5. Bireysel Yetenek ve Sanatsal Kabiliyetleri Geliştirmeye Yönelik Etkinlikler.....	85
a. Resim.....	86
b. Müzik.....	88
c. Boyama, Kesme ve Yapıştırma.....	90
6. Ahlâki Tutum ve Davranış Kazandırmaya Yönelik Etkinlikler.....	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
BİBLİYOGRAFYA.....	100

KISALTMALAR

ark.	:arkadaşı
agd	:adı geçen dergi
age	:adı geçen eser
arkl.	:arkadaşları
agt	:adı geçen tebliğ
bkz.	:bakınız
bs.	:baskı
c.	:cilt
çev.	:çeviren
dok. tez.	:doktora tezi
Hz.	:Hazreti
krş.	:karşılaştır
neş.	:neşriyat
ra.	:radiyallahu anh
s.	:sayfa
sav.	:sallallahu aleyhi vesellem
thk.	:tahkik
ts.	:tarihsiz
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve devamı
yay.	:yayını/yayımları
ys.	:yersiz

LİTERATÜRLE İLGİLİ KISALTMALAR

AAK.	:Aile Araştırma Kurumu
AAKB.	:Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı
Ank.	:Ankara

AÜDTCF.	:Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Çoğrafya Fakültesi
AÜEFY.	:Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları
AÜİF.	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
AÜİFD.	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİBY.	:Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
İFAV.	:İlahiyat Fakültesi Vakfı
İst.	:İstanbul
İUEFY.	:İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları
KTBY.	:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
MEBa.	:Mili Eğitim Basımevi
MEBK:	:Millî Eğitim Bakanlığı Kılavuzları
MEGSB.	:Mili Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
MEBY.	:Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
OECD.	:Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OEGM.	:Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
OEYS.	:Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri
TDK.	:Türk Dil Kurumu
TDV.	:Türkiye Diyanet Vakfı
TDVY.	:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
TMK.	:Türkiye Millî Komisyonu
UÜB.	:Uludağ Üniversitesi Basımevi
UÜEF.	:Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ZGY.	:Zaman Gazetesi Yayınları

GİRİŞ

A. PROBLEM

Günümüzde okulöncesi eğitim, yetişkinlerin, özellikle de eğitimcilerin dikkatini çeken bir konu durumundadır. Çocuğun küçük yaşlarda aldığı eğitimin, ileriki yaşlara olan etkisi bilimsel verilerle ortaya çıkınca, okulöncesi eğitimine duyulan ilginin de haklılık payı ortaya çıkmıştır.

Dünya ülkeleri arasında okulöncesi eğitimi okullaşma oranı Türkiye'den oldukça ileridedir. UNESCO'nun 1990 yılı istatistiklerine göre gelişmiş ülkelerde % 65, Sahra Afrikası'nda % 6-7 iken, memleketimizde % 5 gibi oldukça düşük bir oranda okulöncesi eğitimi okullaşma oranı göze çarpmaktadır.¹

Türkiye'de bu oranın yükseltilmesi için gerekli altyapının olduğu kanaatindeyiz. Ancak okulöncesi eğitiminin toplumumuzda yaygınlaşması için, onun gerçeklerine uygun, hedef ve etkinlikleri içerisinde bulunduran programlar geliştirerek ve çeşitli kamu ve özel kuruluşların okulöncesi kurumları teşekkülünde rol almaları gereği vurgulanarak mümkün olacağı görüşündeyiz.

Bütün bunlarla beraber son yıllarda, özellikle İslâmî değerlere duyarlı halkımızın teşekkül ettirdiği bazı özel ve tüzel (vakıf, dernek, şirket v.b.) kurum ve kuruluşların okulöncesi eğitime ilgi duymaya başladıklarını ve bünyelerinde okulöncesi eğitimi vermeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Yukarıda bahsettiğimiz bütün bu gelişmeler ekseninde, karşımıza bazı problemler çıkmaktadır. Bu problemleri iki maddede özetlememiz mümkündür:

1-Mevcut okulöncesi eğitimi veren kuruluşların uygulamalarına baktığımızda;

---

¹ UNESCO Statistics, 1990; Ülküer, Nurper, Herkes İçin Eğitim Hedefleri ve Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitim, 9. YA-PA OEYS, İst. 1993, s. 29.

birçoğunun etkinlikleri içerisinde, çocuğun temel gelişim ihtiyaçlarının karşılanmadığını görmekteyiz. Çünkü çocuğun fitratında olan dîni, milli, manevî duygu ve gelişim ihtiyacını bir bütün olarak sağlamaktan yoksundurlar. Böylece çocuklara; etkinlikler içerisinde kendi kültür, inanç ve değerlerimizin kazandırılması üzerinde durulmayıp, programlarda da, yer verilmemektedir.

İslâmî değerlerle yoğrulmuş medeniyetimiz içerisinde, okulöncesi dönemindeki çocuklara yönelik teorik ve pratik mirasımız ve sahip olduğumuz değerler bu gözle incelemeye alınmamıştır.

Okulöncesi eğitimi konusunda yapılan, çeşitli ilmî toplantı, seminer ve araştırmalarda, çocuğa okulöncesi eğitimi etkinlikleri içerisinde Allah inancı ve sevgisi, Peygamber sevgisi, İslâm büyüklerini sevme ve önder edinme gibi konuların gözardı edildiği dikkatimizi çekmektedir. İlmi bazda bu konular tartışılıp gündeme gelmeyince de, uygulamada bu değerlerin varlığından bahsetmek güç olmaktadır.

2- Düşünce bazında okulöncesi eğitiminde çocukların kendi kültür, inanç ve medeniyetimiz doğrultusunda bilgi ve beceri kazanması gereğine inanan halkımızın, uygulamada düştükleri problemdir. Gerek aile içerisinde, gerekse anaokulu uygulamalarında çocuğun temel gelişim çizgisine uygun bir hedef ve etkinliğin tayin ve tespitinde yanlıgılar olduğu, diğeri bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Esasen gelişim basamakları içerisinde, eğitim yönünden en fazla ihmal edilen dönem, okulöncesi dönemdir. İşte bütün bunlardan dolayı, hem bu dönemin önemini ortaya koymak, hem de bilimsel çevrelerde ve uygulama planında, kamuoyu oluşumuna katkıda bulunmak maksadıyla, okulöncesi dönem eğitimini çalışmamızın ekseni yaptık. Konuya, toplumumuzun kendi dünya görüşüne uygun ve günümüz eğitim bilimlerindeki gelişimi de esas alarak yöneldik. Böylece çağımızda gelişen, İslâmî anlayışa uygun bir okulöncesi eğitim modeli ortaya koymaya çalıştık.

Araştırmamızın amacı; çocuğun temel gelişimleri olan dil gelişimi, zihinsel gelişimi, psiko-motor hareket gelişimi ve bedensel gelişimini sağlayıp bu gelişmelerin

önünün açılması gereğini belirtmektir. Yine bilgi ve beceri kazanıp, temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve görgü kurallarına uymayı öğrenmesini sağlamaktır. Ayrıca, inanç ve ahlâk ilkelerinin, bütün bu etkinlikler içerisine serpiştirilerek verilmesi gerektiğini ortaya koymaktır.

Bir boyama etkinliğini nasıl ki ahlâktan soyutlamamız yanlış olursa; resimi, tiyatroyu ve müziği de, dinden ve inançtan soyutlamamız yanlış olur. Başka bir ifade ile, çocuğa verilecek İslâmî eğitimde, müzikten, resimden, tiyatrodan istifade edilmemesi ne denli yanlış ise; doğa ve canlıları inceleyip tanıtırken Allah inancından bahsetmemek de o denli yanlıştır.

Amacımız İslâmın; insan hayatının her safhasında olduğu gibi okulöncesi eğitimi döneminde de belirleyici unsur olması gerektiğini, psikolojik ve pedagojik ilkelerle ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Okulöncesi eğitimde yapılacak bir fen ve tabiat deneyinin kural ve sonuçları Allah'ın bilgi ve iradesinin dışında olmadığı gibi; çocuğun koşması, konuşması, müzik ve resim etkinliklerinde bulunması, temel gelişiminin önünü açıcı her türlü etkinliğe katılması da, İslâmî eğitimin dışında değildir. Yeterki çocuğun önüne İslâmî değerlerin dışında etkinliklerle çıkılmasın. Örnek olarak; çocuğa boyaması için bir Hristiyan din adamı silueti konulacağına, İslâm kahraman ve şahsiyetlerinin silueti konularak boyama etkinliğinin yapılmasını, anlamsız söz ve ifadeler kullanarak (Hepsi senin mi?, Bandıra bandıra ye, Homini gırtlak gibi) ² yapılacak müzik etkinlikleri yerine çocuğun bütün gelişmelerine (dil, zekâ, ahlâk, estetik v.b.) katkısı olacak anlam ve ifadelerle örgülü müzik etkinliği yapılması gereğini gösterebiliriz.

İşte araştırmamızın önemi burda ortaya çıkmaktadır; hem Batı eğitiminde hem de İslâm eğitimi kaynaklarında okulöncesi eğitiminin hedef ve etkinliklerini inceleyerek, doğru bilgi ve etkinliklerin İslâmî değerlerle birlikteliğini ortaya

² Dikkat edilirse bu tür etkinlikler , eğitici anlam ve ifadeler taşıyor. Bu özelliklere sahip müziklerin , çocuklarda gece terörü, geri zekâlılık ve ahlâki çöküntü meydana getirdiği H.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitü Müdürlüğü tarafından açıklanmaktadır. (Bkz. Murat Tuncer, Aile-Sağlık, Zaman Gazetesi,3 Eylül 1994, s.12.)

çıkarmamız, günümüz okulöncesi eğitimi açısından büyük önem ifade ettiği kanaatindeyiz. Zira bu amaçla kaleme alınmış bir ilmî çalışmaya ve uygulamaya rastlamış değiliz.

Araştırmamızın sınırlarına gelince; Batı ve İslâm eğitiminde okulöncesi eğitiminin (anaokulunun), hedefleri ve onlara götürececek etkinliklerin tesbitiyle, bu hedeflerin ve etkinliklerin okulöncesi dönemi çocukları için daha somut ve ulaşılabilir eğitim hedef ve etkinlikleri haline gelmesini sağlamaktır.

Araştırmamızda okulöncesi döneminin; anaokuluna kabul yaşı olan 36-72 ayları arası ile, anasınıfına kabul yaşı olan 48-72 aylar arası dönem çocukları -kesin sınırlarla ayırmamak şartıyla- muhatap alınmışlardır.³ Diğer bir ifade ile araştırmamız, 3-6 yaş arası çocuğun, aile ve ağırlıklı olarak anaokulundaki eğitimini hedef almaktadır.

Araştırmamızın kaynaklarına gelince; konunun işleniş sırasına göre, şöylece belirtebiliriz: Eğitim Tarihi, Gelişim Psikolojisi, Kur'an-ı Kerim ve hadislerle, günümüzde okulöncesi eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalar genel olarak yararlandığımız kaynaklardır. Batı eğitim tarihini konu alan eserler ile, Batılı düşünür ve eğitimcilerin okulöncesi eğitime yönelik görüş ve düşüncelerini konu alan eserlere de ulaşılmaya çalışılmıştır. Sonra İslâm eğitim tarihini konu alan eserlerle, Kur'an'da ve hadislerde okulöncesi dönemle ilgili ayet ve hadisler tahlil edilmeye çalışılmış, bazı İslâm eğitimci ve düşünürlerinin okulöncesi dönemi çocuğunun eğitimi ile ilgili görüş ve düşüncelerine başvurulmuştur. Bütün bunlarla beraber Çocuk Psikolojisi, Genel Psikoloji, Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Sosyolojisini konu alan Pedagojik İlke ve Metodları ortaya koyan eserlere de müracaat edilmiştir.

Ayrıca günümüzde okulöncesi eğitimi, amaç, ilke, uygulama, problem, personel yetiştirme, program geliştirme ve faaliyet belirleme gibi konularda yapılan ilmî çalışmalar, seminerler, araştırmalar, tebliğler, konferanslar, yönetmelikler de

---

³ Anaokulu-Anasınıfı ve Uygulama Sınıfı Yönetmeliği, MEBa. Ank. 1993, s.1.

istifade ettiğimiz kaynaklardandır.

Yine zaman zaman Bursa'daki çeşitli okulöncesi eğitimi veren kurumları ziyaretimiz, yönetici, öğretmen ve öğrencilerle tanışmamız ve yaptığımız gözlemlerle, etrafımızdaki okulöncesi yaşındaki çocuklarla evde, mahallede, gezide ve benzeri doğal ortamlarda yaptığımız gözlemler, okulöncesi dönemi çocuğunu tanıma ve teorik ilkeleri test etme noktasında bize önemli ipuçları vermiştir. Bir çok bilimsel çalışmada da, bu uslubtan yararlanıldığını görmekteyiz.⁴ M. Montessori, bu konuda şöyle demektedir: "... Fabre, böcekleri kendi doğal çevrelerinde, işleriyle uğraşırken tedirgin etmeden gözlemlemeye çalıştığı gibi, bizde çocuğu duyularıyla dış dünyadan bilinçli izlenimler toplamaya başladığı sırada, gözlemlemeye girişmeliyiz."*

Dolayısıyla çalışmamızı yaparken ağırlıklı olarak; "dolaylı gözlem" ve "dolaysız gözlem" metotları kullanılmıştır. Dolaylı gözlem; araştırma ile ilgili veriler doğrudan gözlemlenerek, birey ve objeden alınması yerine, konu ile ilgili yazılmış her türlü kaynağın taranmasıyla yapılan çalışma metodudur.⁵ Konumuzla ilgili eser, makale, tebliğ vb. kaynakları taramamız bahsedilen gözlem türüne girmektedir.

Dolaysız gözlem; araştırmanın günlük yaşamda tanık olduğu olayları, araştırma konusu birey ve objeleri, araya herhangi bir araç koymadan, doğrudan gözlemlediği araştırma metodudur.⁶ Araştırmanın konusu olan okulöncesi dönemi çocuklarını anaokulunda, evde, sokakta, kırdada vb. yerlerde gözlemlememiz ayrıca bazı teorik bilgi ve ilkeleri çocuklar üzerinde test etmemiz, sözkonusu metodu içermektedir.

Bu metodların yanısıra ilmî araştırmalarda kullanılan metodlardan, tarama,

⁴ M. Montessori'nin sıkca baş vurduğu bir yoldur. Ayrıca, Ali Sadi Gitmez, 0-5 yaşlarında Zihinsel Gelişme, konusunu işlerken, evdeki çocuğunu denek olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. bkz. Montessori, Çocuk Eğitimi, s. 56 vd.; Gitmez, Ali Sadi, 0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme, 1. bs. Ank. 1989, s. 33-36, 90-102, 122-153.

* Montessori, aynı yer.

⁵ Aziz, Aysel, Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, Ank. 1994, s.73.

⁶ Aynı yer

deneme ve açıklama⁷ metodlarını da yer yer kullandığımızı belirtebiliriz.

---

⁷ Karasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, 6. bs. Ank. 1994, s.23.

B. TEMEL KAVRAM VE TANIMLAR

Araştırmamızda kullandığımız bazı temel kavramların tanımlarını ve ne amaçla kullandığımızı belirtmek maksadıyla aşağıdaki kavramları açıklamamız yerinde olacaktır.

Okulöncesi Eğitimi: Özel rehberlik anlayışına uygun bir biçimde ve belirli metodlardan faydalanmak sûretiyle küçük çocukların bir küme içinde, özellikle yuvalarda veya anasınıflarında gördükleri eğitimidir. Okulöncesi eğitimde, çocuğun kişisel istidatlarının gelişmesine, toplumsal alışkanlıklar kazanmasına ve karşılaştığı sorunları çözmesine çalışılır.⁸ Çalışmamızda "Okulöncesi eğitimi"nden genellikle 3-6 yaş arasındaki çocukların ağırlıkla eğitim kurumlarındaki eğitimini, yer yer de aile içerisindeki eğitimini kastediyoruz.

Okulöncesi Kurumları: Okulöncesi çağında bulunan çocukların bakım ve eğitimleri için açılan kurumlardır... Henüz mecburi eğitim çağına gelmemiş çocukların bakıldığı ve eğitildiği bu kurumlara "Kreş", "Yuva", "Anaokulu", "Çocuk Bahçesi" gibi adlar verilmektedir. Amaçları, yazılma şartları ve çalışma zamanları özel bir yönetmelikle tespit edilmiş olan anaokulları 3-6 yaş arasındaki çocuklara açıktır. Kreşler ise daha küçük çocuklar içindir.⁹ Günümüzde bu kurumların hepsi özel ve resmi olarak Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedirler.

Anaokulu: Üçüncü yaştan başlamak üzere, ilkokul çağına kadar olan çocukların bakım ve eğitimlerini ve her türlü yönden gelişmelerini sağlayan bir resmi veya özel eğitim kurumlarıdır.¹⁰ 36-72 ay çocuklarının eğitimi amacı ile açılan okulöncesi bağımsız eğitim kurumlarıdır.¹¹ Ağırlıklı olarak çalışmamızın hedefini, bu kurumlar oluşturmaktadır.

⁸ Alaylıoğlu, Ruşen ve ark. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İst. 1976 s. 223.

⁹ age s. 223-24

¹⁰ age s. 10

¹¹ Anaokulu-Anasınıfı ve Uygulama Sınıfı Yönetmeliği, MEB. Ank. 1993 s.1

Anasınıfı: Genellikle 5 yaşını bitirmiş olan çocukların ilkokul öğrenimine hazırlamak üzere bazı ilkokullarda açılan ve anaokulu eğitimi ilkelerine dayalı bir programa göre etkinlikte bulunan sınıflara verilen addır.¹² 48-72 ay çocuklarının eğitimi amacı ile açılan, ilkokul ve ilköğretim okullarına bağlı okulöncesi eğitimi sınıfıdır.¹³ Çalışmamızda bahsettiğimiz etkinliklerin büyük bir kısmı anasınıfı yaşındaki çocukları kapsadığını söyleyebiliriz.

Yuva: Üç ve dört yaşlarındaki çocukların devam ettiği okul, çocuk yuvasıdır. Yuvalar anaokulunun birinci bölümünü teşkil eder. Genellikle yuva ile anasınıfı aynı binada bir tek yönetim altında etkinlik göstermektedirler.¹⁴

Kreş (Bebek Bakımevi): Süt çocuklarının genellikle gündüzleri ve kimi durumlarda geceleri de bakılmak üzere bırakıldıkları yerdir.¹⁵

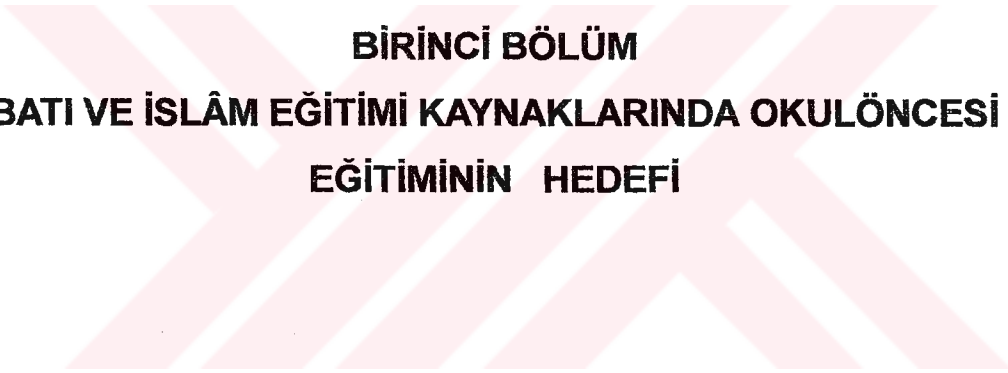
¹² Alayloğlu, age s. 10

¹³ a.g. Yönetmelik, s. 1

¹⁴ Alayloğlu, age s. 344-345

¹⁵ age s. 24

BİRİNCİ BÖLÜM
BATI VE İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ
EĞİTİMİNİN HEDEFİ

BATI VE İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

Okulöncesi eğitimi, genel eğitimin bir parçasıdır. Okulöncesi eğitiminin hedefini belirlerken, "genel eğitimin" hedefini dikkate almamız gerekmektedir. Her ne kadar okulöncesi eğitiminin çok özel amaçları varsa da; bu, "eğitimin" genel amaçları içerisinde kendine yer bulmak durumundadır.

Eğitimin hedefine gelince; bu da yeryüzünde mevcut "eğitim felsefeleri"¹ kadar çeşitlilik arz eder. Ancak genel olarak bunu Batı eğitim felsefesi ve İslâm eğitim felsefesi olarak iki grupta mütâlaa etmek mümkündür.² Konumuz kapsamı dışında olduğu için söz konusu eğitim felsefelerini derinlemesine incelememiz uygun olmaz. Ancak bu iki felsefenin eğitimden beklediklerini şöylece izah etmek yerinde olur kanaatindeyiz:

Batılı düşünür ve eğitimcilere göre eğitimden beklenen "İyi bir vatandaş yetiştirmek"³, "sağlam bir irade meydana getirmek"⁴ veya "kişilik kazandırmak"⁵ şeklindedir. Dikkat edilirse bütün bu sayılanlar insanın sadece belirli yönlerini hedef almaktadır. İnsanı bir bütün olarak mütâlaa etmekten yoksundur. Bu da onları isabetli bir sonuca ulaştıramamaktadır. Bir devlete göre iyi vatandaş olan fert, başka bir devlete göre iyi olmayabilir. Yine iradeyi terbiye ederken bir devlete göre iyi vatandaş olan fert, başka bir devlete göre iyi olmayabilir. Ayrıca iradeyi terbiye ederken hangi ilkelere göre terbiye edeceğiz veya kişilik kazandırmada neyi norm

¹ Mialeret, Gaston, Dünyada Okulöncesi Eğitimi, (Çev. Vedat ÖRS) UNESCO Millî Kom. Ank. 1977, s.15

² Geniş bilgi için Bkz. Bayraktar, İslâmda Eğitim, Anda Neşriyat, 2. bs. İst. 1983, s.50 vd.; Şerifi Hadi, "Modern Eğitim Felsefesi Karşısındaki İslâm Felsefesi" (Makale), İslâm Eğitimi, (Çev. Ali ÇAKSU) Endülüs Yay., İst. 1991, s. 121-137

³ Bkz. Aytaç, Kemal, Avrupa Eğitim Tarihi, Ank-1980, 2. bs., s.245; Öcal, Mustafa, Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, s.26.

⁴ Kerschensteiner, G., Mürebbinin Ruh ve Mualim Yetiştirme Meselesi (Çev. İ.Hakkı) Ank.-1931, s.67;

⁵ Yörükoğlu, Atalay Çocuk Ruh Sağlığı, Ank.1980, 3. bs., s.172

olarak alacağız? Bütün bu kıstasların genel geçerlilik özelliği olması ve insanı dünya ve ahirette tam bir mutluluğa ulaştırması gerekmektedir. Ayrıca bir insanı mutlu kılarken bir diğeri zulme maruz bırakmaması gerekir. Yani fertle fert, fertle toplum⁶ ve toplumla evren arasında bir ahenk ve denge oluşturması lazımdır. Aksi takdirde içerisinde yaşadığımız şu evrende insanlararası ilişkiler ve ekolojik yapı⁷ bozulur. Böylece dünya çekilmez hal alır.

Aslında bugün insanlığın içerisinde bulunduğu bunalım da bundan başka bir şey değildir.

Buna mukabil İslâm eğitiminin hedefi; insanı, "iyi insan"⁸, "İnsan-ı Kamil"⁹, "dürüst insan"¹⁰ v.s. yetiştirmek şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca İslâm alimleri Dünya İslâm Eğitimi I. Konferansında İslâmî eğitimin hedeflerini şu şekilde belirtmişlerdir:

"Eğitim kişinin ruh, zekâ ve duyularının terbiye edilmesiyle birlikte bütün bir şahsiyetinin dengeli olarak büyüüp gelişmesini hedef almalıdır. Binaenaleyh eğitimin tüm yönlerden, rûhî, aklî, fizikî, ilmî ve dil-bilimsel alanlarda kişisel ya da kolektif olarak insanın gelişip büyümesinde gerekli olan her türlü gıdayı vermesi gerekmektedir. Zikredilen bütün sahalarda insanı en iyiye, en mükemmele doğru sevk etmelidir. İslâm eğitiminin nihâî hedefi; ferdin, toplumsal ve geniş anlamıyla insanlık seviyesinde Allah'a tam olarak itaat etmesinin gerçekleştirilmesi olayının altında saklı bulunmaktadır.¹¹

Yine İslâmî eğitimin sonuçta insandan istediğini; Allah'ın emrettiği gibi ona

⁶ Zeydan Abdulkarim, İslâm Hukukuna Giriş (Çev. Ali Şafak), Sırdaş Yay., 1. bs., İst.-1976, s.35

⁷ Ekolojik yapı hakkında geniş bilgi için bkz. ;Bayraktar Mehmet, İslâm ve Ekoloji, DİBY. Ank. 1992, s.25 vd.

⁸ Kutub, Muhammed, İslâm Terbiye Metodu ve Ahlâk Sistemi, (Çev. Ali Özek), İst._1977, s.19; Öcal, Metodlar, s.27

⁹ Kara, Mustafa, Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi, Dergah Yay., 1. bs., İst.-1985, s.18

¹⁰ Kutub, Muhammed, İslâm'da Eğitim Metodu, (Çev. Durmuş Ali Kayapınar), İst.-ts., s.17

¹¹ Eşref, Sait Ali, İslâm Eğitiminde Yeni Ufuklar, (Çev. Osman Tunç), Fikir Yay., 1. bs., İst.-1991, s.13

kulluk etmek,¹² Allah'ın yeryüzünde halifesi olduğunu idrak etmek,¹³ Müslümanlar olarak yeryüzüne hakim olmak¹⁴ ve Allah'ın emriyle hükmederek¹⁵ yeryüzünde adaleti sağlamak, böylece bütün insanlığın mutluluğunu temin etmek¹⁶ şeklinde ifade etmek mümkündür.

Görüldüğü gibi İslâm, eğitim sistemine çok geniş ve kapsamlı işlevler yüklemiştir. İnsanı tam anlamıyla kuşattığı gibi dünya ve ahirette mutlu olması için bütün imkanları da önüne sermektedir. Fakat yaşadığımız çağda seküler hayat ve anlayış içerisinde yoğrulan insanların bu çağrıya kulak vermesi pek de kolay gözükmemektedir. Muhammed Kutup bunu şu şekilde dile getirmektedir: "Yılan tarafından sokulmuş bir kimsenin bir ip parçasından korktuğu gibi Batı'da dinden korkmaktadır. İsterse bu ip, onun için kurtuluş ipi olsun..."¹⁷

Kısacası Batı dine sırt çevirerek kilisenin hegemonyasından kurtuldu. Bir daha hakikat da olsa adı din olan unsura gözünü, gönlünü ve zihnini kapadı. İslâmın aydınlığını göremez oldu. Seküler anlayışın karanlığında hayat sürmeyi tercih etti. Bu da sonuçta insanlığa; huzursuzluk, suçluluk, çözümlüş, intihar, psikolojik hastalıklar, alkolizm, uyuşturucu alışkanlığı ve daha bir çok kötülüğü beraberinde getirdi.

İşte insan eğitiminin temeli olan, okulöncesi eğitiminin hedefini belirlerken, bu iki anlayışı (Batı eğitimi anlayışı ve İslâm eğitimi anlayışını) mutlaka gözönünde bulundurmanız gerekmektedir. Cinsi aynı olan iki meyva fidanını (meselâ elma fidanını) fidan yetiştirme anlayışı, usul ve metodu farklı, tarlası başka iki bahçıvan tarafından terbiye edip büyütmek ne ise; okulöncesi dönemindeki iki çocuğu farklı eğitim anlayışı ve eğiticisi tarafından yetiştirmek de aynıdır.

---

¹² Zariyat,51/56

¹³ Bakara, 2/30, Hud, /61

¹⁴ Nur,24/55

¹⁵ Casiye,45/18; Maide,5 /49

¹⁶ Geniş bilgi için bkz. ;Muhammed Abdulhalim, Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma Siyaseti, (Çev.Mehmet Emin) Akın, 1. bs., Ank.-1990, s.15 vd.

¹⁷ Kutub, Muhammed, Çağdaş Fikir Akımları, (Çev.M.Beşir) Eryarsoy, İşaret Yay., 2. bs., İst.1989, c.3, s.335

Eğitim sistemlerinin hedefleri farklı olduğundan sonuçta eğitilen çocuğun davranış ve hayata bakışı da farklı olacaktır. Oyleyse, şimdi sırasıyla Batı Eğitim Sisteminde okulöncesi eğitimin hedefi nedir? Bunları belirlemeye çalışalım. Sonra da İslām eğitimi kaynaklarından alacağımız bilgiyle, insanlığın günümüze kadar ürettiği doğru bilgileri yeniden yorumlayarak, ikisini birleştirip bu günün insanına yeni bir okulöncesi eğitimi hedefi sunmaya çalışalım.

A.BATI EĞİTİMİNDE OKULÖNCESİ EĞİTİMİN HEDEFİ

Okulöncesi eğitimi yaşındaki çocukların eğitimi ile ilgili değerlendirmenin Antik çağa kadar uzandığını müşahade etmekteyiz.¹⁸ Ancak kurumsal olarak ortaya çıkışı Batı'daki büyük ekonomik ve sosyal gelişmelerin (Sanayi devrimi, Fransız İhtilali gibi) yaşandığı 18. yüzyılda olmuştur. İlk olarak okulöncesi eğitimini kurumsal bir yapı içerisinde Fr. W. Fröbel (1782-1852)¹⁹ ele almıştır. Tarihi süreç içerisinde de okulöncesi eğitimini etkileyen çeşitli ekoller doğmuştur. Bunlardan; "Moria Montessorie'nin (1870-1952) bireyselliğe önem veren metodunu", "Skinnerian Behaviorist'in zenginleştirilmiş çevre programlı eğitim metodunu" ve "Moslow'un ihtiyaçlara dayalı "Holistik-Dynamik" teorisini"²⁰ en önemlileri olarak zikredebiliriz.

Gerek okulöncesi eğitiminin kurumsal olarak ortaya çıkışından önceki, gerekse kurumsallaştıktan sonraki Batılı görüşleri ele aldığımızda, karşımıza ana hatlarıyla şu hedefler çıkmaktadır:

1. Temel Gelişme İhtiyaçlarını Karşılama

a. Dil Gelişimini Sağlama

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli araçtır. Konuşulan dil, ihtiyacı karşılamanın yanısıra, çocuğun çevresindeki insanların dünya görüşünü de²¹ yansıtmaktadır.

Batılı bazı eğitimcilerin konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Aristo (M.Ö.384-322) çocukların dil gelişimine etkisi olduğuna inandığı, hikâye ve masalların anlatılmadan önce hükümet memurları tarafından tetkikten geçirilmesini istemektedir.²²

¹⁸ Geniş bilgi için bkz. ;Aytaç, Kemal, age,İst.1992, s.40- 42.

¹⁹ age, s.271

²⁰ Oktay, Necla, Okulöncesi Eğitiminin Batı'da Başlaması ve Gelişimi, YA-PA, OEYS, II.III., s.150.

²¹ Özcan, Eğitim Psikolojisi Ders Notları, UÜEF, Bursa ts., s.21; (naklen) Ay, Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Ank.1987, s.35

²² Koçer, H. Ali, Eğitim Tarihi I, Ank. 1980, s. 162.

Cicero (M.Ö.106-43); "Ancak açık ve seçik bir dil insanı bilinçlendirir ve ahlâkileştirir. Başka bir deyimle insanı hümanistleştirir. Dil eğitimi yoluyla insanların biçimlendirilmesi ve şekillendirilmesi mümkündür"²³ demektedir.

Guintiliaus (M.S.33-95) çocuğun olumlu dil gelişimini temin için, dadının dahi güzel ve düzgün konuşmasını şart koşturmaktadır.²⁴

Erasmus (1467-1536) ise; "Dil öğretimi erken yaşlarda başlatılmalıdır. Çünkü tutarlı ve doğru bir dil, yalnızca güzel konuşmak için değil, ayrıca doğru hüküm verme ve bilgilerin doğru öğrenilmesi için de önemlidir. Dilleri doğru bilmemek bütün bilimlere çökertir. Bundan dolayı erken yaşlarda çocuklardaki taklit etme içgüdüleri ile hafızanın kuvvetli olmasından faydalanarak, dil gelişimi sağlanmalıdır"²⁵ şeklinde görüşünü belirtmektedir.

J. Locke (1632-1704); anadilini (İngilizceyi) çocuğa kazandırdıktan sonra, yabancı dil olarak Fransızca ve daha sonra Latince'nin öğretilmesini önermektedir.²⁶

Herder (1744-1803) de; bir milletin kendi dil, din, sanat, ahlâk ve kültürünü bulabilmesi için Millî dilini oluşturmasının şart olduğunu ileri sürmektedir.²⁷

Fröbel (1782-1852) çocuğun konuşmayı öğrenmekle kendi "Ben"ini bulduğunu ve "şeyler" in kendi yeteneğinin dışında olduğunu farkettiğini söyler.²⁸ Fröbel'e göre dil, yalnızca kendi "Ben"ini ve "dünya"yı bulmak için değil, ayrıca "Ben"ini ifade etmek için de bir vasıta"dır. Çocuk dil vasıtasıyla kendini dışa vurabilir. Bu dışa vuruş çocukta çeşitli etkinliklerle (mimikler, konuşmalar, şarkı söyleme, resim yapma v.s.) kendini gösterir ve bundan büyük haz duyar.²⁹

---

²³ Aytacı, age, s.64

²⁴ Koçer, H. Ali, age s.190

²⁵ Aytacı, age, s.113

²⁶ age, s.172

²⁷ age, s.223

²⁸ age, s.274

²⁹ age, s.274

Berthold Otto, (1859-1933) cemiyetin birinci dereceden biçimini belirleyen unsurun dil olduğuna inanarak der ki; önemli olan çocuğun ana dilini öğrenip, dilde yaratıcı bir şekilde hareket etmesidir.³⁰

Yukarıda ki anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi Batı eğitimi, okulöncesi dönemden itibaren çocuğun dil gelişimini sağlamak üzerinde durmaktadır. Çünkü çocuğun dil gelişiminin olumlu olmasının ahlâkileşme, doğru bilgi edinme, kendi milletini tanıma, kendini dışa vurma ve ifade etme ile doğrudan bağlantılı olduğu görüşü benimsenmektedir.

Nitekim günümüzde de buna paralel olarak, okulöncesi döneminde çocuğun dil gelişiminin göstergesi olarak; "konuşulanları anlaması, doğru telaffuz edebilmesi, hafızada sözcük dağarcığı meydana getirmesi ve cümle içerisinde kullanması"³¹ kabul edilmektedir. Batı eğitiminin eskiden beri üzerinde durduğu dil gelişiminin günümüz pedagojik ve psikolojik bulgularıyla paralellik arz ettiğini ifade etmemiz herhalde isabetli olur kanaatindeyiz.

b. Zihinsel (Cognitive) Gelişimini Sağlama

Hemen hemen bütün Batılı eğitimciler; çocuğa verilecek eğitimin, çocuğun zihnini geliştirecek nitelikte olması gerektiğini vurgulamışlardır. Ta Antik çağ eğitimcilerinden, günümüz eğitimcilerine kadar bu amaç belirgin bir şekilde ifade edilmektedir.³²

Önceki çağlarda konunun gereğine işaret edilip geçilmesine rağmen, günümüzde insan yapısının da derinlemesine tanınmasından dolayı zihinsel gelişimin üzerinde ağırlıklı durulmaktadır. Çocuğun zihni gelişimi, yaşlara, hatta aylara göre ayrılmakta ve ölçüleri belirlenmektedir.³³

³⁰ Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, Ank. 1976, s. 37-38.

³¹ Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, 2.bs., İst.1985, s.99 vd.

³² Geniş bilgi için bkz., Aytaç,age, s.46,68,142,171 vd.

³³ Geniş bilgi için bkz., Yavuzer,a.g.e, s.46-49, 65-69, 94- 97, 124-127; Ayrıca bkz., Gitmez, 0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme V Yay., 1. bs., Ank.1989, s.45-75 vd.

Aristoteles; bilim, bilgelik, güzel sanatlar ve pratik kavrayışı³⁴ zihni erdemlerden saymaktadır. Bunlara ulaşmak için de "sağlam şekillenmiş beden üzerine zihni eğitim vermek"³⁵ gerektiğini belirtmektedir.

Aristoteles gibi L. A. Seneca (M.Ö. 4-M.S. 65) da, zihni eğitimin erken yaşlarda başlaması gerektiğini savunmaktadır. Sürekli ve kararlı bir zihni eğitimin, çocuğun zihninin paslanmasını ve aşırı çalışmadan dolayı aşınmasını önleyeceğini söylemektedir.³⁶

H. Liets, (1868-1919) harmonik bir biçimde gelişmeyi amaçlayan bir eğitim şekli ileri sürerek, çocukların diğer gelişim ögeleri gibi zihni gelişimlerinin de desteklendiği bir eğitim tarzının gerekliliğinden bahseder.³⁷

Zihinsel gelişme hakkında kısaca bilgi vermemiz gerekirse çocukların zihinsel gelişmeleri ana hatlarıyla üç bölüme ayrılmaktadır:

ba) Duyusal Motor dönemi (Sensory Motor stage) (0-2 yaşarası)

bb) İşlemöncesi dönemi (2-7 yaş arası)

bc) Somut İşlemler dönemi (7-11 yaş arası) dir.³⁸

Bizi doğrudan ilgilendiren işlemöncesi dönemin genel özellikleri, "değişmezlik prensibinin olmayışı, tersine düşünememe, düşünmede hızlılık, bütünleştirme ve kıyaslamadan yoksunluk"³⁹ şeklinde özetlenebilir.

Çocukta maddenin hacim, ağırlık, kütle v.b. özelliklerinin kavranması, meselâ aynı bardakla, bir bardak ince uzun cam boruya, bir bardakta geniş cam boruya su doldurup hangisinin çok olduğunu sorduğumuzda, ince uzun cam borudakinin fazla

³⁴ Aytaç, age, s.46

³⁵ age, s.49

³⁶ age, s.68

³⁷ Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s. 68.

³⁸ Yavuzer, age, s.65,94,124 vd.

³⁹ age, s.94-97

---

olduğunu söylemesi "değişmezlik" prensibinin oluşmadığını gösterir. Yine cam borulardaki suların geriye döküldüğünde aynı bardağı dolduracaklarını, dolayısıyla eşit olduklarını düşünememesi "tersine düşünme" yeteneğinin gelişmediğinin ifadesidir.

Çocuğun mantık ve muhakemeden uzak benzetmeleri tekrarlaması "düşünmede hızılık" ilişkisiz objeler ve fikirler arasında bağlantı kurması "bütünleştirme", ani algılamalarla hareket etmesi de "kıyaslamadan yoksun" olduğunun göstergesidir diyebiliriz. Dolayısıyla okulöncesi eğitiminde işlem öncesi dönemin özellikleri dikkate alınarak, çocuğun zihni gelişmesinin önünün açılması gerektiğini düşünebiliriz.

c. Beden ve Hareket (Motor) Gelişimini Sağlama

Beden Eğitimi, ilk devirlerden buyana eğitimcilerin en önce dikkatlerini çeken bir gelişme olmuştur. M.Ö. 8. asırlardaki Yunan eğitiminde bile çocukların beden ve ruhen gelişmesini sağlama amacı güdülmüş ve cimnastik ile müzik eğitimi görmeleri öngörülmüştür.⁴⁰ Bununla amaçlanan vücudun düzgün şekil alması, güçlenmesi ve ileriki yaşlarında çeşitli oyunlara katılması, savaş silahlarını kullanması, dans etmesi ve yarışlara katılıp başarı elde etmesini temin etmektir.

Guintilianus, hafıza melekesinin canlı olması, öğretimin tam olmasını sağlar. Bunun içinde bedensel hareketlilik (bedensel gelişme) gereklidir demektedir.⁴¹

J.Locke, bireyin bütün olarak gelişimi için bedeni gelişimi şart koşarken; bundan maksadın belli teorik bilgilerden çok tabii gelişim üzerine bina edilen bir hareketlilik bütünü olması gerektiğini bildirmektedir.⁴²

Yine B. Otto; " Bedeni gelişmeler, kendiliğinden, tedrici ve kademeli olarak gelişir. Çocuk bu v.b. yönlerden doğuştan getirdiği yeniliklerini, geliştirebileceği bir ortam içerisinde bulundurulmalıdır" der.⁴³ H. Lietz'de aynı görüşü paylaşmaktadır.⁴⁴

Şurası bir gerçektir ki, beden eğitimi üzerinde bütün eğitimciler durmuşlar ve insan eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Hele hele insanın fizyolojik yapısının hızla geliştiği, okulöncesi döneminde ihmali mümkün olmayan bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle çağımızda, çocuğun beden gelişimi üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Sağlıklı bir bedene sahip olması için gerekli besini almasından, bütün vücut organlarını yerli yerinde kullanabilmesi, kaslarının gelişmesini

⁴⁰ Koçer, H. Ali, age s.161, 164, 202. ; Aytaç, age, s.17,19,39

⁴¹ Koçer, H. Ali, age S190.

⁴² Aytaç, age, s. 70

⁴³ Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s.38.

⁴⁴ Aytaç, age s. 68.

sağlayabilmesine ve sağlık kontrolünün takip edilmesine varıncaya kadar okulöncesi eğitimine hedef olarak yüklenmektedir.⁴⁵ İyi bir anaokulu eğitiminde uygun çevre ve ortamlarda çocuğun beden gelişimini tamamlamasına imkan hazırlanması öncelikli hedefler arasında zikredilmektedir. Boy ve kilo artışı, iskelet gelişimi, kas gelişimi ile fizyolojik gereksinimleri olan uyku ve beslenmenin yerinde ve düzenli olması iyi bir beden gelişiminin habercileridir.

Buna bağlı olarak, çocuğun yaş seviyesine uygun bir hareket gelişimini tamamlaması da önemlidir. Özellikle çocuğun yürümeye başlamasıyla birlikte yüksek bir grafik çizen hareket gelişimi, onun büyümesine paralel olarak, bedenin bütün kısımlarını kullanması, organlar arasında koordinasyonu sağlaması, yeni ve daha karmaşık becerileri kazanıp, hareket olarak sergilemesi gerekmektedir.

d. Sosyal ve Duygusal Gelişimini Sağlama

İnsan sosyalleştikçe toplumda yer bulan bir varlıktır. Diğer gelişim yüzleri gibi, sosyal gelişim de doğumdan hemen sonra başlar. Bebeklikten iki yaşına kadar gülümseme, el ve ayakla sevinç çığlıklarını ifade şeklinde başlayan sosyalite, iki yaşından sonra aile dışı fertlerle de ilişkilerle devam eder. Üç dört yaşlarında grup halinde oynama ve beş yaşında artık kendinden emin, şekilci ve uyumludur. Bu yaşta artık çocuk dikkatli, kararlı ve nazik bir dost görünümü sergileyebilmektedir.⁴⁶ Anaokulundan beklenen, çocuğun psikolojik yapısının gerektirdiği sosyoliteyi kazandırmaktır.

Nitekim Eflatun; "Çocuklar okulöncesi dönemden itibaren, birlikte eğitilmeli ve büyütülmelidirler. Böylece, müşterek bir hayat ruhlarda ve kalplerde birlik

⁴⁵ Oktay, Ayla, Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Sorunları ve Öneriler (Tebliğ), YA-PA, OEYS İl İst. 1985, s.108; Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, Okulöncesi Gen.Md. Dergisi, Ank.1993, s.13,28,29; Ayrıca aynı dergi 10.Millî Eğitim Şurası (23-26 Haziran 1981). s.29; Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (Tebliğ), aynı dergi s.74; Mağden Duyan, Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi (Tebliğ), aynı dergi, s.70; MIALARET, Gaston, L'Education Prescolaire dans le Monde (İnceleme) Paris, UNESCO, 1975, (Çev.Vedat ÖRS,) Okulöncesi Eğitimi, UNESCO, TMK., Ank.1977, s.16 vd.

⁴⁶ Yavuzer, age, s.118 vd. ; Özyılmaz, Ömer, İslâma Göre Çocuk Eğitimi ve Psikolojik Temelleri, Bursa 1995, s.

meydana getirir"⁴⁷ diyerek anaokullarının çocuğun sosyal gelişmesini sağlamasına değinmektedir.

Çocuğun olumlu sosyal ve duygusal gelişmeyi tamamlaması için, Ksenopfon, mahkemeleri izletmeyi, Aristo, köle ve bayağı insanlardan uzak tutmayı önermektedirler.⁴⁸ Yine İsrail'in, kollektiflik ilkesine göre teşekkül ettirdiği Kibbutzlar'ında⁴⁹ bu faaliyetlerinden çocuğun sosyalleşmesini de beklediklerini görmekteyiz. B. Otto'da; " Çocuğun, sosyalleşmesine, cemaat içerisine karışmasına, sormak ve bilmek isteğini açıkca dile getirmesine imkan sağlanmalıdır"⁵⁰ demektedir.

Demek ki çocuğun grup faaliyetlerine istekle katılıp işbirliği yapmayı,⁵¹ rahatlıkla başkalarıyla ilişki kurmayı,⁵² gerek arkadaşlarıyla, gerekse yetişkinlerle karşılıklı sevgi, saygı ve güvene dayalı sosyal faaliyetlere girmeyi ve sorumluluk sahibi bir kişiliği,⁵³ anaokulu eğitimi sonucu kazanması beklenir. Yine bu eğitim sonucu olarak çocuk, eğitim kurumu, aile ve çevresinin disiplinine uyabilmesi, ana-babaya, büyüklerine ve küçüklerine nasıl davranacağını kısmen de olsa öğrenmesi⁵⁴ sosyal gelişiminin bir sonucu olarak zikredilebilir. İyi bir sosyal ve duygusal gelişim aynı zamanda sağlıklı bir ruhun işaretidir. Guintiliannus, çocukların duygusal gelişmelerini şöyle açıklar: " Ben duygul bir çocuk isterim ki, beğenilmek onu sevindirsin ve bir suçta ona göz yaşları döktersün."⁵⁵

Sosyal ve duygusal gelişme ile beraber çocuk, iç dünyasından dışa ve dış dünyasından da iç alemine yansıyan olaylarla karşı karşıya gelir. Bütün bunlar çocuğun duygusal gelişmesini besleyen, olayın durumuna göre menfi ya da müsbet

⁴⁷ Koçer, Eğitim Tarihi I, s. 131.

⁴⁸ Koçer, age s.148, 162.

⁴⁹ Kibbutzlarda Kollektif Eğitim için bkz. ;Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları,s. 145-150.

⁵⁰ Aytaç, age s. 38.

⁵¹ Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, OEGM. s. 29

⁵² Mialeret, age, s.27

⁵³ Oktay, T.C. MEB, OEGM., (dergi) s.74; Ayrıca bkz.Mağden, Duyan, a. g. d, s.70

⁵⁴ Başaran, İ.E., Eğitim Psikolojisi, s.40

⁵⁵ Koçer, age s.191.

duygularla çocuğu dolduran durumlardır. Duygu ve heyecanlarda büyük rolü olan Adrenal bezi 5 yaş sıralarında çok hızlı gelişmesinden dolayı çocuk hızlı bir duygusal gelişim yaşar.⁵⁶ Korku, öfke, sevgi, güven, kıskançlık, endişe, içe çekilme, gerileme, inkar, bastırma ve yansıtma gibi davranışlar bellibaşlı duygusal hareketlerdir. Çocuk ilişki kurduğu kişilerde heyecan ve duygu isteğini karşılayabilmesi,⁵⁷ içdünyasını açığa vurabilme imkanına sahip olması,⁵⁸ sağlıklı duygusal gelişimi için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Yani anaokulunun hedeflerinden bir tanesi de çocuğun duygusal gelişimini⁵⁹ sağlıklı bir şekilde temin edecek etkinlikler içerisinde olmasıdır.

e. Yaratıcılık ve Bireysel Yeteneklerin Gelişimini Sağlama

Anaokulunda veya anaokulu yaşındaki çocuğa verilen eğitimde, mutlaka çocuğun doğuştan getirdiği yetenekler keşfedilmelidir. Çocuğa, keşfedilen yetenekleri doğrultusunda eğitim verilerek, mevcut yeteneklerin kolayca ve süratle gelişmesi sağlanmalıdır. Çocuktaki potansiyel gücün ortaya çıkmasıyla, girişken, becerikli ve yapıcı bir hal alması temin edilmiş olur.

Batı eğitim tarihinde çocuğun bu yönüne dikkat çekildiğini görmekteyiz. Eski Yunan'da çocuktaki kahramanlık, cesaret, kuvvet ve savaş yeteneklerinin⁶⁰ ortaya çıkarılması yönünde uğraşlar olduğunu görmekteyiz.

Jean Pierre de Crousoz (1663-1750), bireysel yeteneklerin gözönüne alınmasını talep ederken,⁶¹ J. J. Rousseau, çocukların özel yapılarına (tabiatlarına) dikkat edilmesini önermektedir.⁶² Yine Kant, bireysel eğitimin üzerinde ısrarla dururken,⁶³ J. G. Fiche (1762-1814), çocuk aldığı eğitimle bireysel yeteneklerinin

---

⁵⁶ Yavuzer, age, s.81

⁵⁷ Mialeret, age, s.27

⁵⁸ age, s.16 vd.

⁵⁹ Şahinkaya, Rezan, Anaokulu Amaçları (Tebliğ), Okulöncesi Eğitimi., UNESCO, TMK., Ank.1977, s.202 vd.

⁶⁰ Aytaç, age, s.19 ; Koçer, age S137, 141-142.

⁶¹ Aytaç, age, s.174

⁶² age, s.191

⁶³ age, s.234-235

hakimi ve ustası olması gerektiğini savunmaktadır.⁶⁴

Pestalozzi (1746-1827)⁶⁵ ve Fröbel de aynı konu üzerinde durmaktadırlar. Fröbel; "Çocuk aldığı eğitim sayesinde kendi iç kanununu, kendi özünü açıp geliştirmeli ve biçimlendirmelidir" görüşünü savunmaktadır.⁶⁶ Geçmişte olduğu gibi günümüzde de, çocuğun yetenek ve sanatsal kabiliyetinin gelişmesine dikkat edildiğini görmekteyiz.⁶⁷

Çocuğun pısrıklıktan, çekingenlikten kurtulabilmesi, aktif ve canlı olabilmesi, katılacağı etkinliklere ve göreceği muamelelere bağlıdır. Anaokulu eğitiminde bir takım boya, kil, plastik v.b. malzemelerle bireysel kâbiliyetlerin, yaratıcılık özelliğinin, hayal gücünün ve kişilik gelişiminin ortaya çıkmasına ve gelişmesine imkan sağlanmalıdır diyebiliriz.

2.Estetik ve Entellektüel Eğitimin Verilmesi

Tabiata ve tabiattaki herşeye sanat eseri gözüyle bakmak "estetik" in özünü teşkil etmektedir. Estetik bu bakımdan bir "gönül" ve "zihin" meşgalesi olup, temelde sezgi gücüne dayanmaktadır. Eşya üzerinde sezilen "güzel" tarafların üzerinde durmaktır.⁶⁸ Doğuştan her insanda az ya da çok bu sezgi mevcuttur. Alınan eğitim sonucu bazı insanlarda bu sezgi belirginleşir, hassaslaşır. Bazılarında ise körelir. Anaokulu eğitiminde bu sezginin mevcudiyeti gözönünde bulundurulunca, küçük yaşlarda bu sezginin tohumlarını ekmek mümkün olacaktır.

Batı eğitiminin daha okulöncesi eğitiminde, "estetik" anlayışın çocuğa kavratılması üzerinde durduğunu görmekteyiz:

⁶⁴ age, s.235

⁶⁵ age, s.256

⁶⁶ age, s.273

⁶⁷ Bkz.Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (Tebliğ), T.C. MEB a.g.d., s.74, 29, 13; MIALARET a.g.t., s.27; a.g.komisyon, Çocuk Esirgeme Kurumu Raporu, s.224; Oktay, Ayla, okulöncesi Eğitim Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, a.g.t., s.108

⁶⁸ Sezal, İhsan, Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar, 1. bs., Ank.1981, s.55; Ergin, Muharrem, Büyük Türk Sözlüğü, İst.ts., s.351

Platon, estetiğin çocuğun ruhunu işlediğini ve "güzellik formasyonu" kazandırdığını belirterek, bunun çocuğa seçilmiş masal ve şiirle kazandırılabilceğini ileri sürmektedir. Yine estetik eğitiminde mutlaka müzikten yararlanılması gerektiğini belirtmektedir.⁶⁹

Ayrıca D.Diderot'un (1713-1784), estetiğin insanlarda ince zevklerin teşekkülünü sağladığını,⁷⁰ Schiller'in (1759-1805), duysal bir insanı, ahlâki bir insan yapmanın yolunun, o insanı estetik bir insan yapma olduğunu söylediğini⁷¹ A. J. Lankbehn (1851-1907) ve H. Lietz'in estetik eğitimin gereğine işaret ettiklerini⁷² ve yine H.Spencer'in (1820-1903) de, çocuk için estetik eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğunu, bunun da ancak resim, müzik ve edebiyatla sağlanabileceğini savunduğunu görmekteyiz.⁷³ Bütün bunlardan bilinçli verilen bir okulöncesi eğitiminde estetik duyguların ve sezgilerin ihmal edilmesinin mümkün olamayacağını anlamaktayız.

Entellektüel (Intellectual) eğitim de, düşünsel etkinlik gösterme, kafa çalışmasına yönelik çaba gösterme anlamlarında kullanılmaktadır.⁷⁴

Çocuğun yaşına ve gelişmesine göre düşüncesinin ve hafızasının önünün oyunla ve bazı beceri etkinlikleriyle açılması gerekir. M. F. Quintilianus (M.S. 35-96), çocuğa 7 yaşından önce, entellektüel eğitiminin oyun içinde oyunla beraber verilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü ancak bu yetenek sayesinde bilgilerin çocuğun zihnine yerleştiğini kabul etmektedir.⁷⁵ Ayrıca entellektüel eğitimin çocuğa kazandırılmasını savunan Batılı bilginler arasında D. Diderot, Chalota (1706-1785), Goethe (1749-1832) ve Pestalozzi'yi de sayabiliriz.⁷⁶ Bu eğitimciler zihnin işlenmesi, aydınlatılması ve geliştirilmesi için entellektüel eğitimi zaruri görmekteydiler.

---

⁶⁹ Aytac, age, s.40

⁷⁰ age, s.180

⁷¹ age, s.243

⁷² Aytac, Çağdeş Eğitim Akımları, s. 21, 68.

⁷³ age, s.294

⁷⁴ Saraç, Tahsin, Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük, TDKY., Ank.1976, c.1, s.719.

⁷⁵ Aytac, age, s.69 vd.

⁷⁶ age, s.180,183,249,264

3.Dinî ve Ahlâki Gelişimini Sağlama

Batı eğitiminde dinî ve ahlâki eğitimin çocuğa erken yaşta kazandırılması tartışmalı bir konu almasına rağmen, ağırlık, söz konusu eğitimin çocuğa kazandırılması yönündedir. J. J. Rousseau ve bunun etkisinde kalan bazı eğitimciler; gençlik çağına kadar çocuğa din, ahlâk v.b. konu ve kavramların verilmemesi kanaatindedirler.⁷⁷ Ancak gerek şu an Avrupa'daki okulöncesi kurumlarının uygulamalarına, gerekse geçmiş pedagog ve psikologların görüşlerine baktığımızda, okulöncesi döneminde çocuğa "dinî ve ahlâki formasyon" kazandırılması çabasını görmekteyiz.*

J. A. Komensky (1592-1678), insan tabiatında ahlâkilik ve dindarlığın mevcut olduğunu ancak küçük yaşlardan itibaren verilecek eğitimle bunların meyvasını verebileceğini⁷⁸ söylemektedir.

Yine J. Locke (1632-1704), çocukta bulunması gereken; erdem, pratik beceri, bilgi ve iyi bir hayat tarzının; ahlâki ve dinî eğitimle sıkı bir ilgisi bulunduğunu söylerken,⁷⁹ Pestalozzi; "Çocukta geliştirilecek yeteneklerin başında "dinî formasyon" gelmektedir. Bu dinî duyguların geliştirilmesi, en tabii şekilde, süt çocuğu ile anne arasındaki ilişki içerisinde oluşur. Bu ilişki dinî duyguların çekirdeğini oluşturur. Dinî duygulara bağlı olarak da, ahlâki duygular da gelişir" demektedir.⁸⁰

Remplein, konu ile ilgili görüşünü dile getirirken şöyle demektedir:"2-6 yaşlarındaki çocuklarda Tanrıya inanma hususunda özel ve canlı bir hazırlık vardır.⁸¹ Her şeyden üstün ve büyük, herşeyi yaratıp istediği gibi idare eden Allah tasavvuru

⁷⁷ Rousseau, Emile, (Çev. H. Ziya Ülken ve arkl.), İst. 1961, 5. bsk., s.154; Yavuz, Kerim, Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, DİBY., Ank.1987, s.38; Öcal, Metodlar, s.68,69; Aytaç, age, s.191

* Batı Eğitiminde Dinî Eğitimde Musevilik ve Hristiyanlık anlaşılmalıdır.

⁷⁸ Aytaç, age, s.147

⁷⁹ age, s.171

⁸⁰ age, s.262

⁸¹ Remplein, Die Seelische Entwicklung des Menschen s.255; Gesell, Das Kind von Fünf, s.99, 140,331,338,433; Yavuz, age, s.39

ve düşüncesi çocuğun rûhî ve manevî gelişmesine tamamen uygundur.⁸²

Çocuğun eğitiminde dînî ve ahlâki gelişmenin dikkate alınması gerektiği görüşünde olanlar arasında, C. Bühler,⁸³ Hollenbesh,⁸⁴ Goethe,⁸⁵ Hegel⁸⁶ ve Kant'ı⁸⁷ da zikredebiliriz. Yine Gaston, okulöncesi dönemde ahlâk ve dinle ilgili bilgi verilmesini hedef olarak göstermektedir.⁸⁸ Kiliselere bağlı olarak eğitim veren okulların bulunması özellikle Anaokullarının Kiliselerin bünyesinde olması ve eğitimin şekillenmesinde etkin rol üstlenmesi, bizi Batı eğitimi içerisinde okulöncesi eğitimden itibaren dînî ve ahlâki gelişmenin dikkate alındığı sonucuna ulaştırmaktadır. Gerek anaokullarında, gerekse kilise,aile ve sosyal çevrede Hristiyan ve Yahudi toplumlarında çocuklara çeşitli dînî telkin ve eğitimin verildiği , bir takım merasim ve geleneklerin bulunduğu müşahede ile bilinen gerçeklerdir.⁸⁹

4. Yurtsever ve Milliyetçi Kılmak

Genellikle her millet yetişen nesle, kendi milletinin millî ve manevî değerlerini aktarmak arzusundadır. Bunu ilkokuldan yükseköğretim kurumlarına kadar gördüğümüz gibi okulöncesi eğitimi kurumlarında da görmekteyiz.

Çocuğa yaşadığı ülkeyi tanıyıp sevmesi, mensup olduğu milletin değerlerine sahip olması telkin edilen konular arasında yer almaktadır.⁹⁰

J. G. Fichte'de(1762-1814), Alman milletine milliyetçi bir eğitim politikasının izlenmesini salık vererek,çocukların devlet tarafından eğitilmesini ve milliyetçi duygularını geliştirici eğitim verilmesini istemektedir. Böylece her Alman çocuğunun

⁸² Remplein, age, s.254; Özbaydar, Belma, Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma, İst.1970, s.12;Yavuz, age, s.41

⁸³ Yavuz, age, s.41

⁸⁴ age, s.40

⁸⁵ Aytaç, age, s.249

⁸⁶ age, s.249

⁸⁷ age, s.233

⁸⁸ Miateret, a.g.e s. 27.

⁸⁹ Geniş bilgi için bkz. Öcal, Mustafa, İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, İst.1990, s.137 vd.

⁹⁰ Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, a.g.d., s.29

aynı zamanda da, yurtsever bir vatandaş olacağını savunmaktadır.⁹¹ Ayrıca J. G. Herder'in de Fichte gibi, millî kültür yolunun izlenmesi görüşünde olduğunu,⁹² yine B. Otto'nun da, milliyetçi bir eğitimden yana olduğunu ve bunu savunduğunu görmekteyiz.⁹³

T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Genel Müdürlüğü de, belirlemiş olduğu hedefinde; okul öncesi eğitimi almış her çocuğun ; Türk olduğunu bilip ve Türk olduğundan kıvanç duyması, bayrağımızı tanıyıp ona saygı duyması, Millî bayramlarımızdaki faaliyetlere istek ve coşkuyla katılması... gerektiği üzerinde durmaktadır. Aynı paraleldeki hedefleri diğer batılı ülkelerde de görmemiz mümkündür.⁹⁴

5. Pratik Bilgi ve Beceri Kazandırmak

Bundan çocuğun günlük hayatında lazım olan pratik bilgi ve beceriyi kazanması amaçlanmaktadır. Okul öncesi eğitimi sayesinde çocuk, sağlık kurallarını bilmesi ve yerine getirmesi, temizlik gereksinimlerini karşılamış olması gerekmektedir. Yardım görmeden yemek yiyebilmeli, beslenme kurallarını benimsemiş olmalıdır.

Yine giyim kuşamına dikkat eden, rahatlıkla elbiselerini giyip çıkararak, çıkarılan elbisenin koyulacak yerini bilen ve koyan bir fert durumuna gelmelidir.⁹⁵

Sayılan bu kişisel becerilerin yanısıra sosyal hayatla ilgili bilgi ve beceride kazandırılmalıdır. Alışveriş yapma, çarşı pazar kültürü edinme, parayı tanıma, zaman kavramını ana hatlarıyla bilme gibi, pratik beceriler de okulöncesi eğitimi almış bir çocuktan beklenebilir.

⁹¹ Aytaç, age, s.239-240

⁹² age, s.233

⁹³ Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s.37.

⁹⁴ Okulöncesi Eğitim, T.C. OEGM, a.g.d. S29.

⁹⁵ Mağden, Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi, T.C. MEB, a.g.d., s.29, 70

J. Locke,⁹⁶ D. Diderat,⁹⁷ Guintianus⁹⁸ ve J. J. Roussea'da⁹⁹ çocuğa pratik bilgi ve beceri kazandırılması görüşünü savunan eğitimcilerdendirler. Çocuğun bulunduğu toplum şartlarına göre gerek şahsıyla ilgili, gerekse toplumun bir ferdi olarak, yüklenmesi gereken rolünü yerine getirecek pratik bilgi ve becerinin çocuğa kazandırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

6. Bilime Yönelme ve İlkokul İçin Temel Önbilgi Kazandırma

Okulöncesi eğitiminin amaçlarından bir tanesi de, hiç şüphesiz çocuğu bilime yönelmek ve ilkokula hazırlamaktır.¹⁰⁰ Gayet tabii ki bu amaç bütün bir okul öncesi eğitimi programı içerisinde verilebilecek bir amaçtır. Yani Anaokulundaki bütün etkinlikler içerisine serpiştirilerek verilmesi zorunludur. Bundan amaç da, çocuğu bilim adamı yapmak değil, bilimsel düşünme alışkanlığı kazandırmaktır.

Okulöncesi dönemindeki bir çocuğu bilime yönlendirebilmek için şu becerilerin kazandırılması gerekmektedir:

- a- Gözlem yapma
- b- Kıyaslama
- c- Sınıflandırma
- d- Ölçme
- e- İletişim sağlama
- f- Anlam verme
- g- Yordama (tahmin etme)
- h- Hipotez kurma ve değişkenleri kontrol etme.¹⁰¹

Bu beceriler, resim yapma, boyama, suda nesnelere yüzdürme, kum ve bahçe

⁹⁶ Aytaç, age, s.170

⁹⁷ age, s.180

⁹⁸ Koçer, age s.191.

⁹⁹ age, s.191

¹⁰⁰ Montessori, Maria, Çocuk Eğitimi, "Montessori Metodu", (Çev.Güler Yücel), İst.1992, s.138-139; Okulöncesi Eğitimi T.C. MEB, OEGM, a.g.d., s.28-29

¹⁰¹ Arı, Meziyet, Okulöncesi Eğitimi, a.g.d. (Tebliğ), s.102

oyunları gibi çeşitli etkinliklerle çocuğa kazandırılmaya çalışılmalıdır. Gerek bu etkinlikler arasında çocuğa soru sorarak ve birbirleriyle konuşmalarına fırsat tanıyarak, gerekse öğretmenin bilinçli telkinlerde bulunması yoluyla bu amaçlara ulaşılabilir.

Sözkonusu becerilerin yanısıra okuma yazmaya ve düzenli öğrenmeye başlayacağı ilkokul öğrenimi için ön hazırlığın da anaokulu programında yer alması gerekmektedir.¹⁰² Oyun içerisinde harflerin, sayıların, zaman birimlerinin ve şekil kavramlarının tanıtılmasına çalışılmasıyla beraber, gerekli tertip ve düzen, çalışma alışkanlığı ve disiplin de bu ön hazırlık içerisinde zikredilebilir.

---

¹⁰² Oktay, Ayla, Okulöncesi Eğitimi Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, YA-PA, OEYS, II, İst.1985, s.108; Oktay, Ayla, Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme, T.C. MEB, OEGM, a.g.d., s.29-74

B. İSLÂM EĞİTİMİ KAYNAKLARINDA OKULÖNCESİ EĞİTİMİNİN HEDEFİ

İslâm eğitiminde okulöncesi eğitimi işlerken konuyu üç başlık altında incelemeyi uygun görmekteyiz:

-Kur'an-ı Kerim'de, okulöncesi dönemi çocuklarla ilgili ayetlerin tesbit ve tahlilini yapmak.

-Hz.Peygamber (sav)'in, okulöncesi dönemi çocuklarla ilgili hadislerinin tesbitini ve tahlilini yapmak.

-İslâm eğitimcilerinin eserlerinde, okulöncesi dönemi çocukların eğitimi ile ilgili görüş ve düşüncelerinin tesbit ve tahlilini yapmaktır.

Konuya girmeden önce şunu da ifade etmek lazımdır ki; geleneksel islâm eğitiminde kurumsallaşmış bir okulöncesi eğitime rastlanmamaktadır. Toplumsal ve sosyal hayat şekli, tarih içerisinde buna pek ihtiyaç da göstermemiştir. Özellikle geniş aile yapısına sahip islâm toplumlarında, çocuğun okulöncesi eğitimi aile içerisinde aile bireyleri tarafından tabii olarak verilmekte idi. Özellikle anne ve babanın yanısıra, dede ve ninenin de bu konuda rolü büyük olmuştur. Yine ailenin yanısıra sosyal çevre de, çocuğun müsbet okulöncesi eğitiminde büyük paya sahip durumda idi.

Günümüzde aile büyüklerinin, büro, fabrika v.b. "mesai saati" kavramının hakim olduğu iş sahalarında çalışmak zorunda olması, günün belli saatlerinde çocuğun eğitimsiz, yalnız başına kalması anlamına gelmektedir. Toplumumuzda, çekirdek aile yapısının hızla artması ve yakın akrabalarından ayrı ve uzak yaşama zorunluluğu, dar apartman dairelerindeki bahçesiz meskenler, insanların yakın komşularını bile tanımayan bir sosyal çevreye sahip olması, kendileri için olduğu kadar, okulöncesi yaşındaki çocuk için de olumsuz neticeler doğurmaktadır.

Tarihi süreç içerisinde, yukarıda bahsettiğimiz olumsuzluklar, günümüzdeki kadar olmadığından, okulöncesi eğitimi kurumları da günümüzdeki gibi şekillenmemiştir diyebiliriz.

Şimdi sırasıyla konumuzu; Kur'an-ı Kerim, Hz.Peygamber (sav)'in hadisleri ve İslâm eğitimcilerinin görüş ve fikirleri ışığında incelemeye çalışalım.

1. Kur'an'da Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarla ilgili Ayetler ve Bunların Hedefleri

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimize indirilmiş, mushaflarda yazılmış, tevatür yoluyla nakledilmiş olan ve tilavetiyle ibadet edilen mu'ciz kelimedir.¹⁰³

Muhteva itibariyle Kur'an-ı Kerimin kapsamı geniştir. Ancak, her konunun detayına da inmez. Hayatın bütün yönleriyle ilgili genel prensipler ortaya koymuştur. Eğitim, hukuk, siyaset, ticaret, toplum hayatı, aile hayatı v.b. bütün alanların prensiplerini Kur'an-ı Kerim'de bulmak mümkündür. Bütün bu prensipler geçmişte sistemleşmiş, uygulanmış ve şimdi yeniden ele alınarak insanların istifadesine sunulmayı beklemektedir.

Kur'an-ı Kerim'in eğitimle ilgili ayetlerinin değerlendirilmesi yapıldığında, karşımıza bir "Eğitim Sistemi"¹⁰⁴ çıktığını müşahade etmekteyiz. Eğitimin bir parçası olan, okulöncesi eğitimi ile ilgili de Kur'an-ı Kerim'de bazı ipuçları bulmamız mümkündür. Kur'an-ı Kerim'de doğrudan çocuklardan bahseden ayetlerin sayısı 297'dir. Dolaylı olarak çocuklardan bahseden ayetlerle birlikte bu ayetlerin sayısı 342'yi bulmaktadır.¹⁰⁵ Bu ayetleri incelediğimizde konumuzla ilgili şu tesbitler ortaya çıkmaktadır.

¹⁰³ Muhammed, Abdulazim Zürkani, Menahilül-İrfan fi Ulumi'l Kur'an, ts., Mısır, c.1, s.14-15; Çetin, Abdurrahman, Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi, Dergah Yay., İst.1982, s.30

¹⁰⁴ Krş., Ayasbeyoğlu, Nevzat, İslâmiyetin Eğitimimize Getirdiği Değerler ve Kur'an-ı Kerim'in Eğitim ile İlgili Ayetlerinin Tahlili, MEB. , İst.1991, s.33 vd.;Said Ramazan el-Buti, Kur'an Eğitiminin Eşsiz Metodu, (Çev.Şükrü Özen), Madve Yay., İst.1987, s.17 vd.; Kutub, Muhammed, İslâm'da Eğitim Metodu, İst., ts., s.26

¹⁰⁵ Canan, Kur'an'da Çocuk, İst.1984, s.17,20; Ay,Çocuklarımıza, s.75

a. Çocukların Duygusal (Sevgi) İhtiyaçlarını Karşılama

Eğitimde "Sevgi" vazgeçilmez bir unsurdur. Çocuğun etrafındaki şahıslara güvenebilmesi ve kendi kabiliyetini sergileyebilmesi için sevgi atmosferi içerisinde olması bilinen bir gerçektir.

Kur'an-ı Kerim'deki çocuk merkezli ayetlere dikkatle baktığımızda, sevgi unsurunu açıkça görmekteyiz. Çocuklarla kurulan diyaloglarda ve ilişkilerde sevginin ve sevgi ifade eden kelimelerin, ön planda ele alındığını kolaylıkla farketmekteyiz.

Özellikle Peygamberlerin çocuklara hitaben söyledikleri sözler ve nasihatler, buram buram sevgi, şefkat ve merhamet kokan ifadelerdir.¹⁰⁶

"Lokman oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür demişti.

(Lokman öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar azmedilmeye değer işlerdir"¹⁰⁷ ayetinde olduğu gibi, Hz.Nuh,¹⁰⁸ Hz.Yakup,¹⁰⁹ Hz.İbrahim,¹¹⁰ (A.S.)'in oğullarına, "Yavrucuğum", "Oğulcuğum" anlamlarına gelen "büneyye" kelimesiyle hitap ettiklerini görmekteyiz.

Yine Musa (A.S.)'ya hitaben "...Sana karşı (Ey Musa! Gözümün önünde

¹⁰⁶ Krş., Abdullah, Nasih Ulvan, İslâm'da Aile Eğitimi, (Çev.Celal Yıldırım), c.2., s.128-129; Ay, age, s.75

¹⁰⁷ Lokman, 31/13, 16,17

¹⁰⁸ Hud, 11/42

¹⁰⁹ Yusuf, 12/5

¹¹⁰ Saffât, 37/102

yetiştirilmen için, kendimden bir sevgi bırakmışım"¹¹¹ buyurulmaktadır. Annesinin Musa (A.S.)'ya olan sevgisi de "...Böylece seni tekrar annene verdik ki, gözü aydın olsun, üzülmesin"¹¹² buyrularak dile getirilmektedir.

Kasas sûresinin 9. ve 10. ayetleri çocuk sevgisi açısından oldukça ilginçtir: "Firavun'un hanımı dedi ki 'Bu çocuk benim ve senin için gözbebeği olsun, onu öldürmeyin'..."¹¹³ "(Musa Firavun'un eline geçince) Musa'nın annesinin kalbi korkudan duruyordu. Şayet onun kalbini yatıştırmasaydık, neredeyse o benim oğlumdur) diye onu açıklayıverecekti..."¹¹⁴ şeklinde bir annenin çocuğuna karşı duyduğu sevgi ve şefkat dile getirilmektedir. Yine başka bir ayette "Mal ve çocukların dünya hayatının birer süsü..."¹¹⁵ olduğu belirtilmektedir.

Bütün bu ayetlerden ve bu paraleldeki ayetlerden anlamaktayız ki, Kur'an-ı Kerim, çocuğa büyük bir sevgi, şefkat ve merhamet gösterilmesi konusunda bizlere yol göstermektedir. Çocuklarla kuracağımız diyaloglarda, gayet içten ve samimi duygular içerisinde olmamız, onların sosyal ve duygusal gelişmelerine ışık tutucu davranış içerisinde bulunmamız gerekmektedir.

Ayrıca Peygamberlerin, küçük yaştaki çocuklarıyla karşılıklı konuşma biçimlerinin Kur'an-ı Kerim'de yer alması, (bir çok konuda olabileceği gibi, çocuğun dil gelişimiyle ilgili olarak da, dikkatimizi çekmektedir. Ayrıca Peygamberlerin, çocuklarıyla konuşmalarında onları ciddiye aldıklarını, böylece de onların şahsiyet gelişimlerini desteklediklerini söz konusu ayetlerden anlayabiliriz. Yine Peygamberlerin, çocukları her hangi bir konuda, ikna yoluna gittiklerini görmekteyiz. Bu da onlara olan sevginin yanı sıra, şahsiyet gelişimlerine verilen değer de bir ifadesidir.

---

¹¹¹ Taha, 20/39

¹¹² Taha, 20/40

¹¹³ Kasas, 28/9

¹¹⁴ Kasas, 20/10

¹¹⁵ Keyf, 18-46

* Yukarıdaki geçen ayetlerin konumuz açısından önemini kavrayabilmek için, ayetlerin geçtiği olayları topluca okunmasını tavsiye ederiz. (Özellikle konuya yabancı olan okuyucular için önem arz etmektedir.)

b. Çocukların Bedensel İhtiyaçlarının Karşılama

İslâmîyetten önce özellikle kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bilinen bir gerçektir. Her şeyin ölçüsü; yönetimi ellerinde bulduran zümrenin heva ve zevklerinden ibaret idi. İnsanların, hele çocukların hakları o kadar da önemli sayılan şeyler değildi.

Bunun üzerine Kur'an-ı Kerim'in çocuklara karşı takınılan bu tavrı yerdüğünü ve çocukların yaşama haklarını teminat altına aldığı, gerek doğumdan önce, gerekse doğumdan sonra yaşama haklarına müdahelenin yanlışlığını aşağıdaki ayetlerde açıkça görmekteyiz.

Bu ayetlerden birinde, "Onlardan birine kız (çocuğun doğumu) müjdesi verilince, yüzü simsiyah kesilir ve kendisi (hanımına karşı) pek öfkeli olur. (Güya) kendisine verilen müjdenin kötü tesiriyle kavminden gizlenir. Bu doğan kız çocuğunu, sağ bırakıp hakeretle mi tutacak, yoksa onu (diri diri) toprağa mı gömecek? (Kendi kendine düşünür ve şaşırır kalır.) Bak ne kadar da kötü hükmediyorlar!"¹¹⁶ şeklinde, yapılan hareketin çirkinliği, gayet veciz bir şekilde dile getirilmektedir.

Diğer bir ayette ise, "Evlatlarınızı fakirlik korkusuyla öldürmeyin. Onların da sizin de rızkınızı biz veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahdır."¹¹⁷ buyurulmaktadır.

Bu ayetler üzerinde düşündüğümüzde, dünya üzerinde gerek kürtaj yoluyla, gerekse daha fazla sömürme ve dünya yönetiminde söz sahibi olma uğruna, katledilen dünya çocuklarını hatırlamamak mümkün değil kanaatindeyiz. İşte Kur'an-ı Kerim'in, insanların ve özellikle de çocukların, yaşama hakkının vazgeçilmez bir hak olduğunu açıkça ortaya koyduğunu görerek, bundan insanlığın ders alması gerektiğini belirtmek isteriz.

Yine çocukların yaşama haklarının yanısıra, hayatlarını sürdürmeleri için

---

¹¹⁶ Nahl, 16/58,59

¹¹⁷ İsra 17/31

gerekli olan ihtiyaçlarının da karşılanması hususunda, Kur'an-ı Kerim'de işaretler olduğunu görmekteyiz.

"Anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler. (Bu hüküm) emmeyi tamamlamak isteyenler içindir. Onların (annelerin ve çocukların) rf ve adete göre yiyeceği ve giyeceği (gücü nisbetinde) ocuğun babasına aittir..."¹¹⁸ buyrulurak çocuğun, bir takım fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması üzerinde durulmakta ve hukuki bazda, bu ihtiyaçların nasıl ve kim tarafından karşılanması gerektiği ortaya konulmaktadır.

c. Çocuklara Toplumsallaşmalarında Rehberlik Etmek

Kur'an-ı Kerim'de çocukları sevmek, hayat haklarını temin etmek ve ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, onların iyi bir eğitim almalarının gereği üzerinde de durulduğunu görmekteyiz. Böylece ocukların hem maddi hem de manevî tehlikelerden korunmalarının hedeflendiğini müşahade etmekteyiz.

"Ey iman edenler, yakıtı (inkarcı) insanlarla taşlar olan o ateşten nefislerinizi ve aile efradınızı (oluk-çocuğunuzu, eğitimle, öğütle) koruyunuz..."¹¹⁹ buyrulmaktadır.

Müsbet bir eğitimin çocuklarımızı maddi ve manevî tehlikelerden nasıl koruduğunu, bu eğitimi almayan neslin ise, fikri, ilmî ve ahlâki yönlerden çöküntü içerisinde olduğunu günümüz örneklerinde açık bir Şekilde görmekteyiz.

İşte eğitimin temeli olan, okulöncesi eğitimde çocuklarımızın ileride bu tehlikelere düşmemeleri için, sağlam temelin atılması ve müsbet tohumun ekilmesi gerektiği görünen bir gerçektir. Yani ocuğun zihni, bedeni v.b. gelişmelerinin dikkate alınmasının yanısıra , ahlâk ve fazilet yönünden gerekli erdemlerin, okulöncesi dönem çocuğunun kalbine ekilmesine de dikkat edilmesi gerekir

¹¹⁸ Bakara, 2/233

¹¹⁹ Tahrım, 66/6

kanaatindeyiz.¹²⁰ Ancak bu şekilde yetiştirilen çocuğun ileride alkol, uyuşturucu v.b. maddi tehlikelerden korunmasının yanısıra, manevî tehlike olan ahiret azabından da korunabileceği ümit edilebilir.

Bu söz konusu sonucun elde edilmesi, Kur'an-ı Kerim'e göre de önemlidir. Çünkü Kur'an açısından insan, onun yavrusu olan çocuk büyük bir değer arz etmektedir. Nitekim İsrâ sûresinde: "Andolsun ki biz Ademoğullarını şerefli ve üstün kıldık. Onlara karada ve denizde taşıyacak vasıtalar verdik. Kendilerine güzel güzel rızıklar ve bol nimetler verdik ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık"¹²¹ buyurulmakta, yine Tin sûresinde: "Gerçekten biz insanı en güzel sûrette yarattık."¹²² ayetiyle bu gerçek dile getirilmektedir.*

---

¹²⁰ Krş., Seyyid Kutub, Fizilal-i Kur'an, (Çev.Mehmet Emin Saraç ve arkl.), Hikmet Yay, 3.bs., İst., ts., c.15, .63 vd.

¹²¹ İsrâ, 17/70

¹²² Tin, 95/4

* Kur'an-ı Kerim'in, çocuk eğitimi ile ilgili hedefini tesbit etmek için hiç şüphesiz sadece çocuklarla ilgili ayetleri mütâala etmek yeterli değildir.Kur'an-ı Kerim'i topluca okuyup mütâala etmek ve insana ulaştırmak istediği hedefi belirtmek, ondan sonra da çocukların eğitiminde gözetilecek hedefi anlamaya çalışmak gerektiği kanaatindeyiz. Biz sadece burada okulöncesi dönemi çocuklarla ilgisi kurulabilecek birkaç ayetin değerlendirmesini yapmaya çalıştık.

2. Hadislere Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefi

Bu başlık altında, Hz.Peygamber (sav)'in hadislerinden hareketle, okulöncesi dönemindeki çocuklarla olan münasebetlerini inceleyip, konumuz açısından bazı sonuçlara varmaya çalışacağız. Konuyu incelediğimizde, Hz.Peygamber (sav)'in hayatında, çocukların çok müstesna yeri olduğunu görmekteyiz.

Hz.Peygamber (sav)'in sünnetindeki eğitim uygulamalarından, okulöncesi dönem çocukları için, şu hedeflerin dikkate alındığını tesbit etmeye çalıştık:

a. Çocukları Sevme, Allah ve Resulünü Sevdirme ve Şahsiyetlerinin Gelişimini Sağlama

Allah Resulü Hz. Muhammed (sav)'in, çocuklara çok özel ilgi gösterdiğini görmekteyiz. Kur'an'ın ifadesiyle; "Alemlere rahmet olarak gönderilen"¹²³ Hz. Peygamber'in çocukları sevmeye bizlere örnek olması gayet tabiidir.

Hz.Peygamber'in: "...Müslümanların büyüklerine hürmet ve küçüklerine merhamet et."¹²⁴ buyurduğunu, "Selâm üzerinize olsun ey çocuklar"¹²⁵ şeklinde çocuklara selâm verdiğini, Küçüklere şefkatli ve merhametli davranmayan, büyüklerimizin hakkını tanımayan, kıymetini bilmeyen kimse bizden değildir."¹²⁶ sözleriyle de çocuklara olan sevgisini dile getirdiğini görmekteyiz.

Yine Hz. Enes (ra)'in bildirdiğine göre; Hz. Peygamber (sav)'in, zaman zaman sütannesinde bulunan oğlu İbrahim'in yanına gittiğini, onu kucağına alarak koklayıp öptüğünü¹²⁷ görmekteyiz. Oğlu İbrahim'in vefatı anında da, kucağına alıp öptüğünü ve gözlerinden yaşların aktığını ve Abdurrahman b.Avî (ra)'ın "Sizde mi ağlıyorsunuz Ya Resullallah?" demesi üzerine, "Bu ağlayış rahmet ve merhamettendir. Göz ağlar,

¹²³ Enbiya, 21/107

¹²⁴ Hadis'in değişik varyantı için bkz.Ebu Davud, Tirmizi; Amr b.Şa'b'dan rivayet; Ulvan a.g. e., c.1, s.59

¹²⁵ Ebu Davud, Selâm, 4/4, 352, 5203;İbn Mace, Edep 14/2, 1220, 3700;Darimi 2, 189, 2639; Fz. Kadir 5, 248;

¹²⁶ Müstedrek, 1,62; Ebu Davud, Edep, 66 (4,286,4943)

¹²⁷ Buhârî, Edep, 18; Müslim, Fedail, 63

kalp mahzun olur. Fakat biz ancak Rabbimizin hoşnut olacağı şeyi söyleriz. İbrahim! Senden ayrıldığımız için gerçekten mahzunuz"¹²⁸ cevabını vererek sevgi ve merhametini açıkladığını anlamaktayız.

Hz.Peygamber, Kureyş kadınlarına hitaben; "Deveye binen kadınların en hayırlıları Kureyş kadınlarının salih olanlarıdır. Onlar çocuklarına son derece müşfik ve düşkündürler"¹²⁹ buyurarak, çocuklarına sevgi ve merhamet gösteren kadınları övmüştür.

Bir gün bir bedevi, Hz.Peygamber (sav)'in çocukları öptüğünü görünce, yadırgamış ve "Demek siz de çocuklarınızı öpüyorsunuz? Oysaki biz onları hiç öpmeyiz" şeklinde, hayretini dile getirmişti. Bunun üzerine Hz.Peygamber : "Şayet Allah senin kalbinden merhameti söküp atmışsa, benim elimden ne gelir"¹³⁰ diyerek bu adamın tavrını beğenmediğini dile getirmiştir.

Yine zaman zaman Hz.Peygamber (sav)'in, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i (ra) bağrına basıp öptüğünü ve onlara duâ ettiğini,¹³¹ aynı şekilde, başka çocuklara da davrandığını, çocukları omuzunda taşıdığını¹³² ve onlarla şakalaştığını¹³³ hadis kaynaklarında görmekteyiz. Bütün bu olaylar çocuklara karşı duyulan sevgi ve şefkatin ifadesidir. Çocukların ruh dünyalarına hitap eden bu davranışlarından dolayı, Hz. Peygamber (sav)'in sünnetinde çocuk sevgisinin önemli yeri olduğunu anlamaktayız.

Çocukları sevmenin yanısıra onlara Allah'ı tanıtmaya ve sevdirmenin,* Hz. Peygamber (sav), ailesi, yakınları, ashabı ve benzeri islâm büyüklerini sevdirmenin de hedeflendiğini de aşağıdaki hadisten anlamaktayız:

---

¹²⁸ Buhârî, Cenais, 44

¹²⁹ Buhârî, Nikah, 12 (7); Müslim, Fedail, 65

¹³⁰ Buhârî, Edep, 18; Müslim, Fedail 65

¹³¹ Tirmizi, Menakıb 31

¹³² Tirmizi, Menakıb 50; El Hakim, El Müstedrek, ala's- Sahiheyn III, 555-556

¹³³ Buhârî, İlim, 18, Davad 38

* İman esaslarını öğretme maddesinde anlatılmaktadır.

"Çocuklarınızı şu üç haslet üzere yetiştirin; Hz. Peygamber (sav)'i sevmek, onun ev halkını, dost ve yakın arkadaşlarını sevmek ve Kur'an okumak..."¹³⁴ hadisi bu konuya açıklık getirmektedir.

Diğer bir husus da; Hz. Peygamber (sav)'in çocukların şahsiyetlerinin gelişmesine verdiği önemdir. Hz. Peygamber (sav) çocukların okulöncesi döneminden itibaren, silik birer şahsiyet sahibi olmamaları için özen gösterdiği dikkatimizi çekmektedir. Çocuklara yaptığı ikramlarıyla, onlarla konuşma şekliyle, selamlaşmasıyla, topluluk içerisinde söz hakkı tanınmasıyla, aralarında adaletli davranmayı tavsiye etmesiyle, biadlarını kabul etmesiyle, babası yahudi olan bir çocuğu islâma davet etmesi v.b. uygulamalarıyla Hz. Peygamber (sav)'in çocukların şahsiyetlerine önem verip, kişilik sahibi olduklarını hissettirmesi oldukça anlamlı bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konuda bir kaç tane örnek vermemiz gerekirse; Abdullah Sehl b. Sad (ra) anlatıyor: "Resullullah (sav) Efendimize bir içecek getirildi. Sağında bir çocuk, solunda da yaşlı biri vardı. Kendisi içtikten sonra içme sırası çocuğun olduğu için, Hz. Peygamber (sav) çocuğa dönüp; "İzin verir misin, bu içeceği bu yaşlılara vereyim?" diye sordu. -Şüphesiz bu, çocuğa verilen değer bir ifadesiydi.- Bunun üzerine çocuk; "Hayır vallahi senden olan bu nasibime, kimseyi kendime tercih etmem" dedi. Hz. Peygamber (sav) de elindeki içeceği çocuğun eline verdi. Bu çocuk, Abdullah bin Abbas (ra) idi."¹³⁵

Muhammed İbn Rebi: "Ben beş yaşındayken Hz. Peygamber (sav) bir kovadan ağzına su alarak püskürttü" diye, Hz. Peygamber (sav)'in kendisiyle şakalaştığını rivayet etmektedir.¹³⁶ Yine Enes (ra)'ın : "Hz. Peygamber (sav) çocuklarla şakalaşmada insanların en ileride olanıdır."¹³⁷ diye rivayet ettiğini görmekteyiz.

¹³⁴ Münavi, Abdurrahman, Feydu'l Kadir Şerhu'l-Cami'is-Sağir, Beyrut 1972, I/225 (Tabarani Hz. Ali (ra)'den)

¹³⁵ Ulvan, age, c. 1, s. 74

¹³⁶ Buhârî, İlim, 18

¹³⁷ Tabarani, el-Mu'cemu's-Sağir, 2/39

Hiz. Peygamber (sav), henüz küçük yaşta olan İbn Seyyad'a: "Benim Allah'ın elçisi olduğuma şahadet eder misin?"¹³⁸ dediğini, yine hizmetinde bulunan yahudi çocuğu hastalanınca onu ziyarete gittiğini ve çocuğa islâmı tebliğ ettiğini, çocuğun da babasından izin alarak müslüman olduğunu görmekteyiz.¹³⁹

Bütün bu anlatılan örneklerden ve diğer hadislerden anladığımız; Hiz. Peygamber (sav)'in çocuklara karşı davranışlarının çocuğu sevmeye, sosyalleşmesini sağlama, kişilik kazandırma, zihni v.b. gelişimlerini sağlama gibi, pedagojik ve psikolojik hedefleri de dikkate aldığıdır.

b. Dil Gelişimini Sağlama

Hiz. Peygamber (sav)'in, çocukların dil gelişimini sağlamadaki uygulamalarında üç husus dikkatimizi çekmektedir.

- 1) Dili düzgün konuşup anlayabilme kâbiliyetinin kazanılması,
- 2) Dil ile ilgili ahlâki prensiplerin kazanılması, (Yalan söylememe, çirkin ve müstehcen sözler konuşmama v.b.)
- 3) Her yaşta olabileceği gibi, özellikle yeni konuşmaya başlayan çocukların kalbine İslâmın temel prensiplerinin tohumunu ekmesidir .

Hiz. Peygamber (sav)'in sünnetinde, yukarıdaki 1. ve 2. maddeler genel dil terbiyesi içerisinde ele alınmasına karşılık, 3. madde, özellikle yeni konuşmaya başlayan ve okulöncesi dönemindeki çocuklarla ilgili uygulamaların yer aldığı bir husus olarak dikkatimizi çekmektedir.¹⁴⁰

Hiz. Peygamber (sav)'in yeni konuşmaya başlayan çocuklara bazı özlü ve islâm açısından anlamlı sözleri öğrettiğini ve bazı ayetleri tekrarlattığını rivayetlerden

¹³⁸ Buhârî, Cihad, 182; Tirmizi, Fiten 63

¹³⁹ Ebu Davud, Cenaiz, 5

¹⁴⁰ Krş. Canan, Terbiye, s.125 vd.; Özyılmaz, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Yayınlanmamış dok. tez.), s.92

öğrenmekteyiz.

İbn Şuayb'ın konuyla ilgili rivayeti şöyledir: "Abdumuttalip oğullarından bir çocuk konuşmaya başlayınca Hz. Peygamber (sav) ona şu ayeti 7 kere okutarak öğretirdi.¹⁴¹ "Hamd O Allah'a olsun ki, o ne bir çocuk edinmiştir, ne de mülkünde bir ortağa sahiptir."¹⁴²

Değişik rivayetlerde de Hz. Peygamber (sav)'in: "Çocuklarınıza ilk söz olarak "La İlahe İllallah" sözünü açıp öğretin"¹⁴³ şeklinde talimat verdiğini görmekteyiz.¹⁴⁴ Ayrıca sahabeden bazılarının çocuklarına; "Allah'a inandım, Tağutu reddettim."¹⁴⁵ ibaresini öğrettiklerini rivayetlerde görmekteyiz.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, Hz. Peygamber (sav) konuşma çağına gelen çocuğun eğitim ve öğretimini başlatmış, özellikle İslâmın tevhid akidesini içeren bazı kalıpları, çocuğun diline nakşetmeye çalışmış ve bununla da hem çocuğun dil gelişimine yardımcı olmuş, hem de tevhidi anlam içeren sözcükleri çocuğun telaffuz etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu da bizi dil gelişiminin sünnette dikkatlice takip edildiği ve eğitim açısından iyi değerlendirildiği sonucuna ulaştırmaktadır.

c. İman Esasları Hakkında İlk Bilgiler

İnsanları hidayete götürücü bir mesajla gelen,¹⁴⁶ insanları uyarıcı ve müjdeleyici¹⁴⁷ olarak gönderilen Hz. Peygamber (sav); her fırsatta insanlığı Allah'a imana çağırmıştır. En azılı düşmanlarını dahi imana davet eden Allah Resulü hiç

¹⁴¹ İbnu Ebi Şeybe, Ebu Bekir Abdullah, İbnu Muhammad, Musannefu, İbnu Ebu Şeybe, Haydarabad 1966, 1/348; Abdurrezzak, İbnu Muhammed, es-San'ani, Musannefu, Abdurrezzak, Beyrut 1970, 4/334

¹⁴² İsra, 17/111

¹⁴³ Abdurrezzak, age, 4/334; El Mubarekfuri, Ebul-Ali Muhammed Abdurrahman İbnu Abdürrahim, Tuhvetul-Ahvazi bi-şerhi Cami-i Tirmizi, Kahire 1963, 4/53

¹⁴⁴ Bu hadislerin değişik varyantları için bkz. Erzurumlu İ.Hakkı, Mürşidül-Müteehhilin vr.31 b; Ulvan, Aile Eğitimi, c.1, s.172, c.2, 116

¹⁴⁵ Ulvan, age, c.1. s. 348.

¹⁴⁶ Bakara, 2/185; Al-i İmran, 3/4, En'am 6/157

¹⁴⁷ Maide, 5/19; Araf 7/188

şüphesiz çocukları bu davetten uzak tutmamıştır. Tazecik kalplerine ve dimağlarına iman esaslarını yeri ve zamanı geldikçe, tek tek nakış gibi işlemiştir. Yukarıda (dil gelişimini sağlama konusunda) sözünü ettiğimiz ayeti (İsra 17/111), ilk konuşan çocuğa okutup belletmesi; "Hamd o Allah'a ki, ne bir çocuk edinmiştir, ne de mülkünde bir ortağı vardır."¹⁴⁸ Yine ilk söz olarak Kelime-i Tevhidi¹⁴⁹ çocuklara öğretmesi ve tavsiye etmesi iman öğretiminin temelini teşkil etmektedir. Ayrıca daha önce zikrettiğimiz gibi, henüz okulöncesi yaşındaki bir çocuğa: "Benim Allah'ın Resülü olduğuma şahadet eder misin?"¹⁵⁰ demesi, hastalığından dolayı ziyarete gittiği yahudi çocuğunu İslâm'a davet etmesi,¹⁵¹ Allah'a imanın yanısıra, diğer iman esaslarını da yeri geldikçe çocuklara öğrettiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

d. Kur'an Okuma ve Duâ Etme

Hz. Peygamber (sav)'in hadislerinden ve sahabenin uygulamalarından okulöncesi dönemde, çocukların Kur'an-ı Kerim'i yazılı sayfalardan okuduklarına rastlamadık. Ancak Kur'an-ı Kerim'in bazı sûre ve bölümlerinin çocuklara küçük yaşlardan itibaren ezberletildiğini gördük.*

Ne varki Hz. Peygamber (sav)'in çocuklara Kur'an-ı Kerim öğretimiyle ilgili talimatları vardır: "Çocuklarınızı üç hususta yetiştirin; Peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt'in sevgisi ve Kur'an okutulması, çünkü kur'an hafızları, hiç bir gölgenin bulunmadığı kıyamet günü, Peygamberler ve Asfiyalarla beraber Allah'ın gölgesindedirler" buyurmaktadır. Günümüzde de belirtilen öğrenme yaşına¹⁵² gelmiş çocukların, bu talimatlar doğrultusunda yetiştirilmeleri gerektiği kanaatindeyiz. Yinede fizikî ve zihni bakımdan gelişmiş müsait çocukların başarabildikten sonra Kur'an okumasının faydalı olacağı düşünülebilir.

¹⁴⁸ İsra, 17/111

¹⁴⁹ Abdurrezzak, age, 4/334;El Mubarekfuri , age, 4/53

¹⁵⁰ Buhârî, Cihad, 182;Tirmizi, Fiten, 63

¹⁵¹ Buhârî, Cenais, 79;Ebu Davud, Cenaiz, 5

* Bkz. Dil Gelişimi ve İman Esaslarının Öğretimi bölümleri

¹⁵² Günümüzde çeşitli devletlere göre okumaya başlama yaşı farklılık arz etmektedir. Çin'de 7 yaş, Amerika'da 6 yaş,İngiltere'de 5 yaş; Bkz. Abdül Mecit Abdurrahim, et-Terbiye ve'l-Hadara, Kahire 1968,s.212,193,190-191;

Müslümanın Allah'a duâ edip, yalvarıp yakarması; ibadet etmesi anlamına gelmektedir. Allah (C.C.) "Kullarım senden beni sorarlarsa, benim onlara pek yakın olduğumu söyle. Bana duâ edenlerin duâlarına mutlaka karşılık veririm. O halde onlar da benim çağırma kulak versinler ve bana iman etsinler. Böylece doğru yola ulaşmış olsunlar"¹⁵³ buyurmaktadır. Hz. Peygamber (sav)'in hayatında da duâ önemli bir yer tutmaktadır. İbadetlerin içerisinde, savaş anında, darlık anında, genişlik anında hep duâ ile içiçe olduğunu görmekteyiz. Müslümanlara tavsiyeleri de bu yönde olmuştur.

Çocuklarla duâ ilişkisine gelince: Bunu iki maddede incelemek mümkündür.

1) Hz.Peygamber (sav)'in çocuklara yaptığı duâdır. Bu duâ şekline şu hadisleri örnek olarak gösterebiliriz: Ensar'dan birinin hurma bahçesini taşıyan Rafi' B.Amr isimli çocuğu bahçe sahibi yakalayıp Hz. Peygamber (sav)'in huzuruna çıkarmıştı. Hz. Peygamber (sav) çocuğu serbest bıraktı; "Yavrucuğum ağaçları niye taşıyorsun" diye sorar. Rafi'de: "Açtım Ya Rasullullah, karnımı doyurmak için taşıdım" cevabını verince, "-Bir daha ağaçları taşıma yavrum, altına düşenleri al, ye!" buyurmuş, sonra da Rafi'in başını okşayarak, "-Allahım bu yavrunun karnını doyur" diye duâda bulunmuştur.¹⁵⁴

Yine torunları Hasan ile Hüseyin (ra)'i öpüp onlara duâ ettiğini¹⁵⁵ bir defasında da Üsâme B.Zeyd ile torunu Hasan'ı dizlerine oturtup onları bağrına basarak; "Ey Rabbim! Bunlara merhamet et, çünkü bunlara karşı ben de merhametliyim"¹⁵⁶ dediğini rivayetlerden öğrenmekteyiz.

2) Hz. Peygamber.(sav)'in çocuklara yapmaları için öğrettiği duâdır. Çocukların, kendilerine duâ etmeleri konusunda da Kays İbnu Sa'd İbni Ubade isimli çocuğa, Hz.Peygamber (sav)'in: "-Sana Cennet kapılarından birini öğreteyim mi?"

---

¹⁵³ Bakara 2/186

¹⁵⁴ İbn Mace, Ticaret 67;

¹⁵⁵ Tirmizi, Menakıb,31,

¹⁵⁶ Buhârî, Edeb,22;

dedikten sonra, "Allah'tan başka güç ve kudret sahibi yoktur" cümlesini öğrettiğini"¹⁵⁷ bir örnek olarak zikredebiliriz. Yine Hz.Peygamber (sav)'in "-Allah'ım fakirlikten, cimrilikten, aşırı yaşlılıktan, dünyanın kötülüklerinden ve kabir azabından sana sığınırım" duâsının sahabe tarafından çocuklara öğretildiğini görmekteyiz.¹⁵⁸ Bu örnekler ışığında okulöncesi eğitim ile ilgilenen eğitimcilerin, çocukların kendi lehine Allah'a karşı duâda bulunmaları; ahlâklarının düzgün, rızıklarının bol, zihinlerinin açık, vücutlarının sağlık ve sıhhatte olması için çocuklara, Allah'ın varlığını hissettirecek ve Allah inancının güclenmesini sağlayacak duâlar öğretmeleri gerektiğini kaydedebiliriz

e. Namaz ve Diğer İbadetlerle İlgili İlk Tecrübeler

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber (sav)'in, üzerinde en fazla durduğu ibadetlerden biri namazdır. Büyüklerin olduğu gibi, çocukların da namaza alıştırmalarını temin konusunda O'nun çeşitli talimatları olduğunu biliyoruz. Ancak dikkat edilirse 7-10 veya 7-13 yaşlar arası programlı bir namaz eğitiminin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁹

Bununla beraber okulöncesi dönemde, gerek namaz öğretimi, gerekse diğer ibadetlerin öğretiminin hedeflenmediğini de söyleyemeyiz. Nitekim okulöncesi çocuklarının tek secde ile de olsa zaman zaman, namaza alıştırmaları konusunda İbn Abbas'tan rivayet vâkî olmuştur.¹⁶⁰ Yine Hz. Peygamber (sav) zamanında vakit namazlarının yanısıra bayram, Cuma¹⁶¹ ve Cenaze namazlarına da¹⁶² çocukların götürüldüğünü görmekteyiz. Demekki çocuğa fizyolojik bir zorluk vermeyen ibadetleri büyüklerden görmesine ve taklit yoluyla öğrenmesine, hatta bizzat tatbikatını yapmasına imkan sağlamalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (sav) ve Sahabe

¹⁵⁷ Tirmizi, Da'vet,141,

¹⁵⁸ Buhârî, Cihad,25; Nesâî, İsti'aze,6;Tirmizi, Da'vet, 124;

¹⁵⁹ Heysemi, Nuru'd-Din Ali İbnu Ebi Bekr,Mecma'u'z-Zevaid ve Menba'u'l-Fevaid, Beyrut 1967, I/294

¹⁶⁰ Abdurrezzak 4/154;

¹⁶¹ Buhârî, İydeyn,16;

¹⁶² Buhârî, Cenaiz, 59;

hayatında da, bunun böyle olduğunu görmekteyiz.

Namaz ibadetiyle ilişkili olarak çocukların mescitlere götürüldüğünü ve topluca ibadet etme havasının teneffüs ettirildiğini görmekteyiz. Bunu Ebu Maliki'l-Eş'ari'nin : "Size Resullallah'ın namazından haber vereyim mi? Namaz kılınırken önce erkekler, onun arkasına da çocuklar saf yapardı"¹⁶³ sözünden anladığımız gibi, Buhârî, Hz.Aişe (R.Ah.)'den rivayet ettiği hadiste, Hz.Ömer'in (ra) "Ya Rasullallah kadınlar ve çocuklar (mescidde) uyudu"¹⁶⁴ sözünden de anlamak mümkündür.

Ayrıca Hz.Peygamber (sav)'in, bazen sırtında çocuk olduğu halde mescide geçip imamlık¹⁶⁵ yaptığını, torunları Hasan ve Hüseyin'in kendi başlarına mescide girip Hz.Peygamber (sav)'in secdede iken sırtına bindiklerini ve bu yüzden secdenin geciktiğini,¹⁶⁶ Cuma hutbesi sırasında torunlarının sendeleyerek mescide girdiklerinde hutbeyi yarıda kesip torunlarını hutbeye yanına çıkarıp oturttüğünü,¹⁶⁷ namaz kıldırırken çocuk ağlaması işitince namazi kısa kestiğini¹⁶⁸ rivayetlerden öğrenmekteyiz. Bu örneklerden çıkan sonuç; okulöncesi döneminde dahi çocukların mescitlerle çok sıcak ilişki kurdukları ve mescitlere alıştırdıklarıdır.

f. Yemek, Uyku ve Sağlık Kurallarına Uyuma, Bedeni Hareketi Sağlama

Yemek, uyku, bedeni hareket ve sağlık birbirleriyle çok yakından ilgili kavramlardır. Hz.Peygamber (sav)'in hadislerinde de bu irtibatı sezmek mümkündür.

Yemek konusunda; yemek adabı, yemek miktarı ve yemek çeşidi konularında sünnette bolca talimat bulunduğunu görmekteyiz.

Yemeğe başlamadan önce ve yedikten sonra ellerin yıkanması,¹⁶⁹ besmele ile

¹⁶³ Ebu Davud, Sa'lat, 107;

¹⁶⁴ Buhari, Ezan, 159;

¹⁶⁵ Nesâî, Seh, 13; Muvatta I/141; Ebu Avane II/160;

¹⁶⁶ Feydül Kadir 5/266;

¹⁶⁷ Nesâî, Cuma, 30; Müstedrek, 4/189-190; Mecma'u'z-Zevaid 8/155;-

¹⁶⁸ İbnu Ebi Şeybe, 2/57; Nesâî, Kible, 35;

¹⁶⁹ Tirmizi, Et'ime, 39; Ebu Davud, Et'ime, 12.

başlayıp ,¹⁷⁰ duâ ile bitirilmesi,¹⁷¹ sağ elle,¹⁷² önünden ve tabağın kıyısından alınması,¹⁷³ ellerin sağa sola dayanmaması,¹⁷⁴ yüzükoyun yatarken yenilmemesi,¹⁷⁵ suyun üç solukta içilmesi,¹⁷⁶ sofraya konan yemek hoşça gitmese dahi tenkid edilmemesi, ekmeğin küçük parçalara bölünmesi,¹⁷⁷ kırıntı döküntü şeklinde yemeğin atılıp israf edilmemesi,¹⁷⁸ soğan ve sarımsak gibi koku yapan gıdaların çiğ olarak yenilip etrafın rahatsız edilmemesi,¹⁷⁹ suyun bardağın kırık yerinden içilmemesi,¹⁸⁰ su ve yemek kaplarının içine üflenmemesi,¹⁸¹ yemeğin çok sıcak yenilmemesi,¹⁸² gibi adabın Hz.Peygamber (sav) tarafından ehemmiyetle tavsiye edildiğini görmekteyiz.

Yemek yemenin miktarıyla ilgili olarak da pek çok hadis rivayet edilmiştir. "Ademoğlunun doldurduğu en zararlı kap karnıdır. Ademoğluna belini doğrultacak kadar üç beş lokma yeter. Eğer Ademoğlu iştaha gelir çok yemek isterse, bu durumda karnını üçe ayırsın. Birini yemek, birini su, birini de nefes için ayırsın,"¹⁸³ hadisi bu konuda bize çok anlamlı bir ölçü vermektedir.

Hangi çeşit gıdaların yenmesi konusuna gelince; sünnette yenmesi haram olmayan her çeşit gıdanın yenildiğini görmekteyiz. Et,¹⁸⁴ süt,¹⁸⁵ arpa ve buğday ekmeği,¹⁸⁶ kuş eti,¹⁸⁷ tavuk eti,¹⁸⁸ bal ve helva,¹⁸⁹ zeytinyağı,¹⁹⁰ peynir¹⁹¹ ve

¹⁷⁰ Ebu Davud,3765-3768.

¹⁷¹ Ebu Davud,3850.

¹⁷² Buhârî, Et'ime,2;Ebu Davud 3776 .

¹⁷³ Müstedrek, 4/116;İbnu Mace, Et'ime,12

¹⁷⁴ Ebu Davud, 3769 .

¹⁷⁵ Ebu Davud, Et'ime, 19 ve 3774 .

¹⁷⁶ İbnu Mace, Eşribe, 18

¹⁷⁷ Buhârî, Et'ime, 20;Müslim, Eşribe, 187

¹⁷⁸ İbnu Mace, Et'ime, 13, 3278-3279.

¹⁷⁹ Ebu Davud, Et'ime, 3822-3829 .

¹⁸⁰ Ebu Davud, Eşribe,161

¹⁸¹ Müslim, Eşribe 121

¹⁸² Darimi, Et'ime, 17, Feydul Kadir 5/19-20

¹⁸³ İbnu Mace, Et'ime, 50;Tirmizi, Zühd, 47

¹⁸⁴ Tirmizi, Et'ime, 34

¹⁸⁵ Abdurrezzak 5/311;Mecma'uz-Zevaid 6/6-7

¹⁸⁶ Ebu Davud, Et'ime 39

¹⁸⁷ Tirmizi, Et'ime, 26

¹⁸⁸ Tirmizi, Et'ime 26

¹⁸⁹ Tirmizi, Et'ime, 29

daha birçok hayvânî ve nebâtî temel gıdaların yenildiğini ve birçok faydalarından bahsedildiğini¹⁹² görmekteyiz.¹⁹³

Bütün bunlardan sünnette yemek yemeden maksadın oburluk olmadığını, çocuğa veya büyük insana yaşaması ve gelişmesi, sağlığını sürdürebilmesi için gerekli olan gıdaların helâlinden ve temiz olarak yedirilmesi gerektiğini anlamaktayız. Özellikle anaokulu yaşındaki çocuklara yemek yeme adap ve kurallarının, usulüne uygun bir şekilde, hadislerin ışığında kazandırılması gerektiği, önem arz etmektedir. Çocukları ne obur olarak alıştırmalı ne de nazlı ve hiç bir gıdayı beğenmeyen, aşırı ilgiden yemeğini yemek istemeyen tip olarak yetiştirmelidir. Yani sünnette ne "İştaha dayanan" beslenme modeli ne de günümüzde popüler olan "Kalori hesabına dayanan" beslenme modeli mevcut değildir. Sünnette, ne çok fazla yiyip midenin ağırlığı ile tembelliğe ve şişmanlığa sebebiyet vermek, ne de çok az yiyip vücudu takatten düşürecek kadar aç kalınan, bir "Yemek yeme modeli" öngörülmektedir. Bununla beraber imkanların elverdiği ölçüde sürekli aynı cins yemek yerine, çeşitli gıdaların alınması ve sağlık kurallarına uyulması da sünnetin belirlediği ölçüler içerisinde zikredilmektedir.

Çocukların uyku ihtiyaçlarının karşılanmasına gelince; gerektiğinde gündüz uykularını almalarının sağlanması,¹⁹⁴ akşam yatarken, sabah kalkınca ağız ve diş temizliğinin yapılması¹⁹⁵ gerektiğini hadisi şeriflerden öğrenmekteyiz.

Başka bir hadiste de; "Uyumak için döşeğine geldiğin zaman, namaz abdesti gibi bir abdest al, sonra sağ yanına yat ve Allah'ım kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana döndüm, durumumu sana ısmarladım, sırtımı sana dayadım, çünkü hem seni seviyorum, hem de sevgini kaybetmekten korkuyorum. Senden başka ne bir sığınak, ne de kurtuluş yolu yoktur.Senin gönderdiğin kitaba inandım, Peygambere

---

¹⁹⁰ Tirmizi, Et'ime, 43

¹⁹¹ Ebu Davud, Et'ime, 27

¹⁹² Tirmizi, Et'ime, 43

¹⁹³ Krş., Canan, Terbiye s.212 vd.

¹⁹⁴ İbnu Mace, Siyam, 22; Müslim, Fedail, 13

¹⁹⁵ Mesai, Kıyam-ül Leyl 10; Feydül Kadir 5/190

iman ettim, bunu en son söyleyeceğim söz kıl, diyerek uyu,"¹⁹⁶ buyrulmaktadır. Özellikle okulöncesi dönemindeki bir çocuğa, bu ve buna benzer duâların yatarken okutulması, çocuk eğitimi açısından çok manidardır. Çocuktaki dil gelişiminden duygu gelişimine ve iman esaslarının eğitimine kadar bir çok faydayı beraberinde getirecek nitelikte bir uyku öncesi duâdır. Bu duygular içerisinde güvenle yatağına girebilecek bir çocuğun ruhsal yönünün de sağlam olması kaçınılmazdır, kanaatindeyiz.

Çocuğun bu ruhsal ve sosyal gelişmelerinin hedeflenmesinin yanısıra, bedensel gelişmesini sağlayacak tavsiyelerin de hadislerde yer aldığını görmekteyiz. Bedensel gelişme için gerekli olan besinlerin alınmasını ve sağlık kurallarına uyulmasını izah eden hadislerin yanısıra, uykunun da çocuk için gerekli olduğunu izah eden hadisleri görmüş olduk. Bedensel gelişme için gerekli olan diğer önemli bir konu da çocuğun bedeni hareketlilik göstermesine imkan tanınmasıdır. Bu konuda da hadislerde çeşitli uyarılara şahit olmaktadır.

Özellikle çocuğun toprakla ve toprak üstünde rahatça oyun oynamasını teşvik eden Hz.Peygamber (sav), "Toprak çocukların ilkbaharıdır"¹⁹⁷ buyurmaktadır. Ayrıca Hz. Hasan'ın 7 ve Hz. Hüseyin'in 6 yaşlarında iken Hz. Peygamber (sav)'in huzurunda ok atma müsabakası yaptıklarını,¹⁹⁸ başka bir seferinde güreştiklerini,¹⁹⁹ yine Hz. Peygamber (sav)'in yüzmeyi teşvik ettiğini,²⁰⁰ çocuklara biniciliğin de öğretilmesini ve yapılan müsabakalara götürülmelerini tavsiye ettiğini²⁰¹ hadislerde görmekteyiz.

Bütün bunlardan, çocukların oyun yoluyla eğitildiklerinin, başka bir deyişle eğitimlerinde oyunun önemli bir yer tuttuğunu hadislerde görmekteyiz.

---

¹⁹⁶ Buhârî ve Müslim (Berâ bin Azib (ra)'dan; Ulvan 1/233

¹⁹⁷ Feydül Kadir, 3/281

¹⁹⁸ Tehzibül-Tehzib, Haydarabad-Dekan, 1328 (baskısından ofset) 345

¹⁹⁹ İbnu Hacer, el-metalibu'l-Aliye bi Zevaidi'l-Mesanidi's- Semaniyye, Kuveyt, 1973, 4/72

²⁰⁰ Taberani, Fezailu'r-Remy, 5/b

²⁰¹ Nesâî, Kitabu'l Hayle, 7?214

Demekki Hz.Peygamber (sav)'in uygulamaları bize okulöncesi çocuğunun oyun atmosferi içerisinde bulunması gerektiği konusunda ışık tutmaktadır. Bu oyunlar hem çocuğu hoş vakit geçirip kendi kâbiliyetini geliştirebileceği nitelik taşımakta, hem de çocuğa ileriki hayatında faydası olacak bilgiler öğrenmesine yardımcı olacak tarzdadır. Çocuğun toprakta serbestçe oynamasının teşvik edilmesini, hoş zaman geçirip kâbiliyetini geliştirmesine örnek olarak gösterebileceğimiz gibi, yüzme, atıcılık, koşma, binicilik v.b. oyunların teşvik edilmesini de ileriki yaşlarında kendisine lazım olacak bilgileri kazanmasına vesile olacak oyunlara örnek olarak gösterebiliriz. Yukarıda bahsedilen oyun türlerinin bir çoğu okulöncesi dönemi çocuk için uygulanabilir nitelik taşımaktadır. Bununla beraber bazı oyunlar gerçek vasıta yerine oyuncaklarla da yapılabilir. Yine kız çocuklarının evcilik, bebek ve ev işleri ile ilgili oyunlar oynamalarının uygun görülmesini de burada zikredebiliriz.

3. İslâm Eğitimcilerinin Bazılarına Göre Okulöncesi Eğitiminin Hedefi

a. İbn Miskeveyh'e (V.421/1030) Göre

Tehzibu'l-Ahlâk isimli eseriyle daha çok tanıdığımız İbn Miskeveyh; söz konusu eserinde çocuk eğitimiyle ilgili bir bölüm açmıştır. Çocuk eğitiminin kesinlikle ihmal edilmemesine inanan İbn Miskeveyh, şu hedeflerin gözetilmesi gerektiğini savunmaktadır:

"Çocuğa güzel tarihi bilgiler, eğitilerek iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlayan şiirler öğretilsin. Böylece onları ezberleme, anlatma ve tekrarlama gücü artsın... Yürümeye, hareket etmeye, biniciliğe ve beden eğitimi yapmaya alıştırmalı, bunların zıttı olan alışkanlıkları kazanmamalıdır..."²⁰² şeklinde görüşlerini dile getirmektedir.

Yine İbn Miskeveyh okulöncesi dönemden itibaren çocukların iyi insanları, tarihi şahsiyetleri tanımalarını, hayatta olan faziletli insanların sohbetlerinde bulunmalarını da istemektedir. Verilecek bütün bu eğitimin sonunda çocuğun şerefli

²⁰² İbn Miskeveyh, Tehzibu'l-Ahlâk, (Yay. Haz..Hasan Temim), Beyrut, 1398, (Çev. A.Şener ve arkl.), Ahlâk'ı Olgunlaştırma, KTBY., Ank._1983,s.59

olmayı isteyen, tevazu ve ikramdan yana olan, Allah sevgisini kazanan bir yapıya ulaştırılması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca İbn Miskeviyh'in üzerinde durduğu diğer bir konu da; çocuğun görgü kurallarını kazanması ve gereğini yerine getirmesinin yanısıra, yemek yeme adabına riayet etmesi, "yemek yemekten maksadın beden sağlığını korumak, açlık ve açlıktan gelen acımızı tedavi etmek, ilacı zevk için almadığımız gibi yemeği de zevk için yememek gerektiğini"²⁰³ anlaması; giyim kuşamında israf, lüks ve şatafattan uzak kalarak, sade ve temiz giyinmesi gerektiğini bilmesidir.²⁰⁴

Dikkat edilirse İbn Miskeveyh çocuğun zihni bir takım bilgi kazanmasının yanısıra, dil gelişimini, beden gelişimini, sosyal gelişimini, insan sevgisini ve Allah sevgisini kazanabileceği bir hedef göstererek hayata bu şekilde hazırlanmasını öngörmektedir.

b. İbn Sina'ya (V.428/1036) Göre

İbn Sina'nın okulöncesi dönem eğitimine çok önem verdiğini görmekteyiz. Hatta çocuğun doğumundan okuma-yazmaya başlamasına kadar olan bu dönem için teferruatlı bir program ortaya koymaktadır.²⁰⁵

İbn Sina'ya göre okulöncesi eğitiminde kısaca şu hedefler gözetilmektedir. "Çocukta aşırı sinir, şiddetli korku, üzüntü ve uykusuzluk izi bırakacak davranışlardan kaçınarak, bütün dikkatin çocuğun arzu ettiği, hoşlandığı şeyleri gözönünde bulundurup onu yapmasını sağlamak; hoşlanmadığı şeylerden de onu uzak tutmakla mümkündür. Bütün bunlar çocuğun her emrini yerine getirmek için değil, onun hayatını kolaylaştırmak için yapılır... Böyle davranmanın ruh ve beden sağlığı açısından önemli faydaları vardır... Çünkü güzel ahlâk, sağlam mizaca paralel olarak, çocukluk döneminden itibaren gelişmeye başlar. Güzel ahlâkla sağlam bünye, kötü ahlâkla da bozuk karakter arasında sıkı bir bağlantı vardır. Güzel ahlâk, ruh ve

²⁰³ Tehzibu'l-Ahlak, age, s.60

²⁰⁴ Bkz. Tehzibu'l-Ahlak, age, s.57-65

²⁰⁵ İbn Sina, Kitabu's-Siyaset, (Çev. Ö. Özyılmaz), Erzurum, 1982, s.13 vd. (Yayınlanmamış); Ayrıca bkz. Ahmet Çelebi, İslâm'da Eğitim Öğretim Tarihi, (Çev. A. Yardım), İst.-1983, S296-297

bedenin sıhhatini birlikte korur...²⁰⁶

İbn Sina, günümüz okulöncesi eğitimcilerinin üzerinde ısrarla durduğu birçok hedefi özet olarak sunmaktadır. Bu da İbn Sina tarafından bu dönemdeki çocuğun rûhî ve bedeni ihtiyaçlarının beraberce dikkate alındığı ve konunun temelinden kavrandığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü kurumsal olarak yakın tarihi olan okulöncesi eğitim araştırmalarında bu tür hedefler yeni ve orjinal olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla okulöncesi eğitimi veren kurumlar bu hedeflere yaklaştıkça kendilerini başarılı olarak görmektedirler.

c. Muhammed İbn Allan'a (V.1057) Göre

Muhammed İbn Allan, çocuklara itikadi bazı bilgilerin kazandırılmasını, Peygamberlerin hayatlarından bahsedilmesini, ayrıca Hz. Muhammed (sav)'in tanıtılmasını, getirdiği dinin bazı özelliklerinin çocuklara aktarılmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Çünkü "Küçüklükte öğrenmek, taş üzerine nakşetmek gibidir" demektedir.²⁰⁷

İbn Allan'ın, müslümanların çocuklarına küçük yaşlardan itibaren, İslâmiyetin temeli niteliğinde olan bazı değerlerin kalplerine ve zihinlerine nakşedilmesi gereği üzerinde durması dikkatimizi çekmektedir. Bunun da İslâmî duygu ve düşünce üzerinde bir nesil yetiştirme açısından son derece önemli bir husus olduğunu söyleyebiliriz.

d. Gazali'ye (V.505/1111) Göre

Gazali'ye göre okulöncesi dönemdeki çocuğa verilecek eğitim, sonuçta şunları kazandırmalıdır.

Önce çocuğa görgü kuralları öğretilmelidir. Toplum içerisinde nasıl oturup kalkacağı, hal ve hareketlerinde nelere dikkat edeceği, söze nasıl başlayıp nasıl

²⁰⁶ İbni Sina, el-Kanun, 1/79, Roma 1593; Ahmed Çelebi, age, s.296-297

²⁰⁷ Muhammed İbn Allan, Delilü'l-Falihin Li Turuki Riyadu's- Salihin, Mısır 1971, 2/134; Canan, Terbiye, s.121

bitireceği, kimsenin sözünü kesmemesi, kimseden bir şey istememesi... şeklinde toplum kuralları çocuğa öğretilmelidir.

Örnek teşkil etmesi açısından çocuğa iyi kişilerin hayat hikâyeleri anlatılmalı, bunların sevgisini çocuğa kazandırmalı, yararlılıkları, faziletleri, kahramanlıkları, cesaretleri vurgulanmalı, çocuğun dikkati temiz duygulara ve güzel ahlâka çekilmelidir.

Böylece çocuğun kötü insanlarla beraber olmasına, onlarla düşüp kalkmasına, kötü söz ve davranışlarla haşır neşir olmasına engel olunmalıdır.

Ayrıca çocuğa yemek adabı ve yemekten maksadın ne olduğu öğretilmelidir. Oburluğun iyi bir şey olmadığı, yemekten maksadın sağlıklı bir yaşama olduğu, yeri geldiğinde soğan ekmelele dahi karın doyurulabileceği çocuğa öğretilmelidir. Yeme hırsı gibi para ve süslü elbise giyme hırsından da çocuk korunmalıdır.

Ancak çocuğun tembel olmayıp, atılgan olması için gerekli beden hareketlerini yapmasına imkan sağlanmalıdır. Bedeni gelişimini sağlaması için hareketle beraber oyun imkanı da sağlanmalıdır. Çünkü oyun imkanı bulamayan çocuğun, basireti ölür, zekâsı kaybolur, daima dertli ve sıkıntılı bulunur. Hatta bu esarettten kurtulmak için hile yollarına bile başvurabilir.

Bütün bu ihtiyaçlarının karşılanması yanısıra temizlik ve ibadetle ilgili bazı konuların da çocuğa kazandırılması, dînî hükümlerden ve bilgilerden bazı şeylerin çocuğa öğretilmesi, hırsızlığın, yalan söylemenin, hıyanetin v.b. hareketlerin zararları kendisine anlatılmalıdır.²⁰⁸

e. Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya (D.1703,V.1780) Göre

İ. Hakkı'nın okulöncesi dönem çocuğuna; İslâmî kısa cümle ve tabirleri

²⁰⁸ Geniş bilgi bkz. Gazali, İhya, (Çev.Ahmet Serdaroğlu),İst.-1974 , c. 3, s. 165 vd.

kavratmayı, Kelime-i Tevhid ve bazı ayetlerin metinlerini ezberletmeyi, soru-cevap metoduyla İslâmî kavramları öğretmeyi, iyi kimselerin hayat hikâyelerini anlatarak, bu kişilere karşı sevgi ve sempati uyandırmayı, çeşitli ahlâki davranışları, büyüklere saygıyı, görgü kurallarını ve yemek yeme adabını kazandırmayı, disiplinli bir hayata alıştırmayı hedef olarak göstermektedir.²⁰⁹

Ö. Özyılmaz'a göre, İ.Hakkı'nın bu hedefleri gözetmesinin sebepleri şunlardır:

1-Okulöncesi dönemde elde edilen bilgiler, daha sonraki dönemlerde alınacak bilgilere temel teşkil edeceğinden asla boş geçirilmemelidir. Muhakkak İslâmî bazı bilgiler verilmelidir.

2- Okulöncesi dönemin en önemli bilgi iletişim metodu, taklid ve oyunun yanısıra, sözlü öğretim metodudur. İ. Hakkı sunduğu hedefle bu metodun kullanılmasını amaçlamaktadır.

3- "Konuşmaya teşvik etme ve geliştirici konuşma eğitimi"ni temin için sözlü öğretim metodunu uygulayarak çocuğu konuşmaya teşvik etmekte ve dil gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

4- İ. Hakkı sorduğu sorularla çocuğa bir kimlik kazandırmakta ve kendisinin "mümin" olduğunun farkına varmasını amaçlamaktadır.

Çocuğun psikolojik gelişiminin üstünde bazı şeylerin öğretilmesini de (Allah'ın sıfatları v.b.) bir tohum mesabesinde olduğunu, şimdi çocuğun kalp ve dimağına yerleştirilsin, daha sonra çocuk geliştikçe bu konudaki anlayışı da gelişir ve hedefe ulaşır anlayışından kaynaklandığını ifade etmektedir.²¹⁰

Dikkat edilirse İ. Hakkı'nın önerdiği hedefler yaşadığı asır açısından büyük önem arz etmekle beraber, günümüze de ışık tutmaktadır. Günümüz için düşünülmesi

²⁰⁹ İ. Hakkı, Mürşidü'l Müteehhilin, vr. 31 b;Geniş bilgi için bkz.Özyılmaz Ömer, Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bursa-1990 (a. g. dok.tez.), s.89-107;İbrahim Hakkı Erzurimi, Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm (Çev.Ömer Özyılmaz), Bursa 1991; İ

²¹⁰ Özyılmaz Ömer, age dok. tez. s. 94-95

gereken hedeflerin tamamını içermese de, önemli bir bölümüyle kesiştiği kanaatindeyiz.

f. Bazı Halifelerin Talimatlarına (Eğitim Programlarına) Göre

Şimdi de küçük yaştaki çocuklarını eğitmek üzere teslim eden bazı Halifelerin, eğitimcilere verdikleri talimatlardan bir kaçını nakledip, düşünülen hedefleri tesbit etmeye çalışalım:

-Abbasi Halifelerinden Harun el-Reşid, oğlu Emin'i eğitmek üzere teslim ettiği eğitimci Ahmer'e şu talimatı vermiştir: "Ya Ahmer! Müminlerin Emiri gerçekten canının bir parçasını, kalbinin meyvesini sana teslim etmiştir... Ona Kur'an okut, tarihi olayları ona bellet, şiirler nakledip edebî düşüncesini geliştir. Hz. Peygamber (sav)'in sünnetini öğret. Ayrıca sözün yerini ve ne zaman söyleneceğini anlaması hususunda basiretini aç; yer gelmeyince gülmesine pek izin verme...Ama bütün bunları yaparken onu üzme ve basiretini öldürme..."²¹¹

-Emevi Halifelerinden Abdülmelik b. Mervan'ın oğlunun eğitimcisine talimatı: "Onlara Kur'an öğrettiğiniz gibi, doğruluğu, doğru sözlü olmayı da öğretin. Çocuklarımızı güzel, beğenilen ahlâka yöneltip şekillendirin. Güzel şiirlerden naklederek konuşma kabiliyetini geliştirin. Kahramanlıktan söz ederek, cesaretlerini arttırın. Eğittiğiniz çocukları yanınıza alarak, şerefli kişilerle birarada oturun. İlim ehliyle kaynaşın. Çocuklarımızı aşağılık pespaye kişilerden uzak tutun. Hizmetçilerle senli benli olmalarını önleyin. Çünkü bunların çoğu kötü edep ve terbiye sahipleridir. Bunlarla biraraya geldiklerinde belli etmeden ayırın. Yalan söylediklerinde kendilerini bağışlamayıp gerekirse dayak atın. Çünkü yalan din ve ahlâk dışı hayasızlıklara davet eder; hayasızlık ise cehennem ateşine çağırır."²¹²

-Emevi Halifelerinden Hişam b. Abdülmelik oğlunun terbiyecisi Süleyman el-Kelbi'ye şu talimatı vermiştir: "Şüphesiz ki bu oğlum, iki gözümün arasında kopmaz

²¹¹ Abdullah Nasi Ulvan, İslâm'da Aile Eğitimi, 1/166-167

²¹² age, 1/167

bir parçadır..." Sana oğlum hakkında ilk tavsiyem; ona Allah'ın kitabını öğret, sonra şiirlerin en güzelini bellet, sonra da onunla Arap kabileleri ve boyları arasına girip karış, şiirlerinden elverişli ve yararlı olanını seçip al. Oğluma helâl ve haram hakkında bilgi vererek bu konuda basiretini aç; öğüt ve ibretli misaller ver; güzel sözleri, kahramanlıkla ilgili destanları anlat."²¹³

-Akabe b.Ebi Süfyan oğlunu teslim ettiği terbiyeciye şöyle talimat veriyor: "Çocuğumu ıslahta ilk önce kendini islah ile başla. Çünkü çocukların gözleri senin gözüne bağlı kalır. Onlara göre iyi ve güzel, senin iyi ve güzel kabul ettiğin şeylerdir. Çocuklara gelip geçen hikmet erbabının hayatını, ediplerin ahlâkını öğretmeye çalış. Onları benim korkumla tehdit et, ama benden başkasıyla onları -örnek vererek- edeplendir. Çocukları eğitirken hastasının hastalığını iyice teşhis etmeden ilaç vermeyen doktor gibi ol!..."²¹⁴

-Haccac, oğlunu eğiten hocaya şunları söylemiştir: "Çocuklarımıza okumayazmadan önce yüzücülük öğretin. Çünkü onlar kendileri adına bir şeyler yazacak katip bulabilirler, ama suda kendileri adına yüzücü bulamazlar."²¹⁵

Bu Halifelerin eğitim programlarını bir bütün olarak ele alırsak çocuk eğitimi açısından şu hedeflerin ehemmiyetle dikkate alındığını görürüz:

1- Sevgi unsurunun ön plana çıkarılması; gerek halifelerin söze başlarken kullandıkları ifadeler ve gerekse eğitimcilerle metod olarak izah ettikleri ifadeler çocuğa sevgi duygusunun öncelikle tattırılmasını hedeflemektedir. Çağdaş eğitimcilerin de en fazla vurguladıkları bir konudur

2- Kur'an öğretmek, Allah'ın kitabından bahsetmek; hiç şüphesiz Kur'an bir müslüman için vazgeçilmez bir kaynaktır. Hayat onunla aydınlanır. Çocuklarımızın da küçük yaşta Kur'an'la tanışmaları gayet anlamlı bir hedeftir. Ancak Kur'an

---

²¹³ age, 1/68

²¹⁴ age, 1/166, 2/107

²¹⁵ age, 1/168

okumayı pedagojik olarak okuma yaşına gelmemiş çocuklara okur-yazarlık anlamında bir okuma olarak düşünmek yanlış olur. Fakat okulöncesi dönemdeki bir çocuğun Kur'an'dan bazı küçük sûreleri ve bölümleri büyüklerin yardımıyla, ezberleyebildikleri ve çok rahat okuyabildikleri düşünüldüğünde sözkonusu programlarda bu konuya yer verilmesinin anlamı daha iyi anlaşılmaktadır.

3- Hz. Peygamber (sav)'in sünnetini ve hayatını tanıma; müslümanlar için Kur'an'dan sonra ikinci değer, Hz. Peygamber (sav)'in sünnetidir. Dolayısıyla çocuklarımızın okulöncesi dönemde bundan kendi seviyelerine göre haberdar olmaları hedeflenmektedir. Çünkü Hz. Peygamber (sav)'in hayatında müslümanlar için güzel örnekler vardır.

4- Şiir ve güzel konuşma; dil insanlar için vazgeçilmez bir anlaşma aracıdır. Konuşma kişinin bilgi, duygu ve düşüncelerinin dışa yansımalarıdır. Bundan dolayı söz konusu talimatlar da çocukların dil gelişiminin sağlıklı olabilmesi üzerinde ısrarla durulmaktadır. Bunun için de zamanın şartlarına göre, söylenmiş en güzel şiirlerin belletilmesi, konuşma ve davranışları düzgün çevrelerle ilişki içerisinde bulunulması istenmektedir.

5- Tarihi olayları aktarma, müstesna kişilerin hayat hikâyelerini anlatma, cesaret ve kahramanlık aşılama; her millet tarihiyle beraber kimliğini bulur. Tarih ise acı-tatlı olaylarla doludur. Bu olaylar bilindiği, yeni nesle aktarıldığı takdirde anlam kazanır. Yine olaylarla beraber, hizmette, hikmette, fazilette, kahramanlıkta abideleşmiş şahsiyetler vardır. Bunların hayat hikâyelerinin küçük iken çocuklara anlatılması, çocuğu onlar gibi olmaya özendirme ve motive etme anlamına gelmektedir. İşte bu talimatlarda bu hedefin de gözetildiğini görmekteyiz.

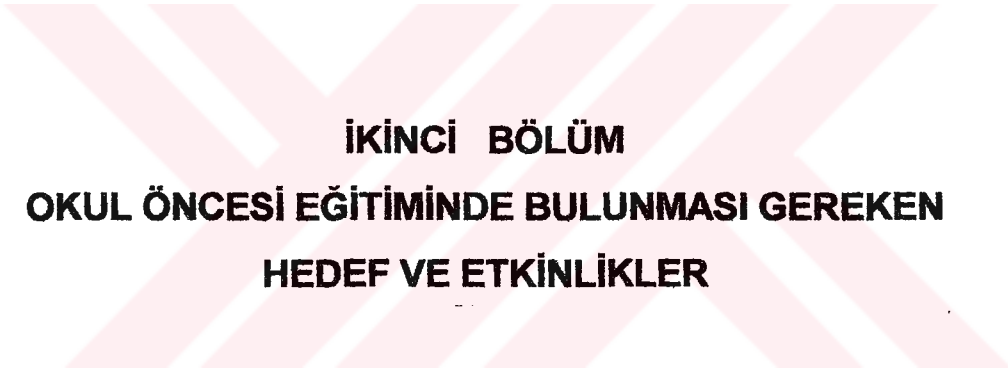
6- Güzel ahlâklı ve doğru olma, helâl ve haramı tanıma; çocuğun zihniyle beraber ruhunu ve kalbini de iyiliklerle, faziletlerle donatması ve bunları bir meleke haline getirmesi şüphesiz güzel ahlâklı ünvanını almasıyla eş anlamlıdır. Yine yalandan hileden sakınması, helâl ve haramı tanıması iyi bir insan, iyi bir kul olmanın

gereklidir. Dolayısıyla bu unsurların da çocuk eğitiminde dikkate alındığını görmekteyiz.

7- Görgü kurallarına uyma; insan sosyal bir varlıktır. Hayatını toplum içerisinde sürdürmek, ilim tahsil etmek, ticaret yapmak, arkadaşlık kurmak vazgeçilmez işlemlerdir. Bütün bu ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için toplumda genel kabul görmüş, doğruluğu kesinleşmiş kurallara, uymayı gerektirir. Bunlar çocuklara küçük yaşta kazandırılırsa ileriki yaşlarında rahat ve güvenli bir insanlararası ilişkiler kurabilmeyi başarması mümkün olur.

8- Beden gelişmesini sağlayacak ve ileriki yaşlarında kendisine lazım olacak beceri ve hareketleri de bedensel bazı faaliyetlerle çocuğa kazandırmanın hedeflendiğini söz konusu talimatlardan anlamaktayız.

İKİNCİ BÖLÜM
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN
HEDEF VE ETKİNLİKLER

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEF VE ETKİNLİKLER

Batı eğitiminde ve İslâm eğitimi kaynaklarında okulöncesi eğitiminin hedefini inceledikten sonra, bu bölümde günümüz şartlarına göre, okulöncesi eğitiminde hangi hedeflerin bulunması gerektiğini ve bu hedeflere ulaşmada hangi program ve etkinliklerden yararlanılacağını belirtmeye çalışacağız.

A. OKULÖNCESİ EĞİTİMİNDE BULUNMASI GEREKEN HEDEFLER

Okulöncesi eğitiminin hedefini belirlerken, bu hedefe konu olan çocuğun biyolojik, fizyolojik ve psikolojik yapısının dikkate alınması gerekmektedir. Bununla beraber çocuk gelişimi evreleri ve nitelikleri gözönünde bulundurulmalıdır.¹ Eğitimci veya eğitim kurumu da buna göre bir faaliyet içerisinde bulunmak durumundadır.

Çünkü genel anlamda okulöncesi eğitiminin hedefini "çocukta; inanç, örf, kültür, medeniyet v.b. değer yargılarına göre uygun davranış biçimi meydana getirme" olarak tanımlarsak, bu davranışın meydana gelmesinin öğrenme ve gelişmeye bağlı olduğunu görürüz.

Bunu: Öğrenme + Gelişim → Davranış , şeklinde formüleştirebiliriz.

Varış bu konuda şöyle der: "Davranışların gelişmesine başlıca iki faktör etki eder. Bunlar öğrenme ve gelişmedir. Öğrenme davranışların değişmesidir. Gelişme ise organizmanın olgunlaşması ile ilgili bir süreçtir. Çocuk hem büyür hem olgunlaşır. Büyüme ve gelişme sırasında zihni, duygusal ve sosyal yönlerden farklı ölçüde değişimler olur."²

Cüceloğlu da; "...Çocuğun temel gereksinimleri karşılanmazsa çocuk kendinde bir eksiklik olduğunu düşünür ve kendi öz varlığından utanç duymaya başlar. Gereksinimleri karşılanmayan çocuk terk edilmiş çocuktur. Terk edilen çocuk da

¹ Geniş bilgi için bkz. Ülgen, Gülten ve arkl., Çocuk Gelişimi, İst.-1992

² Varış Fatma, Eğitimde Program Geliştirme, AÜFY., Ank. 1976, s. 91

normal gelişimini tamamlayamaz; ihmal edilen gereksinimlerine denk bir gelişim aşamasındaki çocuk olarak kalır..." demektir.³

Durum böyle olunca, "uygun davranış" hedefine varabilmek için çocuğa bazı bilgilerin öğretilmesi ve gelişimiyle ilgili müsbet tedbirlerin alınması gerekmektedir. Başka bir ifade ile, çocuğun öğrenme ve gelişmesinin önünün açılması ve sonuç olarak istenilen davranışın elde edilmesini okulöncesi eğitimin hedefi olarak gösterebiliriz.

Ancak sözkonusu hedef ve buna ulaşmanın yolları kompleks bir yapı arz etmektedir. Çocuk gelişiminin ana çizgileri ve ilkeleri yanısıra, her çocuğun farklı yapı ve istidat sergileyebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Yani çocuğun öğrenmesini etkileyen temel gelişim çizgilerinin çocuktan çocuğa bazı farklılıkları bulunabileceğini her zaman hesaba katmak ve buna göre eğitim vermek düşünülmesi gereken durumlardandır.

Eğitimde hedef belirlemede, çocuğun yanı sıra, dikkate alınması gereken başka faktörler de vardır.⁴ Toplumun sahip olduğu, kültür, medeniyet, örf, din v.b. unsurlarla beraber, benimsediği eğitim felsefesi belirleyici rol oynamaktadır.

Bütün bunların mütalasıyla beraber, okulöncesi eğitimi sonucunda şu hedeflere varmanın planlanması gerekir düşüncesindeyiz:

1-Çocuğun temel gelişimini sağlayacak bir ortam hazırlamak, böylece çocuğun duygusal, sosyal, zihinsel (bilişsel), dil, beden ve hareket gelişimini müsbet şekilde tamamlamasını hedeflemek gerekmektedir.

Duygusal gelişimi ile çocuğun; sevgi, merhamet v.b. duyguları tatması ve geliştirmesi, korku, endişe, öfke, kıskançlık v.b. duyguları da kontrol altına alması düşünülebilir.

³ Cüceloğlu Doğan, İçimizdeki Çocuk, İst.-1994, s.122-123

⁴ Sönmez, Veysel, Eğitim Felsefesi, 2. bs. Ank. 1993 s. 44-49

Sosyal gelişmesiyle; aşağılık kompleksinden uzak, kendine güveni olan, insanlarla rahat ilişki kurabilen, sorumluluk bilincine kendi seviyesinde eren, yardımlaşmayı seven, büyüklerine, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı olumlu tavır takınabilen bir çocuk olmalıdır.

Bilişsel (Zihinsel) gelişimi ile de; zihni normal seyrinde geliştirecek etkinliklere başvurarak, bu yönde çocuğun önündeki engelleri kaldırmak, böylece de sayı, renk ve şekilleri tanımasını sağlamak, bazı temel kavramları anlamasını (uzun, kısa, dar, geniş, ağır, hafif, bugün, yarın v.b.) sağlamak ve öğrenme becerisini geliştirmektir.

Dil gelişimi ile çocuğun; düzgün konuşabilmesi, kendini ifade edebilmesi, konuşanı dinlemeyi bilmesi, söz söyleme adabını kazanması ve konuşanın sözünü kesmemesi gerektiğini idrak etmesidir.

Beden ve hareket gelişimiyle de; çocuğun normal fizyolojik ve biyolojik gelişiminin önünün açılması, boy, kilo, kas, vücut v.b. gelişmesini aksatmadan tamamlayabilmesi için gerekli imkanların sağlanması düşünülmektedir.

2-Okulöncesi eğitimiyle çocuğun bireysel yeteneklerinin geliştirilmesi ve sanatsal kâbiliyetlerinin tezahür ettirilmesi hedeflenmelidir.

Çocuğa sağlanacak imkanla; kesme, yapıştırma, makas kullanma, boyama v.b. ile bireysel yetenekleri; resim, müzik, kukla, drama v.b. etkinliklerle de sanatsal kâbiliyetlerinin keşfedilmesi planlanmalıdır.⁵ Yine bütün bu etkinliklerle çocuktaki estetik duygu anlayışının gelişmesi ve kazanılması gerekir.

Okulöncesi eğitimiyle çocuğa kendi ihtiyaçlarını yardımsız giderebilmesi, hayatını kolaylaştıracak bazı pratik bilgi ve becerilerin de kazandırılması düşünülmelidir. Bu hedefin gerçekleşmesiyle, çocuk; temizlik, sağlık, yemek, giyinme, uyku, tertip-düzen v.b. ihtiyaçlarını gidermeyi ve alışkanlıkları kazanmayı

⁵ Krş.Bilgin Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ank.-1988, s.88

sağlamış olur. Tuvalet ihtiyacını gidermesi, vücut temizliğine dikkat etmesi, yemeğini kendisi yemesi, yemekten önce ve sonra ellerini yıkaması, yardımsız giyinebilmesi, şahsi eşyalarını tertip ve düzen içerisinde kullanması, ev veya okul eşya, araç ve gereçlerini yerli yerinde kullanması beklenir.

3-Yine okulöncesi eğitimiyle çocuğun ahlâki bazı faziletleri, erdemleri kazanması hedeflenmelidir.

Bununla çocuğun iyi alışkanlıklar kazanması, kötü alışkanlıklardan uzak kalması anlaşılabilir. Başka bir ifade ile çocuğun görgü kurallarını öğrenmesi, doğruluğu, dürüstlüğü, paylaşım ve iş bölümü gibi, faziletleri kazanması, yersiz korku, ruhsal bozukluk, inatçılık, güvensizlik ve bastırılmış kişilik gibi, olumsuzluklardan da korunması okulöncesi eğitiminden beklenen sonuçtur.

4-Bütün bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde takip edilecek yol ve yöntemler sonuçta çocuğa İslâmî bir kimlik ve şahsiyet alt yapısını kazandırmalıdır.⁶

Allah'a (CC) karşı büyük bir sevgi ve güven duyan, Peygamber (sav)'i tanıyan ve kendine örnek edinen, İslâm büyüklerini sevip, bazılarının hayat hikâyelerini kısaca bilen, basit inanç ve ibadetle ilgili kelime ve kavramları öğrenen, Allah'a (CC) el açıp duâ etmesini, Kur'an'dan bazı sûre ve ayetleri ezberden okuyabilmesini beceren bir çocuk durumuna gelmelidir. Bu sayılanlar okulöncesi çocuğun gelişim seviyesine uygun bir şekilde yapılmalıdır.

İşte izah etmeye çalıştığımız bu hedefler; çocuğu sırasıyla önce ilkokula hazırlayacak, daha sonra da merhale merhale ileriki yaşların da faydası olacak nitelikte hedeflerdir. Şunu ifade etmek lazım ki; okulöncesi dönemde öğretilen bilgilerin bazıları çocuğa hemen faydası olacak türden bilgilerdir. Bazıları çocuğun daha sonraki öğrenimine, onu hazır hale getirecektir. Bazıları da çocuğa ileriki yaşlarında

---

⁶ Özyılmaz Ömer, a.g. dok. tez., s.94 vd.

faydası olacak ve etkisini gösterecek tohum durumundadır.⁷

Özetle okulöncesi eğitimin hedefini belirtmemiz gerekirse, çocuğun;

-Temel gelişimini (sosyal, duygusal, bilişsel, dil hareket ve beden gelişimi) sağlamak, önünü açmak,

-Bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyetlerin gelişimini sağlamak, estetik duygu ve anlayış kazandırmak,

-Pratik bilgi ve beceri kazandırmak. Günlük yaşantısında lazım olan gereksinimlerini (giyim, yemek, tuvalet v.b.) kendisinin karşılanmasını sağlamak,

-Ruh ve beden sağlığını korumak,

-Ahlâki tutum ve davranışını geliştirmek,

-İslâmî şahsiyet ve kişiliğinin alt yapısını hazırlamak,

-İlkokula ve hayata hazır hale gelmesini temin etmek şeklinde sıralayabiliriz.

---

⁷ -Bkz. Ülküer Nurper, Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitimi (Makale), 9. YA-PA, OEYs., Ank.-1993, s.27

B.OKULÖNCESİ EĞİTİMDE BULUNMASI GEREKEN ETKİNLİKLER

Bu bölümde, çocuğa kazandırılması düşünülen hedeflerin, hangi etkinliklerle ve nasıl kazandırılması gerektiğini belirtmeye çalışacağız. Bu etkinliklerin çoğunluğu, aile içerisinde gerçekleştirilecek türden olmasına karşın, bir çoğu ağırlıklı olarak , okulöncesi eğitim kurumları için, öneri bir program niteliği taşımaktadır.

1. Sözlü Öğretim Etkinlikleri

Sözlü öğretim, vazgeçilmez bir eğitim metodudur. Çünkü insanların birbirleriyle konuşmalarının, anlaşmalarının başlıca aracı sözdür.

Genel eğitim ve öğretim metodları olan; isticvab (soru-cevap), ibret ve öğüt, kısaca anlatımı, örneklendirme, ikna etme, tartışma, takrir v.b.⁸ hep sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde yer alırlar. Okulöncesi dönemde sözlü öğretim yoluyla çocuğa kazandıracağımız bir çok konu vardır. Bunları başlıca, düzgün konuşma, kendini ifade etme, şiir, hikâye ve masaldan yararlanma, nasihat yoluyla iman ve ibadetle ilgili konuları aktarma, Hz. Peygamber (sav)'in hayatını anlatma, İslâm önderlerinin hayat hikâyelerini aktarma, helâl ve haram kavramlarını öğretme, Kur'an okuma (ezberden) ve duâ etme şeklinde sıralayabiliriz. Bu etkinlikleri sözlü öğretim içerisinde gerçekleştirebiliriz. Ancak gerek bu saydığımız konuları ve gerekse daha başka konuları sözlü öğretim yoluyla yapabileceğimiz gibi başka etkinliklerle de (oyun, taklit v.b. ileride işleyeceğimiz etkinliklerle de) gerçekleştirmemiz mümkündür.

Yani varmak istediğimiz bir hedefe, mutlaka tek bir etkinlikle ulaşmamız düşünülmemelidir. Önemli olan istenilen hedefe varmaktır. Bunun için etkinliklerin bileşkesi bizi hedefe vardıracak en etkin araçtır diye düşünmek daha uygun olur kanaatindeyiz. Söylemek istediğimiz; sözlü öğretim veya başka bir etkinlik içerisinde zikrettiğimiz hedefe daha başka bir etkinlikle varılamaz şeklinde düşünülmemelidir.

---

⁸ Krş. Bayraktar M.Faruk, Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, İst.-1989, s.31 vd.; Öcal Mustafa, Metodlar, Ank.-1990, s.240 vd.

Sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde en çok istifade edeceğimiz, çocuk edebiyatı türleridir. Başta çocukların yerel kısıtlama ve deyişlerden uzak, dil kurallarına uygun arı bir anadil ile konuşmalarını sağlamak⁹ üzere, bir çok hedefimizi çocuk edebiyatı kullanarak sağlayabiliriz. Bunun için de ilk şart, çocukları etkisi altında tutan ana-babaların ve öğretmenlerin düzgün konuşan, diksiyonları olumlu, zengin bir dil örneği verebilen kişiler olmaya gayret edip, sürekli kendilerini yenileyen kişiler olmasıdır.¹⁰ Çünkü çocuk ilgili edebiyat türlerini bunlardan dinleyecektir. Aynı zamanda çocuklara yönelik edebî türleri kaleme alan şahıslar da, gerek dil yönünden gerekse içerik yönünden okulöncesi eğitiminin seviyesini ve hedeflerini dikkate alarak, eserlerini meydana getirmelidirler.

Sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde yararlanacağımız çocuk edebiyatının başlıca türlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Şiirler
- Bilmeceler, ninniler, tekerlemeler
- Masallar
- Hikâyeler
- Fabllar
- Biyografiler, hatıralar, seyahatnameler, tarihi olaylar
- Atasözleri, ayet ve hadis anlamları
- Diyolog (özellikle İslâmî bazı kelime ve kavramları işleyen)¹¹

Yukarıda saydığımız bu edebî türleri, okulöncesi çocuğun seviyesine uygun olarak tertipleyip, içerik olarak da okulöncesi hedeflerimizi gözönünde bulundurarak meydana getirirsek etkin bir sözlü öğretim faaliyetini gerçekleştirmiş oluruz.

a. Şiir, Bilmece ve Tekerleme

Okulöncesi eğitim programında gündelik veya haftalık şiir saatine yer

⁹ Okulöncesi Eğitimi (Dergi) T.C. MEB, OEGM., Ank. 1993, s.13

¹⁰ Yakar Fahri ve arkl., Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı İst. 1983, s.108; Yılmaz Nahide, Anaokulu Öğretmeni Rehber Kitabı, İst.-1991, s.46

¹¹ Aynı yerler

verilmelidir. Çünkü çocukların küçük yaşta şiire karşı büyük ilgi duydukları bilinen bir gerçektir.¹² Şiire ilginin küçük yaşta başladığını ve insanın şiir okurken üzüldüğünü, duyulandığını ve zevk aldığını görmekteyiz.¹³

Yine bilmece, ninni ve tekerlemeler yoluyla çocuğa bir çok şeyin kazandırılacağını, insan, tabiat v.b. varlıklara ilişkin birçok şeyin anlatılabileceğini düşünüyoruz.¹⁴ Aşağıdaki örnekte de olduğu gibi bilmece yoluyla çocuğa dilde beceri kazandırmanın yanısıra canlılardan kuş ve kümes hayvanları hakkında bilgi aktarma fırsatı doğmaktadır. Bunların insanlara olan faydası bu vesile ile izah edilebilir. Tıpkı bunun gibi daha birçok bilmece, ninni ve tekerlemede çocuğa insanlarla, hayvanlarla, tabiatla ve bazı temel kavramlarla ilgili bilgi aktarma fırsatı elde edilebilir.

b. Masal ve Hikaye

Masal, hikâye ve fabllar da, çocuğa özgün anlam ve içerik bulunduğu müddetçe bizi okulöncesi eğitiminin hedefine vardırarak edebî türlerdir. Masal, genellikle olağanüstü kahramanlara yer verilen, hayali, kulaktan kulağa anlatılan günümüze kadar gelen halk hikâyeleridir.¹⁵ Masal anlatımından gerekli verimi alabilmek için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunların başında uygun

¹² Anaokulu öğrencisi bazı çocuklara şiir okuyup dinlettiğimizde bundan çok zevk aldıklarını ve kısa zamanda ezberleyip yine büyük bir zevkle okuduklarını gördük.
Okunan şiirden bir örnek;

Allah'tır ilk sözümüz	Yönelirim Rabbime
İman dolu özümüz	Kuvvet gelir kalbime
Uyanırken her sabah	Düşürmem hiç dilimden
Derim hemen Bismillah	Allah tutar elimden
Birşey yerken içerken	
Kitabımı açarken	M.Asım KÖKSAL

¹³ Yakar, Fahri, age, s.108

¹⁴ -Örnek bilmece:

Ufacık mermer taşı	Babası tembel
İçinde beyler aş	Anası çalışkan
Pişirirsen aş olur	Altmış tane
Pişirmezsen kuş olur	Çocukları var
(YUMURTA)	(SAAT)

¹⁵ Yakar Fahri, a.g.e, s.116

metin seçimi ve anlatıcının hazırlığı gelmektedir. Yine masal anlatımında yardımcı bazı materyallerden yararlanılabilir. Kitaplar, kartlar, resimler, kuklalar, yapma hayvanlar çocuğun ilgisini arttırabilir. Ayrıca masal saatinin geldiğini bildiren bazı sembollerin kullanılması; meselâ bir renkli lambanın yakılması, bir fon müziği veya herhangi bir ezgi, ruhen çocuğu masal dinlemeye hazırlayabilir.¹⁶

Hikâye; bir olayı veya macerayı sırasıyla anlatma, nakletme anlamındadır.¹⁷ Masal daha çok hayal mahsulu iken; hikâye olan bir olayı nakletme tarzında anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de anlatılan birçok hikâyeyi (kıssayı) buna örnek olarak gösterebiliriz. Hikâye anlatımında da çocukların yaşları, merakları ve ilgileri gözönünde tutulmalıdır. Dil ve içerik olarak iyi bir hikâyenin seçimi, anlatacak olan kişinin hazırlık yapması, jest ve mimiklerle, diğer destekleyici materyallerin kullanılması faydalıdır.

Destekleyici olarak büyük boyutlarda hazırlanmış hikâye kahramanları kullanılabilir. Kartonlardan çocukların boyunda kesilip boyanmış, çocukların başını sokup, hikâye kahramanını canlandırabilecekleri şekilde kesilmiş (delinmiş) destekleyiciler, hikâyeye olan ilgiyi arttırmaktadır. Hikâye anlatımında kullanılan malzemeler yukarıdan aydınlatılabilir. Yine hikâyede figüran olarak geçen bazı insan, hayvan veya nesnelere, kesilmiş kartonlarla canlandırılabilir. Bunların anlatımda rahatlıkla kullanılmasını temin için çeşitli panolar, torbalar ve cepli hikâye önlükleri kullanılabilir.¹⁸ Aynı teknikler fabl için de kullanılabilir. Ancak fabllar, hikâye ve masala göre biraz daha ileri yaş seviyesini gerektirmektedir. Anaokulu seviyesinde fabl; masal ve hikâyeye göre daha zor anlaşılmaktadır.¹⁹ Ancak yine de soyut fikirleri somutlaştırarak anlattığından dolayı, fabllara konu olan hayvan ve nesnelere anaokulu çocuğunun, bildiği ve tanıdığı varlıklardan seçilirse, ayrıca sadece anlatım değil, yardımcı materyaller de kullanılarak, canlı bir şekilde çocuğa aktarılmaya çalışılırsa,

¹⁶ Bkz. Sınar Alev, Okulöncesinde Masal (Makale) 9.YA-PA Semineri, Ank.-1993,s.329 vd.

¹⁷ Ergin Muharrem, Büyük Türk Sözlüğü, İst.ts., s.528,722

¹⁸ Dinçer Çağlayan Atilla, Okulöncesinde Hikâye Anlatma Teknikleri (Makale), 9.YA-PA OEYS, Ank. 1993, s.385 vd.; Yakar Fahri, age, s.120

¹⁹ Yakar Fahri, age, s.122, Krş.Demiray Kemal, Çocuk Edebiyatı Antolojisi, s.230 vd.

zamanla çocuğun fabl dinlemeye ve anlamaya başlayıp zevk duyacağını söyleyebiliriz.²⁰

c. Biyografiler, Hatıralar ve Tarihi Olaylar .

Yine sözlü öğretim etkinlikleri içerisinde; biyografiler, hatıralar, seyahatnameler ve tarihi olaylar önemli yere sahiptirler. Çocukların şahsiyetlerini geliştirme, örnek şahsiyet sunma, cesaretli ve atılgan olmalarını sağlama ve birçok müsbet tutum ve davranış sahibi haline gelmelerinde bu tür sözlü edebiyat türlerinin yerinin önemli olduğu kanaatindeyiz. Nitekim "Çocukların her yaşta kahramanlara ilgi duymaları ve büyüklere karşı hayranlıklarının oluşu"²¹ bu edebî türlerin çocuklara kazandıracığı çok şeyin olduğunu bize göstermektedir.

Özellikle burada üzerinde önemle durulacak bir konu çocukların bu özelliklerinden yararlanarak onlara hayatlarında rehber edinecekleri şahsiyetlerin biyografileri, hatıraları, seyahatleri, anlatılmalı ve milletimizi, düşünce yapımızı çok yakından ilgilendiren tarihi olaylar kısaca aktarılmalıdır. Meselâ, başta Hz. Peygamber (sav) olmak üzere birçok peygamberin hayatı, sahabenin hayatı, Fatih Sultan Mehmet, Battal Gazi v.b. şahsiyetlerin hayatlarıyla, Bedir Savaşı, Uhud Savaşı, Mekke'nin Fethi, Malazgirt Zaferi, İstanbul'un Fethi v.b. tarihi olaylar çocukların anlayabileceği dil ve üslûbla çocuklara anlatılmalıdır.

Bunun faydasını ve etkisini anaokulu yaşındaki Muhammed Talha (D.1989) ve Muhammed Erkam (D.1991) üzerinde, müşahede etmiş durumdayız:

Söz konusu çocuklara sözlü olarak Hz.Peygamberin hayatını her akşam yatmadan önce bölüm bölüm anlatmaya başladık. Anlatımın derli toplu olması için de çocuklara göre yazılmış İslâm Tarihi serilerinden istifade ettik. Konularımız ilerledikçe dinlemekten zevk aldıklarını, her akşam anlatım zamanını sabırsızlıkla

²⁰ Bu konuda ; Beydeba,Kelile ve Dimne, (Çev. Ömer Rıza Doğrul Muallim Ahmet Halil Kitabevi 1941 Ts.);La Fontaine'in Masalları (iki kitap) (Çev. Orhan Veli Kanık), Doğan Kardeş Yayınları, 1948; Sadi Şirazi Boston ve Gülistan , (Çev. Hikmet İlyadin) MEBKS, 1946) başlıca istifade edilecek eserler olarak zikredebiliriz.

²¹ Demiray, a.g.e, s.439

beklediklerini gördük. Bununla beraber konularımız içerisinde geçen Hz. Hamza, Hz. Ömer gibi şahsiyetleri taklit ettiklerini, onların rolüne girerek sabahleyin oyun oynadıklarını büyük bir zevkle izledik.

Demek ki, uygulamamızda da gördüğümüz gibi gerek ailede, gerekse anaokulunda çocuklara önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerini aktarmak, çocuğun erdemli bazı davranışları kazanması, kişiliğini bulması gibi birçok sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamasına katkıda bulunabilmek mümkündür.²² Ancak bütün bu anlatımlarda anaokulu yaşındaki çocuğa özgü bir üslup ve yöntemin kullanılması hiç bir zaman unutulmamalıdır.

d. Ayet, Hadis ve Duâ

Sözlü öğretim yöntemi içerisinde dikkat edilmesi gereken başka bir husus da, çeşitli ayet ve hadisleri bazı sûre ve duâları, metin ve anlamlarıyla çocuğa kazandırmaya çalışmaktır. Bunun gerekliliğine ve çocuk üzerindeki olumlu etkilerine inanmaktayız. Gerek çocuğun dil gelişimine gerekse zihinsel ve sosyal gelişmesine de olumlu etkiler yapmaktadır. İ. Hakkı, yaklaşık altı yaşına kadar çocuğa Kelime-i Tevhid, Ayete'l Kursî, Haşr sûresinin son ayetlerini ve müminün sûresinin 116. ayetinin ezberletilmesi gerektiğini belirtmektedir.²³ Yine Özyılmaz, M.E.B.'na bağlı özel bir anaokulunda 4-6 yaş grubu çocuklarına söz konusu ayet ve sûrelerin uygulandığında ezberleyebildiklerini belirtmektedir.²⁴

Bu noktada şu gözlemimi aktarmak istiyorum: "1 Temmuz 1994-30 Ağustos 1994 tarihleri arasında bir Camide geçici olarak İmam-Hatiplik görevi yaptım. Ortamın müsait olması dolayısıyla vakit namazlarına cemaate ailece gelmekteydiler. Muhammed Talha da (D.1989) vakit namazlarında Camiye devam edenlerin arasında idi ve namazda okunan Fatıha ve sûreleri takip etmekteydi. Gerek bu takip sonucu gerekse namaz dışında biraz bu sûre ve duâları ezberlemesi için gösterilen ilgi

²² Krş. Demiray, a.g.e, s.441 vd.

²³ İ.Hakkı, Mürşidü'l Müttehhillin, vr. 31 b.;Geniş bilgi için bkz.:Özyılmaz, a.g. dok. tez. s.91

²⁴ Özyılmaz, age dok. tez., s. 94

sonucu, söz konusu duâ ve sûreleri ezberlediğini gördüm. Hatta bir seferinde Caminin bahçesinde çocuklarla imam-cemaat oyunu oynadıklarını ve kendisinin imam olup çocukları da arkasında cemaat yaparak iki rekatlı bir namazı sesli olarak güzelce kıldıklarını sevinerek izledim."

Bu gözlemden çıkaracağımız bazı sonuçlar vardır. Söz konusu uygulamada hem Montessori'nin "bireyin, öğrenmede bazı teknik sınırlamalar dışında, çocuğa müdahale edilmemesi böylece de potansiyelin ortaya çıkması" ilkesinin;²⁵ hem de Skinnerian'ın "Zenginleştirilmiş çevre içinde programlı bir öğretim yapma"²⁶ ilkesinin bileşkesini görmekteyiz. Böylece de ilk bakışta gayet zor gibi görünen bilgileri çocuğun rahatça psikolojik ve zihinsel gelişme ilkelerine paralellik içerisinde elde ettiğini görmekteyiz. Çocuk Psikolojisi ve Pedagojik ilkeler dışındaki uygulamalar ve sonuçları hiç bir bilginin kazandırılmasında olumlu netice vermeyeceği gibi duâ, sûre, ayet, metin ve anlamlarını hatta bazı atasözlerini anlama ve kavramada da sonuç vermeyeceği düşüncesinde olduğumuzu belirtmek isterim.

e. Diyalog

Bizim, okulöncesi eğitim hedeflerine götürmede, faydalanacağımız diğer sözlü bir etkinlik de "diyalog" dur. Diyolog, iki veya daha fazla kişinin bir konu üzerinde karşılıklı konuşmalarıdır.²⁷ Çeşitli hikâye , masal, piyes gibi unsurların içerisinde diyalog yoluyla çocuğu anaokulu eğitimi hedeflerine taşımaya çalışılacağı gibi, eğitiminin çocukla karşılıklı soru-cevap şeklinde konuşmasıyla da bir çok hedefe ulaşmak mümkündür.

Bu konuda İ. Hakkı'nın, Urvetu'l İslâm isimli eserinin, Cevahiru'l İman isimli bölümü örnek alınabilir. Müellif söz konusu eserinde şu soruları sormakta ve cevaplarını vermektedir.

²⁵ Orem R.c. Montessori, Her Method and the Movement Capricorn Books, G.P.Putnana's Sons New York, 1970, s.12

²⁶ Oktay, Necla, a.g. makale, s.151

²⁷ Ergin, Büyük Türk Sözlüğü, s.287

1-) - Mümin misin?

- Elhamdulillah şeksız-şüphesiz müminim.

2-) - Ne zamandan beri müminsin?

- Kalu bela" gününden beri müminim.

...

...

3-) - İmanın temeli nedir?

- "Lâ ilâhe illâllah Muhammedun Resullullah" sözüdür.

...

...

4-) - Kimin zürriyetindensin?

- Adem (A.S)'in zürriyetindenim.

5-) - Kimin milletindensin?

- Hz. İbrahim (A.S)'in milletindenim.

6-) - Kimin ümmetindensin?

-Peygamberlerin sonuncusu Hz.Muhammed (sav)'in ümmetindenim.²⁸

Ahmet Hamdi Akseki ise, çocuklara Allah, Peygamber, Din ve Kur'an gibi konular hakkında bilgi vermek için şu diyalog örneğini sunmaktadır:

- Seni kim yarattı ?

- Beni Allah yarattı.

- Sen nesin, dinin nedir ?

- Müslümanım, dinim İslâm'dır.

- Kimin kulusun ?

- Yalnız Allah'ın kuluyum.

- Peygamberin kimdir ?

- Hz. Muhammed (sav)'dir.

- Kur'an nasıl bir kitaptır ?

²⁸ İ.Hakkı Urvetü'l İslâm (Çev. Ömer Özyılmaz), Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm, Furkan Ofset, Bursa-1991, s.12 vd.

- Allah kitabıdır. Onun içindeki sözler hep Allah'ındır.
- Onu bize kim getirdi ?
- Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) getirdi.²⁹

Yukarıdaki diyaloglar örnek alınarak, çocuklara bunun paralelinde bazı bilgilerin verilmesiyle, çocuğa başta iman esasları olmak üzere, bir çok konuyu öğretmek, İslâmî kavramları bellemesini sağlamak, helâl haram konusunda bilgi sahibi yapmak, İslâmî kimlik ve şahsiyet kazandırmak mümkün olacaktır. Bütün bunların yanısıra düzgün konuşma, kendini ifade etme, söz söyleme adabını öğrenme gibi konularda bu ve benzeri yollarla çocuğa kazandırılabilir.

2.Oyun Etkinlikleri

Çocuk-oyun ilişkisi eğitimcilerin en fazla üzerinde durdukları bir konudur.³⁰ Okulöncesi eğitiminde en fazla yararlanılacak etkinlikler arasında oyun etkinlikleri önemli yer tutmaktadır. Yani oyun, okulöncesi eğitim hedeflerine varmada çok önemli bir etkinliktir. Dolayısıyla oyun etkinliğinin alanı kendiliğinden genişlemektedir. Özellikle eğitim ve ruhsal açıdan çocuğun, bir çok ihtiyacını oyunla karşılaması mümkündür.

Gerek Peygamberimiz (sav),³¹ gerek İslâm eğitimcileri³² ve gerekse Batı eğitimcileri³³ çocuğun eğitiminde oyuna büyük ehemmiyet vermeleri, oyun üzerinde dikkatle durmayı gerekli kılmaktadır. Okulöncesi dönemdeki çocuklara yönelik oyun

²⁹ Akseki, A. H., Yavrularımıza Din Dersleri, c. s.2-3;(naklen) Özyılmaz, İslâma'a Göre Çocuk, s. 85

³⁰ Krş.Bilgin, İslâm ve Çocuk, DİBY. 2. bs., Ank.-1991, s.146 vd.; Gezen Müjdat, Okulöncesi Çocukta Oyun (Tebliğ), YA- PA OEYS II.III., s.65 vd.;Yakar Fahri, a.g.e, s.130 vd.;Şahin Fatma Tezel, Çocuk Oyun İlişkisi (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, s. 61 vd.; Yörükoğlu Atalay, Aile ve Çocuk, s.149 vd.;Yörükoğlu Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.66 vd.;Seyrek Hilmi ve Muammer Sun, Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi, Mey Yayınları, İzmir-1991, s.3 vd.;Canan, Terbiye, s.249 vd.; Özyılmaz, İslâm'a Göre Çocuk, s. 152-157

³¹ Ebu Davud, Edep 54,136;İbnu Mace, Mukaddime,11,14; Müslim, Selâm 15;

³² Gazali, İhyau Ulumi'd Din (Çev. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yay.,İst.-1974, c.III, s.168;İ.Hakkı, Marifetname, s.544;Ulfetü'l Kulüp, vr.29 b;Mürsidi'l Müteehhilin, vr.35 b.; Özyılmaz, a.g. dok. tez., s. 128

³³ Mialaret, Gaston, Introduction ala Pedagogie, Paris-1967, P.66;Jacquin, Guy, Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri (Çev. Mehmet Toprak), İst.-1964, s.173

çeşitlerine ve örneklerine girmeden³⁴ bu oyunlarla çocuklara neleri, nasıl kazandırabileceğimiz üzerinde durmaya çalışalım.

Bilinçli bir okulöncesi eğitiminde, oyundan faydalanarak çocuğa; yardımlaşma, öğrenme kabiliyetini geliştirme imkanı sağlanabilir. Bilime yöneltme, fen faaliyetlerine katılma, tabiatı tanıma, bedensel hareket faaliyetlerine katılma, serbest hareket imkanı sağlama, ritim hareketinde bulunma, sinama, keşfetme ve model geliştirme imkanı temin edilir. Sayıları, renkleri, şekilleri ve zamanı kavrama, bilgisayarla tanışma gibi imkanlar elde edilir. Bütün bu etkinliklerin de çocuğun ruhsal, sosyal, zihinsel, fiziksel v.b. gelişmelerine olumlu etkileri bilinen gerçeklerdir.

a. Kendini ve Tabiatı Keşfe Yönelik Oyunlar

Arkadaşlarıyla oyun oynayan bir çocuk bir çok konuda müşterek hareket etme durumunda kalmaktadır. Çeşitli rollere girecek, yenecek, yenilecek, tek olarak ve grup olarak hareket etme zevkini tadacaktır. Bütün bunlar çocuğun sosyal yönden gelişmesine, arkadaş edinmesine, kurallara uymasına, başkalarıyla yardımlaşmasına ve kendini keşfetmesine vesile olacak ve güzel sonuçlar elde edilecek etkinliklerdir.

Çocuk, amaçlı oyunlarla öğrenme kabiliyeti kazancaktır. Bunun yanısıra, oyun içerisinde yer yer, "gözlem yapma, kıyaslama, sınıflandırma, ölçme, iletişim sağlama, anlam verme; yordama (tahmin etme), hipotez kurma ve değişkinleri kontrol etme"³⁵ gibi becerilerle yüzyüze gelecektir. Bu becerileri kazanması da çocuğun bilime yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. Çocuğu bilime yönlendirmekten maksatta, çocuğun fitratında bulunan entellektüel tecessüsü, kendi seviyesinde uyandırmaktır. Bu uyanışı gerçekleştiren çocuk, kabiliyeti ölçüsünde ileriki hayatında, bilimsel düşünebilme noktasında önü açılmış demektir.

Yine oyun atmosferi içerisinde fen çalışmaları ve tabiatı tanıma etkinlikleri düzenlenebilir. Bunları çocukların seviyelerine uygun deneyler yapma, inceleme

³⁴ Oyun çeşitleri ve örnekleri için bkz. Seyrek, age, s.61 vd.; Canan Terbiye, s.253 vd.; Yakar, age s.130 vd.

³⁵ Arı Meziyet, Okulöncesi Eğitimi I.Sempozyumu (tebliğ), Ank.-1993,s.102

gezileri yapma, hayvan besleme ve bitki yetiştirme³⁶ gibi etkinlikler şeklinde sıralayabiliriz.

Bir gurup okulöncesi dönemdeki çocuğa uyguladığım "sisli camla güneşi izleme" deneyinin çocukları ne kadar heyecanlandığını ilgiyle müşahede ettim. Açık ve bulutlu bir havada, gök yüzünü ve bulutları izledikten sonra sıra güneş hakkında konuşmaya geldi. Çocuklar güneşi de çok merak ettiklerini ve görmek istediklerini söyleyince, yarın izletebileceğimi söyledim. Sabahleyin öğle saatine doğru, sırayla sisli camdan güneşi izlediler. Tekrar tekrar bakarak, " A ! ne kadar güzelmiş" diyerek, hayretlerini dile getirmeyi de ihmal etmediler. Bu ve benzeri bazı deney ve gözlemler çocukların hem tabiatı tanımalarına, hem de tabiata karşı ilgi ve tecessüs duymalarına sebep olmaktadır.

Ayrıca anaokulunda bir fen ve tabiat köşesi düzenlenmesi, burada bazı resimler, koleksiyonlar, büyüteç, mıknatıs, ölçü ve tartı aletleri ve benzeri araç-gereç bulundurulması, zaman zaman çocukların bunlarla oynamasının sağlanması anaokulu yaşındaki çocuğa gösterilecek fen ve tabiat çalışmalarının kapsamındaki etkinliklerdir.

Çeşitli su oyunları, (batan ve yüzen cisimler, bir kamyşla suya üfleyip kabarcıklar üzerinde konuşma, toprak içinde su yolu açma ve yolunu değiştirme, çamur yapma v.s.), toprak ve kum oyunları, rüzgarın esmesi yönü ve kuvvetiyle ilgili oyunlar, çeşitli söz oyunları (uzun bir hortumla karşılıklı konuşma, kutu içinde konuşma v.s.), güneş ve gölge ile ilgili oyunlar (günün değişik saatlerinde kendi gölgelerini veya bir cismin gölgesinin uzunluk-kısalığını tesbit gibi...)³⁷ bütün bu etkinlikler anaokulu dönemindeki çocuğa yönelik yapılabilecek ve entellektüel tecessüs uyandırabilecek etkinliklerdir.

³⁶ Demiral Özgür, Okulöncesi Döneminde Fen ve Doğa Çalışmaları (tebliğ), YA-PA OEYS, Ank.-1986, s.163 vd.

³⁷ Bkz. Bal, Servet, Anaokullarında Fen Çalışmaları (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, Ank.-1993, s.146 vd., Ayrıca çeşitli deneylerin yapılış şekli için bkz. Gürdal, Ayla ve Adil Çağlar, Şahin Fatma, Filiz Ökçün, Esra Mocoğlu (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, Ank.-1993, s.164 vd.; Yakar age, s.1365 vd.

b. Bedensel Harekete Yönelik Oyunlar

Yine oyun kavramı içerisinde, çocuğun bedensel hareketleri yapması serbest hareket imkanı bulması ve bunun çocuğa kazandıracak yararlar gözönüne alınarak şu bedensel hareketleri yapmasına imkan sağlayacak etkinliklere yer verilmelidir:

1-Yürümek ve koşmak: Aşağı-yukarı, ileri-geri, yana, yavaş, virajlarda, çizgi üstünde v.s.

2-Sıçramak: Tedrici olarak engel üzerinde sıçrama temrinleri

3-Sallanmak:Arkaya, öne, ayakta ve çömelerek; oturup ayak parmaklarının ucunu tutarak sallanmak

4-Yerde sürünmek:Köprüler altından, çember ve sandıkların; kutuların içinden sürünerek geçme hareketleri

5-Çekme hareketleri: halat ve çubuklarla çekme ve asılma hareketleri

6-Yüksek atlama: Top veya elde tutulan çubukların üzerinden atlama hareketleri

7-Tırmanmak : Direk, halat, iskele v.b. araçlara tırmanma hareketleri

8-Denge: Bir çizgi üzerinde veya yuvarlak denge aleti üzerinde dengede durma hareketleri

9-Dönme, yuvarlama ve takla hareketleri: Engeller içinde lastik topları yuvarlamak, diz çökerek topu tutmaya çalışmak, takla atmak.

10-Fırlatma ve atma hareketleri: İki elle veya tek elle çeşitli boy ve ağırlıktaki topları yukarı fırlatma, el veya ayaklarla bir hedefe uzaktan atışlar yapma hareketleri,

11-Yakalama hareketleri:Top v.b. aletleri iki elle yakalama

12-Vuruş hareketleri: İki nesneyi birbirine vurdurma (iki topu birbirine vurdurma, yere herhangi bir şey çakma gibi)³⁸

Bütün bu ve benzeri hareketler çocukta bedensel gelişmenin yanısıra, bilgi, beceri ve sosyallite kazandıracak oyun etkinlikleridir diye düşünebiliriz.

³⁸ Geniş bilgi için bkz.İnan, Mehmet, Okulöncesi Eğitiminde Beden Eğitimi (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, s.207 vd.;Sel, Rûhî, Okulöncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları, YA-PA OEYS II., III., s.33;Yakar, age, s.128 vd.; Güven, Nergis, Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi, YA-PA 5.OEYS, Antalya-1987, s.86-90

c. Sayı, Renk, Şekil ve Zaman Kavramlarını Tanımaya Yönelik Oyunlar

Oyun etkinlikleri içerisinde elde edilmesi düşünülecek diğer bir hedef de; çocuğa, oyun içerisinde sayı, renk, şekil ve zaman gibi kavramları kazandırmaktır. Çocukların oyun oynarken bazı nesnelere saymalarını temine çalışmak veya üzerindeki nesne sayısı eşit olan resimli kartların eşleştirilmesi çocuklardan istenebilir. Su dolu bir leğen içerisine yüzen bir tabak koyup, bir grup anaokulu öğrencisinin eline çeşitli büyüklüklerde taşlar verip sırayla herkesin teker teker taşlarını tabağın içerisine koymasını istedim. Her taşı koyuşta da "bir-iki..." şeklinde beraberce saydık. Sonuçta taşların büyüklükleri farklı olduğundan bazı çocukların 4. 5. taşları tabağa koyuşlarında tabak suya batarken, bazı çocukların 6. 7. 8. 9. hatta 10.taşlarını koyunca tabağın, ancak o zaman suya battığını hep beraber gülerken neşe ile izledik. Herkes kaçınıcı taştaki tabağı suya batırıldığını birbirine söylemeye başladı.

Çocuklara sayı kavramını öğretmek için gerek yukarıda anlattığımız deney, gerekse anaokulu ortamında doğacak diğer oyun sahneleri değerlendirilebilir.³⁹

Renk ve şekil kavramları içinde buna benzer yöntemleri uygulamak mümkündür.Bu kavramların kazandırılmasında, okulöncesi dönemi çocukta bulunan "sınıflandırma yeteneği"nden faydalanılabilir. Çeşitli renklerdeki kartonların veya oyuncakların sınıflandırılması istenebilir. Yine aynı şekilde üçgen, daire, dikdörtgen v.s. şeklinde oyuncakların üçgenler şuraya..., daireler buraya ... toplansın şeklinde çocuklara sınıflandırma yaptırılarak bu kavramları bellemesi oyun içerisinde sağlanabilir.

Çocuğa zaman kavramını kazandırmaya gelince; zaman kavramı çocukta (okulöncesi dönemde) en son gelişen kavramlardan bir tanesidir.⁴⁰ Bu konuda Arı şöyle der: "Gerek Piaget'in, gerekse Friedman'ın farklı yönleri ile yaptığı araştırmalar

³⁹ Çocuklara sayı kavramını anlatma konusunda geniş bilgi için bkz.; Oğuzkan, Şükran ve Emine Tezcan, Gülseren Tür, Özgür Demiral, Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEBY., 4. bs., Ank. 1991, s.131-140; Güven, Nergis, Okulöncesi Eğitiminde Matematik Eğitimi, YA-PA 6.OEYS İst.-1989,s.41-46

⁴⁰ Arı, Meziyet, Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi (tebliğ), 9.YA-PA OEYS, İst.-1993, s.181

zaman kavramının tam olarak kazanılmasının ilkökul döneminde gerçekleştiğini göstermektedir. Okulöncesi dönemde ise bu kavramın kazanılması için gerekli bilişsel becerilerin örneğin, sınıflandırma, sıralama, bütün-parça ilişkilerini geliştiren etkinliklerin verilmesi ve zamanın temel özelliklerinden, önce, sonra, geçmiş-şimdi-gelecekle ilgili etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir. Bu arada zaman ölçü birimi olarak saatle ilgili faaliyetler önem kazanmaktadır"⁴¹ demektir.

Yukarıda bahsedilen gerek zamanla ilgili bilişsel becerilerin, gerekse konvansiyonel zaman (dünyüzel zaman) kavramını (haftalar, günler v.s.) kazandıracak etkinlikler için çocuklara sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinin tanıtılmasına çalışılabilir. Ayrıca bu vakitlerde okunan ezanların dinlenmesine özen gösterilerek, bu vesile ile çocuk, hem zaman kavramıyla ilgili gelişmelerle yüzyüze getirilmiş olur, hem de İslâmî açıdan çok büyük anlamı olan ezan atmosferini tatmış olur.

Yine zaman kavramıyla ilgili olarak çocuğa örnek olarak, örülen bir kazağın çeşitli aşamalarını resimle anlatan kartonlar verilip bunları zaman aşamalarına göre sıralaması oyun içerisinde istenebilir. Bu tür etkinliklerin misalleri çoğaltılarak oyun içerisinde verilmesi çocukların zaman kavramını anlamaları için gerekli altyapıyı hazırlama ve uyarma açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak demek ki çocuğa, mümkün oldukça oyun imkanı verilmesi ve bu etkinlik içerisinde doğacak fırsatları değerlendirerek çocuğun eğitimi, sosyo-psikolojik gelişimi ve bedensel gelişimi gibi, ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmalıdır.

3. Taklit Etkinlikleri

Okulöncesi eğitiminin hedeflerine varmada en çok yararlanacağımız

---

⁴¹ Arı, Meziyet, a.g.t., s.186

etkinliklerden biri de hiç şüphesiz "taklit" etkinlikleridir.⁴²

Taklid; "hoşa giden bir davranışın kopya edilmesi",⁴³ "birinin hareketinin veya şekil ve sretinin aynını yapma, benzemeye ve benzetmeye çalışma"⁴⁴ "ferdin içinde bulunduğu grubun, bir üyesinin duyuu, düşünüş ve davranışlarını izlemesi ve onu kendisine model alması"⁴⁵ gibi çeşitli şekillerde tarif edilmektedir.⁴⁶

Okulöncesi eğitimde taklid etkinliklerini iki kategoride düşünebiliriz. Bunlardan birisi, kukla, dramatizasyon ve tiyatro şeklinde sergilenecek taklit etkinlikleri, diğeri de, çocuğun eğitimciyi ve arkadaşlarını taklididir.

a. Tiyatro, Kukla ve Dramatizasyon

Çocuklara yönelik tiyatro, kukla, dramatizasyon genellikle çeşitli hikâye ve masallardan seçilmektedir. Oysaki bunların yanısıra tarih boyunca insanlığa fazilet, ilim ve kahramanlık yönleriyle ışık tutmuş peygamberlerin, sahabenin, salih kimselerin biyografileri, bunların örnek tutum ve davranışları çocukların seviyesine uygun olarak kaleme alınıp, taklit etkinlikleri içerisinde verilmesi, İslâm eğitimi açısından büyük önem arz etmektedir.

İ. Hakkı bu şekilde çocuğa eğitim verilince: "ocukta o kimselere karşı bir sevgi ve sempati oluşacağını ve çocuğun onlara benzemeye gayret edeceğini" belirtmektedir.⁴⁷ Bunun yanısıra çocuğa özgün, taklit etkinliklerinin dil, sosyalite, dinlemesini öğrenme, kendine güven duyma; yaratıcılığın ortaya cıkması ve zihinsel

⁴² Okulöncesi ocukta Taklitin nemi için Bkz.Oğuzkan, şrna ve arkl., a.g.e,s.153; Bilgin, Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.87 vd.; Pieron, Henri, Vocabulaire de la Psghologie, P.U.F. (Paris-1973), s.219-220;zyılmaz, mer, a.g. dok. tez.), s.121 vd.

⁴³ Kılavuz, M.Akif, Ergenlerde zdeşleşme ve Din Eğitimi, (yayınlanmamış dok. tez.), Bursa 1993, s.15

⁴⁴ Ergin, Muharrem, age, s.1127

⁴⁵ zyılmaz, mer, a.g. dok. tez., s.96

⁴⁶ Taklid hakkında geniş bilgi için bkz.Ed.Claporode, ağdaş Pedogojiden Seçmeler (ev. M Yzbaşoğulları, MEBY., İst.-1976, s.64 vd.; Hkekelekli, Hayati, ocukta, Gençte ve Yetişkinde Taklid, A..İ.F.Doktora Semineri, Ank. ts.

⁴⁷ İ.Hakkı, Mrsid'l Müteehhilin, vr.32 b., zyılmaz, a. g. dok. tez., s. 98

gelişimi temin gibi birçok yararları da vardır.⁴⁸

Okulöncesi eğitimi veren kurumlarda bir kukla köşesi bulundurulması, taklit etkinliklerinde özellikle çocuklara rol verilmesi, sahne v.b. araç gereçlerin dizaynında çocukların esas alınması durumunda, bu etkinliğin çocuklara daha çekici geleceği kanaatindeyiz.

b. Çocuğun Eğitimciyi ve Arkadaşlarını Taklidi

Çocukların eğitimciyi ve arkadaşlarını taklidine gelince; bu, üzerinde dikkat edilmesi oldukça gerekli olan bir hususiyet arz etmektedir. Çünkü çocuk anne-babasını, öğretmenini ve diğer yetişkinleri kopya ettiği gibi, beraber olduğu çocukların da tavır ve davranışlarından etkilenmektedir. Taklitin gerçekleşmesinde, sevgi, benzerlik, güç ve üstünlüğün⁴⁹ belirleyici unsur olduğu bilinmektedir.

Öyleyse eğitimci çocuğun nasıl olmasını istiyorsa, o şekilde bir davranış sergilemesi gerekmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeyiniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır"⁵⁰ buyurulmaktadır. Yine Peygamber Efendimiz (sav): "Her çocuk fitrat üzere doğar. Sonra onun anne, babası onu ya yahudi, ya hıristiyan veya mecusi yapar" buyurmaktadır.⁵¹ Söz konusu ayet ve hadisi, çocuğun güçlü taklit yapısıyla yanyana düşündüğümüzde, eğitimcinin davranışlarına ne denli dikkat etmesi ve çocukta görmek istediği güzelliklerin önce kendinde bulunması gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Bilgin, bu konuda: "...Çocuk nasıl üzüntüyü ağlayan,üzülen kişilerin yüzlerinde görüp, hissedip öğreniyorsa, onların duâ ve ibadet ederken, yüzlerinde de, dini, duyuguyu, yüce Tanrıya yönelişi, kutsalı, görecek, duyacak ve öğrenecektir...

⁴⁸ Taklit etkinliklerinin çocuğa kazandıracığı olumlu etkiler hakkında geniş bilgi için bkz. Oğuzhan, Şükran ve arkl., age, s.21; İakar, Fahri ve arkl., age, s.153 vd.

⁴⁹ Özyılmaz, İslâm'a Göre Çocuk, s. 136-138; Kılavuz, ag. dok. tez s. 21-25

⁵⁰ Saf, 61/2,3

⁵¹ Müslim, Kader, 25

Büyüklerin iyilik, doğruluk, temizlik ve yardımseverlik ile ilgili davranışları da, başlangıçta çocuklar tarafından hep taklit edilir. Bu hareketler giderek benimsenir ve onların kendi duyguları haline gelir"⁵² demektedir.

Birçok entellektüel yetişkinin çocukluk hatıralarını anlatan yazılarında, çocuk iken büyüklerinden gördükleri, duydukları davranışların, kişiliklerinde nasıl derin izler bıraktığını ibretle okumaktayız.⁵³

Bundan dolayı da çocuğun beraber olduğu kişilerin ahlâken, dinen, tutum ve davranış olarak güzel örnek teşkil edecek kişiler olmasına dikkat edilmelidir.

Nitekim Akabe b. Ebi Süfyan, oğlunu teslim ettiği eğitimciye: "Çocuğumu ıslahta ilk önce kendini ıslah ile başla. Çünkü çocukların gözleri senin gözüne bağlı kalır. Onlara göre iyi ve güzel, senin iyi ve güzel kabul ettiğin şeylerdir. Onlara göre çirkin senin çirkin ve fena gördüğün şeylerdir. Çocuklarımıza gelip geçen hikmet erbabının hayatını, ediplerin ahlâkını öğretmeye çalış..."⁵⁴ demesi, İslâm eğitimcileri bölümünde de bahsettiğimiz gibi, çocuğun eğitimciyi taklit etmesi açısından olduğu kadar, örnek şahsiyetlerin çocuğa tanıtılması açısından önem arz etmektedir.

Yine çocuğun çocuğu taklit etmesi hususunda İbn Sina'nın "Çocuk en çok beraber olduğu çocuktan etkilenir"⁵⁵ demesi, çocuğun iyi bir eğitim almasında arkadaş çevresinin önemini açıklamaktadır.

Bütün bunlardan çıkaracağımız sonuç; çocukta çok kuvvetli olan taklit yeteğinden faydalanarak, çocuğa örnek alacağı şahsiyetleri kukla, tiyatro v.b. etkinliklerle sunmak, eğitimcinin de bizahiti çocuğa her yönüyle örnek alabilecek davranışlarda bulunması ve bunun aile-eğitim kurumu işbirliğiyle gerçekleşmesinin uygun olacaktır. Ayrıca çocuğun çeşitli ibadetlere alıştırılması da (çocuğun camii

---

⁵² Bilgin Beyza, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.94

⁵³ Çeşitli kişilerin çocukluk hatıralarından örnekler için bkz.;Yardım, Mehmet, Nuri, Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları, İst.-1984

⁵⁴ Ulvan, age, c.II.; s.107

⁵⁵ Aynı yer

ortamında ibadetleri kolayca öğrendiğini daha önce aktardığımız gibi), yine bu bağlamda düşünülmesinde yarar olan hususlardandır diyebiliriz.

4. Özbakım ve Pratik Beceri Kazandırma Etkinlikleri

Okulöncesi dönemdeki çocuklara kazandırılması gerekli olan hususlardan biri de çocuğun, kendi öz ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, hayatını idamede gerekli olan pratik bilgi ve beceriyi kazanmasıdır. İyi bir okulöncesi eğitimiyle çocuğa bunu kazandırmak mümkündür. Sözkonusu etkinlik içerisinde "yemek yeme, temizlik, tuvalet, sağlık, giyim-kuşam, tertip-düzen, uyku ve çocuğun yaşına göre yapacağı basit alış-verişi" düşünebiliriz.

a. Yemek, Temizlik ve Sağlık

Yemek yeme, temizlik ve sağlık birbirinden ayrılmaz ve hepsi de birbiriyle içiçe olan konulardır. İnsan hayatı için de vazgeçilmez unsurlardır. Öyleyse okulöncesi eğitimde çocuğun bu konularda eğitilmesi ve bu yönde etkinlikler içerisinde bulunulması zaruridir.⁵⁶

Her şeyden önce yenecek yemeğin temiz ve helâl olması önemlidir. Kur'an-ı Kerim'de: "Ey insanlar! Yeryüzündeki temiz ve helâl olanlardan yeyin..."⁵⁷ "Ey Peygamber (ve onun ümmeti) temiz olan şeylerden yeyin..."⁵⁸ buyrulmaktadır.

Bütün bunlarla beraber bir de yemek yemenin bazı adab ve kuralları vardır. Okulöncesi eğitimde, çocuğa bunların kazandırılması gerekir. Bunları, yemeğe başlamadan önce tuvalet ihtiyacı varsa gidermesi, ellerini yıkaması, besmele ile

⁵⁶ Çocuklara yemek, temizlik ve sağlık kurallarını kazandırmanın önemi için bkz.; Özyurek, Mehmet, *Yemek Yeme Davranışlarının Kontrolü* (tebliğ), YA-PA 6.OEYS, İst.-1989, s.142-150; Beykan, Suna, *Okulöncesi Kurumlarda Beslenmenin Önemi*, YA-PA, OEYS II. III., İst.-1985, s.168-178, Oktay, Ayla, *Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıkların Kazandırılması* (tebliğ), YA-PA, OEYS, s.211-234; Özyılmaz, a.g.dok.tez., s.99-102; Ayhan, Halis, *Din Eğitimi ve Öğretimi*, DİBY., Ank.-1988, s.90-100

⁵⁷ Bakara, 2/168, Ayrıca bkz. Maide 5/87,88

⁵⁸ Mü'minun 23/51

başlaması, kendi önünden yemesi, bitirilebileceği kadar alıp artık bırakmaması, lokmaları çiğneyerek yutması, yemek saatinde rahat ve huzurlu ortamı bozmamaları, kaşık ve çatalın tutuş şeklini bilmesi, servis yapılırken sırasını beklemeyi bilmesi, yemek yerken ağzın kapalı olmasını ve ses çıkartmadan yemesini bilmesi, üstünü elbisesini kirletmeden yiyebilmesi, ekmeğe, tuz ve su gibi şeyleri isterken rica etmesini bilmesi, oturduğu yeri değiştirmemesi ve sallanmaması, yemeğini bitirip karnı doyunca "elhamdülillah" demesi ve yemek duâsı yapmasını, kalkınca ellerini yıkamasını, gerekirse şartlar uygunsa servisin yapılmasında ve sofranın kurulmasında görev alabilmesi şeklinde sıralayabiliriz. Yörükoğlu, "çocuğun döküp saçmasına katlanarak, kendisini beslemesine, kendi başına yemek yeme isteği desteklenmelidir. Hiç değilse annenin yedirmesi bitince, çocuğun kaşıkla ve yemeğiyle oynamasına, imkan verilmelidir. Ve üç yaşına gelen çocuk artık, kendi başına yemek yiyebilmelidir"⁵⁹ demektedir.

Ayrıca dişlerini muntazam olarak fırçalayıp ağız temizliğini yapmasını, namaz saatlerinde zaman zaman abdest almasını öğreterek ve banyo yapmanın güzelliğini kavratarak vücut temizliğinin yapılmasını temin etmek. Banyo yapmaktan kaçınan çocukların anne-babaları ile işbirliği yapılarak, çocuğu banyo paniğine kaptırmadan yıkamanın yöntemleri anlatılmalıdır. Özellikle istemedikleri sıcaklık derecesindeki su ile yıkamaktan ve gözlerini yakacak sabun ve şampuanlardan kaçınmak gerektiği vurgulanmalıdır. Çocuğu suyun altına tutarken rahatlıkla, hava teneffüs etmesine imkan tanınmalı ve bu hususta çocuğa yardımcı olunmalıdır. Tırnak temizliğine dikkat etmesi ve zamanla kendi ihtiyaçlarını giderebilecek duruma gelebilmesi için çocuğa yardımcı olunmalıdır ve yol gösterilmelidir.

b. Giyim-Kuşam, Tertip-Düzen ve Uyku

Yine çocuğa, özbakım ihtiyaçlarından olan giyinme konusunda pratik beceriler kazandırılmalıdır. Elbisesini, çorabını, ayakkabı v.s. eşyalarını kendisinin giyip çıkarabilmesi ve kullandığı bütün eşyalarını tertib ve düzen içerisinde kullanmasını

---

⁵⁹ Yörükoğlu, Çocuk, s. 57

kazandırmak okulöncesi eğitimi özbakım etkinlikleri içerisinde kazandırılacak davranışlardır. Dolap, masa, kitaplık gibi yerlerden alınan eşyalar, oyuncaklar işi bitince, çocuk tarafından gelişigüzel atılmayıp, alındığı yere düzenli konulması sağlanmalıdır. Bu alışkanlığı kazanmamış çocuklar sabırla, güzelce ikaz edilmelidirler. Başaramadıkları durumlarda yol gösterilmeli ve nasıl başarılacağı izah edilmelidir.

Çocukların gerek tertip düzenleri, gerekse beden ve ruh sağlıklarını etkileyen konulardan biri de yeterince ve düzenli alınan uykudur. Ailede çocukların düzenli uyku almalarına, yatış ve kalkış saatlerinin periyodik olmasına dikkat çekilmektedir.⁶⁰

Özellikle yatış saatinin düzenli olabilmesi için, yetişkin tarafından çocuğun uyku atmosferine girmesine yardımcı olunmalıdır. Tam yatma saatinde çocuğun uykusunu dağıtacak etkinliklerden kaçınılmalıdır. Meselâ, çocuğa yatacağı esnada çok sevdiği bir oyuncuğu çıkarmak, gürültülü çalgı, radyo, televizyon dinlemek şeklindeki davranışlar, çocuğun uyku düzenini bozacak etkinliklerdir.

Uykunun düzenli olmasının yanında eğitimcinin dikkat edeceği diğer bir konu da, çocuğu uyku adabına göre yatıp kalkmasına alıştırmaktır. Önce yatılacak yerin temiz olması, yatak içinde çer-çöp, toz-toprak, kırıntı, haşere v.b. şeylerden arındırılması, sonra da el, ağız v.b. temizliklerin yapılması, yağlı ve kirli bir şekilde yatılmaması, tuvalet ihtiyacının giderilmesi sağlanmalıdır.

Yatağa yatınca, önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi, Hz.Peygamber (sav)'in öğrettiği duâların bazılarını okutup çocuğun ruhen rahatlamasını, Allah'a dayanıp güvendiğini, O'nun ve Resulu'nün sevgisine adapte olmasını sağlamak, çocuk ruh sağlığı açısından oldukça faydalı etkinliklerdir diyebiliriz.⁶¹

Hz. Peygamber yatmadan önce okuduğu ve okumayı tavsiye ettiği sûreler ve

⁶⁰ Oktay, Ayla, Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıkların Kazandırılması, YA-PA, OEYS II, III, İst.-1985, s.40-41

⁶¹ Geniş bilgi için bkz. Asımgil, Sevim, Benim Müslüman Yavrum, Vefa Yayıncılık, İst.-1992, s.168-171;

duâlar vardır. Çocuklara bu duâlardan ezberletip okutmak gerek çocuğun dil gelişimine, İslâmî kelime ve kavramlarla tanışmasına, Allah ve Peygamber sevgisinin gelişmesine, gerekse ruh sağlığına önemli katkısı olacağı kanaatindeyiz.⁶²

Okutulacak sûreler arasında, Ayet-el Kursî, İhlas, Felak ve Nas sûrelerini sayabiliriz.⁶³ Bu sûrelerin yanısıra: "Allah'ım canımı sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim. Durumumu sana ısmarladım. Sırtımı sana dayadım, senden umutlu olarak ve korkarak sana yöneldim. Senden başka hiçbir güvenilecek sığınak, hiçbir kurtuluş yeri yoktur. İndirdiğin kitaba iman ettim, gönderdiğin Peygamber'e de iman ettim"⁶⁴ şeklinde duâların yapıldığını, Peygamberimiz (sav)'den öğreniyoruz. Bu kalıpların çocuklara aktarılması İslâm eğitimi açısından çok olumlu etkinliklerdir.

Yine çocuğun yatarken, anne-baba ve diğer aile fertlerine sevgi ve saygı ifade eden, hareket ve davranışlarda bulunarak, "iyi geceler" demesini, sabah kalkınca, besmele ile kalkmasını ve "hayırlı sabahlar" demesini öğretmek, çocuğun görgü kurallarını öğrenmesi ve sosyalleşmesi açısından önemli davranışlardır.

c. Alışveriş Yapma

Çocuğun pratik bilgi ve özbakımını sağlama hususunda bazı küçük alış-veriş yapmasına imkan tanımak, ekmek v.b. gıda maddelerini satın almasına, kendisi için satın alınacak oyuncak, eşya v.b. şeyler için fikrine başvurmak faydalı olacak faaliyetler olarak sıralayabiliriz. Böylece çocuğun ileriki hayatında en çok lazım olacak alış-veriş yapma ve iyiyi güzeli seçme konusunda önceden hazır hale getirmiş oluruz kanaatindeyiz.⁶⁵

⁶² Bkz. Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.289-294

⁶³ Okunacak süre ve duâlar hakkında geniş bilgi için bkz. Ulvan, age, c.II., s.512-514

⁶⁴ Sahih-i Buhârî Muhtarası Tecrid-i Sarîh Tercüme ve Şerhi (Çev. Ahmet Naim), DİBY., Ank.-1994, c.I, s. 199; Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (Çev. Ahmet Davudoğlu), İst. 1980, c.11, s.47; Uykuya yatarken okunacak diğer duâlar için bkz. aynı yer, s.46-53

⁶⁵ Çocuğun alış-veriş yapması konusunda geniş bilgi için bkz.; Şanlı, Nedime, Çocuğun İyi Bir Tüketici Olarak Yetiştirilmesinde Anne Babanın Rolü, 9.YA-PA, OEYS, s.337-339

5. Bireysel Yetenek ve Sanatsal Kâbiliyetleri Geliştirmeye Yönelik

Etkinlikler

Okulöncesi eğitiminde çocuktaki bireyselliği, sanatsal algı ve kâbiliyeti geliştirici etkinlikleri, gözardı etmemek lazımdır. Kişiliğin büyük ölçüde okulöncesi dönemde olduğu bilinen bir gerçektir. Kişiliğin oluşmasında ise çocuğu diğer fertlerden ayrı kılan ve kendine özgü yönlerinin suyüzüne çıkması, yani bireyselliğinin farkına varması önemli bir etkidir.

Bunu da ancak, okulöncesi eğitimde düzenlenecek çeşitli bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyeti keşfe ve geliştirmeye yönelik etkinliklerle, gerçekleştirmek mümkün görünmektedir.

Bu etkinlikler içerisinde; "sanatsal algıyı geliştirmeyi, estetik ve entellektüel anlayış kazandırmayı, resim ve müzik etkinlikleri düzenlemeyi, boyama, kesme (makas kullanma), yapıştırma ve çeşitli taklit oyunlarında rol vermeyi" sayabiliriz. Böylece bu ve bunun gibi sanatsal dallarda çocuk kendi yapısına en uygun olan alanı seçme ve bireyselliğini ortaya koyma imkanını elde etmiş olacaktır.

Sanatın insan yapısında ve kâinatta çok derin izleri olduğu bir gerçektir. Sanatın sahip olduğu "düşünsel, duygusal, ruhsal, sosyal, bedensel v.b. yönlerden zengin anlatım dili"⁶⁶ okulöncesi dönemde sanatsal etkinliklerin zaruretini ortaya koymaktadır. Çünkü sanat "bilincin bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin aracı olarak karşımıza çıktığı"⁶⁷ bilinen bir gerçektir.

Batı düşüncesinde sanatın hiç bir kayıt tanımadığını, her çeşit değer yargısından uzak kalarak, "güzel" in arkasından koştuğu söylenilmektedir. Bu koşuşturma esnasında, "gerçekle" arasındaki mesafeyi, bazen epeyce açtığı söylenebilir.

⁶⁶ Etike, Serap, Okulöncesi Kurumlarda Sanat Eğitimi ve Öğretmenin Yeri, 9.YA-PA OEYS, s.224

⁶⁷ Kagan, Moissej, Güzellik Bilimi olarak Estetik ve Sanat (Çev. Azike Çalışlar) Altın Kitaplar Yayınevi, ys. 1982, s.465

Halbuki İslâm düşüncesinde sanat; insanı katılıktan ve donukluktan uzaklaştırmanın, kendini Allah'a, kâinâta hayata ve insanlara bağlayan ilişkilerin perde arkasını aramaya yöneltmenin yanısıra, "güzel" ile "gerçek" arasında tam bir uyum sağlama çabasıdır.Çünkü kâinâta "güzel" bir gerçek, "gerçek" ise, "güzel" in doruğudur.⁶⁸

Öyleyse, genel manada, sanatsal etkinliklerde olabileceği gibi okulöncesi eğitiminde de sanatsal etkinliklerde, sözkonusu iki düşüncenin (Batı düşüncesi ve İslâm düşüncesi) dikkate alınması gerekmektedir. Çocuğa "gerçek" kavramından uzak olmayan, bir sanatsal algının tohumunu atmak, sanatsal etkinliklerde dikkat edilmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuktaki, estetik ve entellektüel anlayışın önünü açmada da, söz konusu bakış açısından istifade edilmesi yerinde bir davranış olacaktır.

a. Resim

Okulöncesi eğitimindeki sanatsal etkinlikler içerisinde "resim yapma"nın ayrı bir yeri vardır. Bu etkinlikler içerisinde resim yapmanın bütün çeşitlerinden (boyalarla, yapıştırma ile (kolaj), kalem kullanarak (çizgi), basit baskılarla (patates, ip v.b.)) istifade edilebilir. Ayrıca bu çalışmaların bir kağıt üzerine yapılabileceği gibi, toprağa, duvara v.b. zeminlere de yaptırılabilir. Bu etkinliğin daha cazip hale getirilmesinde eğitimcinin rolü büyüktür.

Çocuğun resim yapması, oldukça faydalı bir uğraştır. Çünkü çocuğun resim yapmayı bir oyun olarak algılaması ve ilgi çekici bulması muhtemeldir. Ancak bu faaliyete başlamadan önce çocukların motive edilmesi ve serbest bir ortam oluşturulması, isteyen çocuğun istediği sanat dalıyla ilgilenmesinin temin edilmesi ve zorlanılmaması oldukça önemli bir hususiyet arz etmektedir.

Çocukluk döneminin temel amacı olan oyun, öğrenme, yaratma, deneyim

⁶⁸ İslâm'da sanat anlayışı hakkında geniş bilgi için bkz. Kutup, Muhammed, İslâm Düşüncesinde Sanat, (Çev. Akif Nuri), Fikir Yay., İst.-1979, s.17 vd.

kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma aracı olduğuna göre⁶⁹ söz konusu sanatsal faaliyetler oyun atmosferi içerisinde çocuğun ilgisine sunulmalıdır. Çocuk oyun oynar gibi resim yapar, resim yaparken hem kendi iç dünyasını anlatarak dış dünya ile iletişim kurar, hem de dış dünyadaki nesne ve varlıkların resmini yapmaya başlar. Çocuk, soyut duygu ve düşüncelerini dolaysız ve doğrudan resim yoluyla somutlaştırmaktadır.⁷⁰ Böylece çocuk, resim yoluyla kendini ifade edebilme şansını yakalamış olacaktır. Duygularını, isteklerini, çatışmalarını, resim yoluyla zamanla dışa yansıtabilme becerisini kazanacaktır. Bilinçli bir eğitimci çocuğu tanımada ve keşfetmede bütün bu ipuçlarından da istifade etme imkanını değerlendirmelidir.

Bundan dolayı çocuklar için resim; bir nesnenin olduğu gibi kopya edilmesi anlamını taşımamalıdır. Çocuğun; "kendi duygularını, düşüncelerini, fantazilerini, rüyalarını, kaygılarını, sürprizlerini, problemlerini, korkularını, üzüntülerini, heyecanlarını, merak ettiklerini, kızgınlıklarını, neşesini ve nefretini"⁷¹ ortaya koyabileceği bir etkinlik olarak algılanmalıdır.

Resim etkinlikleri içerisinde dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da; çocuğun yaptığı resimlere değer verilmesi, yaptığı resimle ilgili konuşmak istediğinde gerekli ilginin gösterilmesi ve yapılan resimlerin imha edilmeyip, gerekirse bir panoda asılması, hatta çocuğun ailesine verilip çerçevelenerek bir yere asılmasını sağlamaktır. Yapılan resimlerin değer görmesi ve zamanla toparlanarak sayısının çoğalması, çocuğun kendine güven ve bireysellik kazanması açısından, son derece faydalı bir davranış olacağı kanaatindeyiz.

Çocuktaki resim yapmaya yönelik kabiliyeti uyandırıp motive etmek için çeşitli resim sergilerine, müzelere geziler düzenlenebilir. Resim yapan ressamların çalışmalarını izlemelerine imkan tanınabilir.

⁶⁹ Norma, Razon, Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, Cem Yayınevi, İst.1990, s.216

⁷⁰ Elike, Serap, a.g.Seminer, s.244

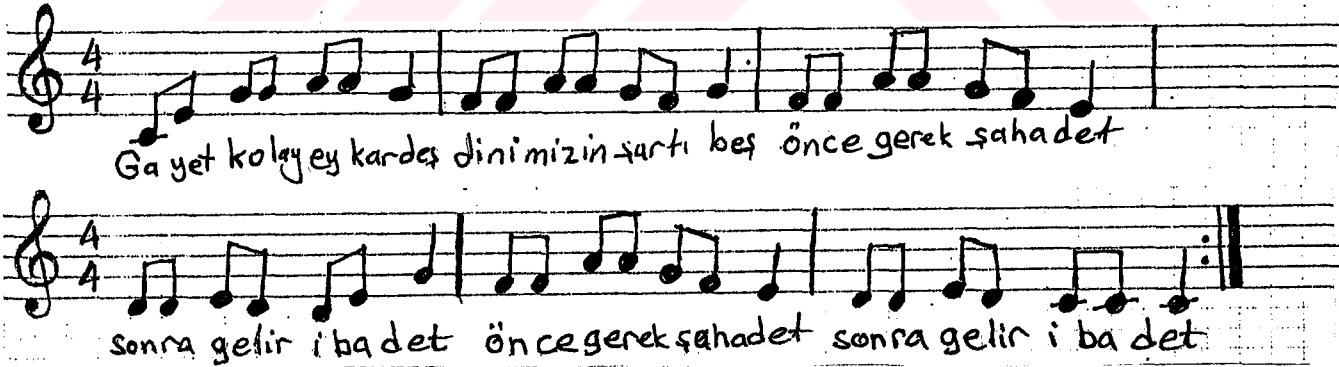
⁷¹ Darıca, Nilüfer, Okulöncesi Dönemde Sanat Eğitimi, 9.YA-PA OEYS, s.221; Ayrıca bkz.Birsun, Mevlide, Okulöncesi Dönemde Resimin İşlevi, YA-PA OEİS II,III, s.78 vd.; Yakar, Fahri ve arkl., age, s.100 vd.

b. Müzik

Okulöncesi eğitimdeki sanatsal etkinliklerden biri de müziktir. Müzik insanoğlunun çok erken tanıştığı ve çok amaçlı kullandığı bir sanatsal etkinliktir. Müziğin, dinlenme, eğitim, uyarma, üretimi artırma, rahatlama, konsantrasyon, tedavi gibi pek çok alanda kullanıldığını görmekteyiz.⁷² İnsanın hayatıyla bu denli içiçe olan müziğin, okulöncesi eğitimde yer verilmesi gereken bir etkinlik olmasını zorunlu kılmaktadır.

Okulöncesi eğitimde müzik etkinliği iki şekilde algılanabilir. Birincisi müzik yoluyla çocuğu eğitime, ikincisi de çocuktaki müzik duygusunu uyarmadır.⁷³

Çocuğun eğitiminde müzikten yararlanma konusunda; okulöncesi eğitimde hedeflenen sonuca varmada müziğe de başvurulmalıdır. Dil gelişimi, fiziksel gelişim, ritmik hareket gelişimi, sosyalleşme ve İslâmî kelime ve kavramları belletme konularında müziğin oldukça etkin bir faaliyet olduğu kanaatindeyiz. Nitekim İslâmî kavramları müzik yoluyla çocuklara kazandırma noktasında aşağıdaki parçayı çocuklar üzerinde test edip faydalı olduğunu müşahede ettik.*

Gayet kolay ey kardeş dinimizin şartı beş önce gerek şahadet
sonra gelir ibadet önce gerek şahadet sonra gelir i ba det

Gayet kolay ey kardeş
Dinimizin şartı beş
Önce gerek şahadet
Sonra gelir ibadet

Mutlak olmalı namaz,
Mümin onsuz olamaz
Tut vaktinde orucu
Değil hiç te yorucu

⁷² Artan, İsmihan ve Servet Bal, Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri, 9.YA-PA OEYS, s.235

⁷³ Mertoğlu, Ercan, Okulöncesi Dönemde Çocuğun Müzik Gelişimi ve Eğitimi, 9.YA-PA OEYS, s.251

Namaz, Oruç, Hac, Zekât,
Beş vakitte kırk rekat,
Namaz dinin direği,
Canlı tutar yüreği,

Gerekir vermek zekât
Fakir de etsin rahat
Mal mülk varsa zenginsen
Hacca gitmelisin sen

Eyle eda beş şartı
Ki, güzel olsun tartı .

...
...

(NOT: Son ikişer mısralar tekrarlanacak.)

Çocuğun müziği sezinlemesi ve aşinalık kazanmasına gelince;⁷⁴ önce çocuğun sesleri dinleme ve ayırt etme yönünde etkinliklere katılımını sağlamak gerekir. Araba sesi, kaşık sesi, tavuk sesi, davul sesi v.b. sesleri dinleyip ayırt edebilme seviyesine getirilmesi, müzik etkinliklerinin ilk basamağı ve çocuk için zevki olan kısmıdır.

Daha sonra çeşitli müzik aletlerinin tanıtılması, okulöncesi eğitim kurumlarında müzik köşesi bulundurulması çocukların bu aletleri yakinen tanıyıp kullanmalarına imkan tanınması, çeşitli şarkıların öğretmen tarafından çocuklara söylenmesi, grup veya ferdi olarak çocukların söylenilen şarkının vurgularına dikkatlerinin çekilmesi, çocuktaki müzik sevgisinin uyanmasına ve kabiliyeti olanların kendilerini ifade edebilme imkanına kavuşması açısından son derece önemli etkinliklerdir.

Bu etkinlikler sonucu çocukta oluşması beklenen müziksel gelişim:

a) Müzik bilgilerini, kavramlarını, kendi bulunduğu düzeyde öğrenmesini sağlamak,

* İslâmî Kavramların Müzik Yoluyla Çocuklara Kazandırma Konusunda İlköğretim 4.sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitabında (İlyas Çelebi ve arkl.), Salan Yay., İst.1994, s.53) Aldığımız, sözleri Nuri Kahraman'a ait yukarıdaki parçayı Balabanbey İlköğretim Okulu Müzik öğretmeni Nurdan Yılmaz'a besteletip bir gurup okulöncesi dönemindeki çocuklara çocukların zevkle bu etkinliğe katıldığını gözlemledim.

⁷⁴ Geniş bilgi için bkz. Ürfioğlu, Ayşe, Okulöncesi Eğitimde Müzik ve Oyun Etkinlikleri, YA-PA 4.OEYS, .170-173;-5-6 yaş Çocuklarında Nota Eğitimi, YA-PA, 6.OEYS, s.55;-Okulöncesi Dönemde Müziğin Önemi, YA-PA OEYS, II,III, s.83-86

b) Dinleme, hareket etme, şarkı söyleme (anlam ve içerik öğretmen tarafından seçilebilir), bir müzik aleti kullanma gibi, müzik becerilerini geliştirmesini sağlamak,

c) Müziği değerlendirmeyi ve seçmeyi öğrenmesini sağlamak,

d) Uygun bir müzik repertuarı elde etmesini sağlamak⁷⁵ şeklinde özetlenebilir.

c. Boyama, Kesme ve Yapıştırma

Bireysel yetenek ve sanatsal kâbiliyeti geliştirici faaliyetleri arasında boyama, kesme ve yapıştırma gibi etkinlikleri de sayabiliriz.

Boyama için günümüzde oldukça bol malzeme bulunmaktadır. Bu malzemelerden, bolca boyama çeşitleri elde etmek mümkündür.⁷⁶ Zehirsiz toz boya, damlatma, sebze baskısı, sicim boya, sünger baskısı, üfleme boya, püskürtme, mum boya yapımı gibi çeşitli boyama etkinliklerinden yararlanmak mümkündür. Bütün bunların yanısıra bir de önceden yapılmış ve hazırlanmış çizgili resimlerin çocuk tarafından boyanması şeklinde, bir etkinlikte olmalıdır. Bu resim, çeşitli insan, hayvan ve tabiat resimleri olabilir. Çocuk resimi boyadıkça resim belirginleşip çocuğun tanınmasını kolaylaştırmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Yaptığımız çeşitli gözlemlerimizde çocuklara kendi kültürümüze yabancı bazı resimlerin (Noel Baba, Hi-men v.b.) boyatıldığını gördük, bu uygulamanın yanlış olduğu kanaatindeyiz. Bunun yerine önceden hazırlanmış Nasreddin Hoca, Battal Gazi, Fatih Sultan Mehmet v.b. resimler, boyamak için çocuğa verilebilir. Boyama işlemine başlamadan önce de bu şahsiyetler hakkında kısa açıklamalar yapılarak çocuklara hem örnek şahsiyetler sunulmuş olur hem de boyama etkinliklerinin yapılması sağlanmış olur.

⁷⁵ Nye, Vernice, Music for Young Children, c.Brown Comp. Publishers, 1978,(naklen) Mertoğlu, Ercan, a.g.tebliğ, 253

⁷⁶ Bkz. Yakar ve arkl., age, s.101, 104

Bunun yanısıra çocuğun ilgisini çekici ve renkleri tanınmasına yardımcı, çeşitli hayvan ve tabiat resimleri de çizilip boyamak için çocuklara verilmelidir. Bu işlemi yaparken şöyle bir yol takip edilebilir: Boyanması istenen resmin üstüne öğretmenin okuyup kısa açıklamasını yapması için çizilen resme uygun bir ayet veya başka bir mesaj yazılabilir.

Örnek olarak: "Görmez misin ki, Allah gökten su indirmiştir. Onunla yerden türlü türlü bitkiler çıkarmıştır. Dağlardan da beyaz, kırmızı, siyah ve gri renkte yollar yapmıştır. İnsanlardan, yerde yürüyen canlılardan ve diğer hayvanlardan da böyle renkleri değişik olanlar vardır..."⁷⁷ şeklinde bir ayet yazılıp ve bu ayette geçen ifadelere uygun resimler çizilip hazırlanarak çocuğa sunulabilir. Çocuğa estetik ve entellektüel bakış açısı da kazandıracağına inandığımız, bu ve buna benzer etkinliklerle ona Allah, kâinât ve insan ilişkilerini kavrama tohumları atılmış olacaktır. Onların pırıl pırıl kalplerine Allah kavramı, Allah'ın gücü, kudreti ve sevgisi de yerleşmiş olacaktır.

Kesme, yapıştırma ve yoğurma maddeleriyle yapılacak etkinliklerde de çocuk kendini ifade edebilme becerisini ve kâbiliyetini açığa çıkarma ve geliştirme imkanını elde edecektir. Ayrıca, bu etkinlikleri yaparken çeşitli organlarını çalıştırarak, zihinsel gelişmenin yanısıra, kas hareketini de geliştirme fırsatını yakalamış olacaktır.⁷⁸

Sanatsal faaliyetlerden taklit oyunları düzenlenmesi ve çocukların bu etkinliklerde yer alması konusunu, taklit etkinlikleri bölümünde inceledik. İlgili bölüme bakılabilir.

6. Ahlâki Tutum ve Davranış Kazandırmaya Yönelik Etkinlikler

Güzel ahlâk, bir insan için en değerli haslettir. Bütün ilahi dinlerin, filozofların

⁷⁷ Fâtır, 35/27-28

⁷⁸ Geniş bilgi için bkz., Yakar ve arkl., a.g.e, s.106 vd.

ve eğitimcilerin ahlâktan bahsettiğini ve insanlara güzel ahlâklı olmanın yollarını göstermeye çalışıldığını görmekteyiz.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de de: "Sen gerçekten büyük bir ahlâk üzere gönderildin."⁷⁹ buyrulur, Peygamber (sav)'in ahlâki yönüne dikkat çekilmektedir. Ayrıca Peygamber Efendimizin (sav) bu konu üzerindeki sözlerinin çokluğunu hadis kitaplarından görerek ne denli önem verdiğini anlamaktayız.

İman terbiyesini kalbe yerleştirmedikçe mükemmel bir ahlâktan söz etmek te yerinde olmayacaktır. Çocuklarımızın güzel ahlâklı olmalarını temin edebilmek için küçük yaşlardan itibaren iman terbiyesinin lüzumunu şu olay güzel bir şekilde açıklamaktadır: "Sehl b. Abdullah et-Tusteri diyor ki: Ben daha üç yaşlarındaydım. Gece kalkar dayım Muhammed b. Suvar'ın kıldığı gece namazını izlerdim. Dayım bir gün bana:

-Seni yaratan Allah'ı hatırlamak ister misin? diye sordu. Ben de:

-Nasıl hatırlayabilirim? dedim. Bunun üzerine bana:

-Yatağa her yatışında, dilini oynatmadan kalbinden üç kere "Allah benimledir, Allah beni görüyor, Allah benim her yaptığımı biliyor" de, yani bunları kalbinden geçir, dedi. Ben de bir kaç gece bunlara devam ettim ve devam ettiğimi kendisine söyledim. Bu defa yirmi bir kere söylememi bana tavsiye etti. Ben de yirmi bir kere söyledim ve bu sözlerin zevkini kalbimde hissettim. Bir yıl sonra dayımı gördüğümde bana:

-Oğlum, sana öğrettiklerime ölünceye kadar devam et. Çünkü bunların sana dünya ve ahirette faydası çoktur dedi.

Yine bir gün dayım bana:

-Ey Sehl, bir insan Allah'ın kendisiyle olduğuna, kendisini gördüğüne ve her

---

⁷⁹ Kalem, 68/4

yaptığını bildiğine inanırsa, o insan artık kötülük yapabilir mi?...⁸⁰

Çocuklara söz konusu iman ve ahlâk duygusu çeşitli etkinlikler arasında verilebilir. Ayrıca gerek anne babanın, gerek eğitimcinin ve gerekse çocuğun çevresinin ahlâki tutum ve davranış üzerinde hareket etmesi çok önemli bir konudur. Çocuğa ahlâki erdemleri kazandırmanın en etkin yolu hiç şüphesiz bu davranışları çocuğun çevresindeki yetişkinlerin kendi nefislerinde yaşamalarıdır.

Bunun yanısıra okulöncesi eğitimindeki etkinliklerden de istifade edilmelidir. Örnek olarak; bir boyama etkinliği yaptırırken, "Görmedin mi Allah nasıl misal getirdi: Güzel bir sözü (doğru sözü), kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (meyveli bir ağaca benzetti). (O güç) Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü sözün (yalan ve çirkin sözün) misali de, gövdesi yerden koparılmış, o yüzden ayakta durma imkanı olmayan (meyvesiz, yapraksız kupkuru) bir ağaca benzer"⁸¹ ayetinin konu aldığı tablo çizilip çocuklara kısa açıklama yapılarak söz konusu tablonun boyama etkinliğiyle beraber doğru sözlülüğün faziletini ve yalancılığın da kötülüğü, çocuğun zihnine gayet anlamlı bir şekilde yerleştirme imkanı elde edilebilir. Gerek Kur'an'ı Kerim'den ve hadislerden, gerekse çeşitli atasözlerinden ve kendimiz meydana getireceğimiz bu çeşit tablolarla bir çok ahlâki erdemlerden çocuklara bahsetmenin yerinde olacağı açıktır.

Çocuklara iman esaslarını kavratma ve ahlâki davranışları benimsetme konusunda tecrübe ettiğimiz bir yol da şudur:

Okulöncesi döneminde bulunan Muhammed Talha (D.1989) ve Muhammed Erkam'la (D.1991) zaman zaman Kur'an-ı Kerim'den bir ayet veya bir hadis okuyup, ele alınan konu hakkında çok kısa, karşılıklı sohbet ediyoruz. Konularımız arasında, yemek yeme adabı, kardeşlerin birbiriyle iyi geçinmesi, anne-baba ve büyüklere saygı

⁸⁰ İhyau Ulumi'd Din, a.g. tercüme, c.3, s.170

⁸¹ İbrahim 14/24-26

gibi konular geçmektedir. Yaptığım uygulamada çocukların Kur'an'a kutsallık⁸² atfetme ve Allah'ın sözü olduğunu algılama, Peygamberimizin sözlerinin gereğinin yerine getirilme mevzularında sevinçle hareket etme eğilimi doğduğunu gördük. Özellikle hadislerde geçen ravilerin hayatından da kısa bölümlerin anlatılması, çocukların Peygamberimizin etrafındaki arkadaşlarını tanıması açısından faydalı olduğunu gördük. "Selman-i Farisi, Peygamberimizin şöyle dediğini anlatıyor" diye bir hadis okumaya başladığımızda; çocuğun "-Baba hani daha önce bir piskoposun yanından ayrılarak Peygamberimizin yanına gelmişti ya o mu?" demesi bu uygulamanın sahabeyi tanıma noktasında faydalı olduğu kanaatine bizi ulaştırdı. Ancak bu anlatılanlardan hiçbir zaman okulöncesi eğitimde Tefsir ve Hadis dersleri okutulmalıdır gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Burada yapılan, çocuğun çok merak ettiği Allah ve Peygamber hakkında, onların sözleriyle çocuğu karşılaştırarak çocuğun onları sevmesi ve tanıması için ipuçları vermektir. Ayet ve hadisin bahsettiği konu ve bunu çocuğa anlatış şekli burada çok önemlidir. Çocuğun zihin, dil ve duygusal gelişimin üstünde seçilecek bir konu ve üslup elbette ki çocuk için sıkıcı ve anlamsız olacaktır. Ayrıca çocuğun böyle bir yöne kaydığı halde anlatıma devam edilmesi, çocuk psikolojisine ve pedagojik kurallara uymayan bir etkinlik olur.

Sonuç olarak, okulöncesi eğitimde çocuklara ahlâki tutum ve davranış açısından; kurallara uyması (disiplin), itaat terbiyesi,⁸³ doğruyu, iyiyi, güzeli ve kutsalı hissetmesi,⁸⁴ toplumsal duyguların aşılması, iyi söz ve davranışların (doğru sözlülük, cömertlik v.s.) kazandırılması, kötü söz ve davranışlardan (yalancılık, hırsızlık v.b.) uzaklaştırılması, büyüklere saygılı, küçüklere sevgi ve merhametli olması amaçlanmalıdır.⁸⁵ Bütün bu amaçların felsefe olarak eğitimci tarafından benimsenmesi ve bir bütün olarak okulöncesi eğitimi etkinliklerinde doğan her fırsatta ön plana çıkarılması durumunda ve örnek davranışın sergilenmesiyle çok daha

⁸² Çocuklara Kutsal'ı anletma konusu için bkz. Grunwald, George, Philosophie Pedagojik, Paderborn, 1971, .45; Bilgin, Beyza, İslâm ve Çocuk, s.131

⁸³ Bilgin, Beyza, İslâm ve Çocuk, s.133-134

⁸⁴ Grunwald, George, age, s.45

⁸⁵ Jersild, Arthur, Çocuk Psikolojisi, Çev. Gülseren Günce, A.Ü. Eğt.Fak.Yay.1979, s.278; Ulvan, age, c.1, s.198 vd.

mükemmel sonuçlar alınacağını düşünüyoruz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak diyebiliriz ki, eğitimde önemli bir yeri olan ve kişiliğin tohumlarının atıldığı dönem olarak adlandırılan, "Okulöncesi Eğitimi" dönemini hedef ve etkinlikleri açısından incelemeye çalıştık.

Mevcut okulöncesi eğitimi uygulamalarında, pratik ve teoride, çocuğun eğitimine İslâmî bakış açısıyla yaklaşılmadığını tesbit ettiğimizi söyleyebiliriz. Oysa ki, okulöncesi eğitimi hedef ve etkinliklerinin çocukların, ailelerin ve toplumun kendi inanç ve kültürel özelliklerine, beklentilerine ters düşmeyen uygulamalardan oluşması gerekirdi.

Bilimsel gerçekler ve pedagojik ilkeler, milletlerin ortak malıdır. İslâmî bakış açısına oturtulmuş bir eğitimin de, bunlardan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. İşte biz, bu çalışmamızla okulöncesi eğitiminde İslâmî motifleri belirginleştirmenin gereğine işaret ederek, bu eksikliğin "niçin" ve "nasıl"ını bulma noktasında bir merhale katetmeye çalıştık..

Özellikle ülkemizde çocuklarımız, ilkokul 4.sınıftan önce eğitim kurumlarında, dînî eğitim ve kültürle tanışma imkanına sahip değillerdir. Halbuki bir çok Batılı ülkelerde dînî telkin ve eğitim anaokullarından itibaren başlamaktadır.¹ Bu çalışmamızda memleketimizde de, eğitim kurumlarımızda İslâmî telkin ve eğitimin anaokulu seviyesinden itibaren başlayabileceğini tesbit edip ve nasıl yürütüleceğini de ortaya koyma noktasında bir model belirlemeye gayret ettik.. Temennimiz daha geniş ve şumullu çalışmaların ve modellerin ortaya çıkması ve pratikte uygulamaya konulmasıdır.

Tesbitlerimizden bir diğeri de; İslâmî telkin ve temrinlerin mücerred olarak ele alınmayıp, diğerk etkinlikler içerisine serpiştirilerek çocuğa verilmesi gereğidir. Bu

¹ Bir çok batılı ülkede olduğu gibi, Danimarka 'da din eğitimin anaokullarından itibaren başladığını şu ifadelerden de anlamak mümkün; ".... Danimarkalı bir çocuk daha kreş yıllarından itibaren, din eğitimi almaya başlar ve temel eğitim (10 yıl) boyunca devam eder .... Burada yapılan eğitimin temeli hristiyanlığın ana dogmalarıdır..." bks. ; Danimarka Eğitim Sistemi, MEB, Ank. 1991 s.64 vd.

hem eğitim psikolojisine uygun düşmekte, hem de " bozulmamış fitrat ve akli selime göre, yapılması gereken bir etkinlik varsa o, İslâmî düşüncenin dışında değildir" prensibini ortaya çıkarma noktasında dikkate değer bir husustur.

Önerilerimize gelince;

Eğitim, hukuk, ekonomik ve diğer toplumsal sistemler, hangi toplum için planlanıyorsa, o toplumun gerçeğinden ve dünya görüşünden hareket etmek zorundadır. Çünkü o gerçeğe dayanmayan ve o dünya görüşünden hareket etmeyen sistemler kısa zamanda bozulup, ayrılmak zorunda kalabilirler. Bizim toplumumuzun gerçeğinde de ağırlıklı olarak, İslâm yer almaktadır. Dolayısıyla söz konusu sistemler belirlenirken, o gerçeğe dayanmak ve o dünya görüşünden hareketetmek gerekir. Bu cümleden olarak:

1-Okulöncesi eğitim programlarında çocukları İslâmî telkin ve temrinlerle yüzyüze getirecek etkinliklere mutlaka yer verilmelidir. Bunun için de anaokulu öğretmeni yetiştiren kurumların ders programları bu paralelde olmalıdır.

Ayrıca Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ve İlâhiyat Fakülteleri, aralarında işbirliği yaparak, okulöncesi eğitimi kurumlarında görev yapan öğretmenlerin hizmetiçi eğitim kursuna tabi tutularak, çocuğa verilecek dînî telkin ve temrinler konusunda bilgilendirilmelidirler. Aynı şekilde anne-babalar da düzenlenecek çeşitli seminer, konferans, basın ve yayın yoluyla bilgilendirilmelidir.

2- İlâhiyat Fakültelerinde Din Eğitimi Anabilim Dalı gözetiminde bir uygulama anasınıfı teşekkül ettirilmelidir. Burada hem bilimsel çalışmaların kolaylıkla yapılmasına zemin hazırlanmış olur, hem de örnek bir okulöncesi eğitimi ortaya koyma imkanı elde edilmiş olur.

3-Memleketimizde okulöncesi eğitimi kurumlarından yararlanan çocuk oranının oldukça düşük olduğunu görmekteyiz. Yeterli kaynağın ve elemanın olmadığı önemle vurgulanmaktadır.Bunun telafisi için:

a) Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılacak bir protokolle, Müftülüklerin sahip oldukları personel ve fizikî kapasitelerinin okulöncesi eğitimi konusunda kullanılması sağlanabilir.

Şöyle ki; örnek olması açısından Bursa'da bulunan bir çok Caminin fizikî kapasitesi ve müstemilatı belki ufak birkaç tadilatla, okulöncesi eğitimi için çok müsait birer mekan konumuna getirilebilir. (Hamzabey Cami, Murat Hüdavendigar Camii ve yeni yapılan bir çok camii..) Geniş bahçesi, rahat ve manevî atmosferiyle bu mekanlarda çocuklara eğitim verilmesi, adeta okyanusta balık yetiştirmek gibidir. Zira gezip gördüğümüz bir çok okulöncesi kurumu, adeta akvaryumda balık yetiştirme gibi olumsuz fizikî mekânlardır.

Müftülüklerin fizikî mekanlarının yanısıra istekli ve ehil personelinden de (İmam-Hatip, Müezzin) yararlanılabilir. Bunun için önce, pilot camiler seçilmeli, fakülte veya yüksek okul mezunlarından istekli olanları, ek ücret ve yetiştirme seminerleri vermek şartıyla, görevlendirip bu projeye başlanmalıdır. Uygulamada görülecek eksiklikleri de tamamlayarak, memleket sathına yayılması sağlanmalıdır.

Batıda anaokullarının, kiliselere bağlı olarak faaliyet göstermesi bu konuda örnek teşkil etmektedir.²

b) Özellikle gelirleri düşük aileler, gecekondu semtlerinde oturan aileler ve kırsal kesimde oturan aileler çocuklarına müsbet bir okulöncesi eğitimi vermekten yoksundurlar. Bu ailelerin çocuklarının bu eğitimi almaları en tabii haklarıdır. Bunun için de, hiç olmazsa yaz tatillerinde boşalan ilkokul, ortaokul ve liselerin binalarını kullanarak, üniversite ve lise öğrencilerinden istekli olanları kurslara tabii tutup, görevlendirmek sûretiyle köy ve kentlerde ki, çocuklara bu eğitim verilebilir.

c) Belediyelerin, fabrikaların ve diğer kurum ve kuruluşların okulöncesi eğitimine el atmalarının gereği üzerinde durularak, okulöncesi eğitimi alan çocuk

² Çeşitli batılı ülkelerde anaokullarının kiliselerin bünyesinde oluşu ve bu okullarda verilen din eğitimi hakkında geniş bilgi için bkz. ; Öcal , İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, s. 137-144.

orani yükseltilebilir.

4-"Fidanlarına bakmayan milletin, ağaçları çürük, meyveleri kurtlu olur." sözünü dikkate alarak, başta anne-babalar olmak üzere, çeşitli özel ve kamu, kurum ve kuruluşlarını, fidanlarımız olan çocuklarımızla ilgilenmeye çağırıyorum. Herkesin üzerine düşen görevin, bilincine vararak, geleceğe güvenle bakabileceğimiz, bilgili, inançlı, kendine güveni olan, atılımcı, bedeni, ruhu, zihni ve kalbi eğitilmiş ve mutmain olmuş, nesiller yetiştirmenin gereğine işaret ediyorum.

Bunu da modern bilgi ve teknolojik imkanlardan sonuna kadar istifade ederek, kendi kültür birikimimizden de uzak kalmadan, inancımız ve medeniyetimiz doğrultusunda, kendi dünya görüşümüz (vahyin öngördüğü) istikametinde şekillendireceğimiz, teori ve pratik eğitim hamlelerimizle gerçekleştirmenin mümkün olacağına inanıyorum.

BİBLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

ABDULBAKI, Muhammed Fuad;

el-Mu'ceu'l-Müfehres lı elfazi'l- Kur'an, İst. ts. (ofset)

AHMED b. Hanbel;

el-Müsned, I-VI. Beyrut, ts.

ABDULKERİM, Zeydan;

İslâm Hukukuna Giriş (Çev. Ali Şafak) 1. bs. İst. 1976.

ABDULLAH, Nasih Ulvan;

İslâm'da Aile Eğitimi I-II, (Çev. Celal Yıldırım) İst. ts.

ABDU'R-REZZAK, İbn Muhammed es- San'ani;

Musannefu Abdur-Rezzak, Beyrut, 1970 (ofset)

ABDU'LMECİD, Abdurrahim;

et-Terbiye ve'l- Hadara, Kahire 1968.

ADLER, Alfred;

Güç Çocuğun Eğitimi, (Çev. Nihal Önal) İst. 1966.

AĞCA, Hüseyin;

Ailede Eğitim, TDVY. Ank. 1993.

AKDEMİR, Rıza;

Bir Avuç Masal, DİBY. Ank. 1991.

ALAYLIOĞLU, Ruşen ve arkl.;

Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İst. 1976.

ARI, Meziyet;

Çocukta Zaman Kavramının Gelişimi (tebliğ), 9. YA-PA OEYS. İst. 1993

ARİSTOTELES;

Politika, (Çev. Mete Tuncay) 3. bs. İst. 1990.

ARMANER, Neda;

Din Psikolojisine Giriş I. Ank. 1990.

ARTAN, İsmihan ve arkl.;

Okulöncesi Dönemde Müziğin Gelişimi ve Etkinlik Örnekleri, 9. YA-PA
OEYS. Ank. 1993.

ASIMGİL, Sevim;

Benim Müslüman Yavrum, İst. 1992.

ASKALANİ, İbn Hacer;

el- Metalibu'l -Aliyye bi- Zevaidi'l- Mesanidi's- Semaniyye, (thk.
Habiburrahman) Kuveyt, 1973.

ATAV, Nephan;

Şahsiyetin Gelişmesinde Aile Çevresinin ve Ailedeki Gerginliklerin Etkileri,
Aile Yazıları 3. AAK. Yay. Ank. 1990.

ATTAS, S. M. Nakib el-Attas;

İslâmî Eğitim (Çev. Ali Çaksu) İst. 1991.

AYASBEYOĞLU, Nevzat;

İslâmiyetin Eğitimimize Getirdiği Değerler ve Kur'an-ı Kerim'in Eğitim İle
İlgili Ayetlerin Tahlili, MEBY. İst. 1991.

AYHAN, Halis;

Din Eğitimi ve Öğretimi, DİBY. Ank. 1988.

Eğitime Giriş ve İslâmiyetin Eğitime Getirdiği Değerler İst.1982.

AYTAÇ, Kemal;

Çağdaş Eğitim Akımları, AÜDTCFY. Ank.1976.

Avrupa Eğitim Tarihi, İFAVY, İst. 1992

AY, M. Emin;

Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım,Ank.1987.

Din Eğitimi ve Öğretiminde Mükafat ve Ceza,UÜB.Bursa 1993.

AZİZ, Aysel;

Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim, Ank. 1994

BAL, Servet;

Anaokullarında Fen Çalışmaları (tebliğ) 9.YA.PA OEYS.Ank.1993.

BAŞAL, Handan Asude;

Okulöncesi Eğitimin Ülkemizdeki Durumu (yayınlanmamış makale) Bursa ts.

BAŞARAN, İ.Ethem;

Eğitim Psikolojisi, Ank. 1984.

Eğitime Giriş, Ank. 1992.

BAYRAKLI, Bayraktar,

İslâmda Eğitim, 2.bs.İst. 1983.

BAYRAKTAR, Mehmet;

İslâm ve Ekoloji, DİBY. Ank. 1992.

BAYRAKTAR, M. Fakuk;

Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, İst. 1989.

BAYKAN, Suna;

Okulöncesi Kurumlarda Beslenmenin Önemi, YA-PA OEYS. II-III, İst. 1985.

BAYMUR, Feriha;

Genel Psikoloji, Ank. 1982.

BEYDEBA;

Kelile ve Dimne (Çev. Ö. R. Doğrul) ys. 1841.

BİLGİN, Beyza;

Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, Ank. 1988.

Beyza Teyzeden Hikayeler I-V, Ank. 1989.

İslâm ve Çocuk, DİBY. 2. bs. Ank. 1991

BİNBAŞIOĞLU, Cavit;

Eğitim Psikolojisi, Ank. 1982.

BİRSUN, Mevlide;

Okulöncesi Dönemde Resimin İşlevi, YA-PA OEYS II-III, İst. 1985.

BODUR, Said;

Aile Sağlığı, TC. AAKB. Ank. 1992.

BUCENUN, Mesud;

İslâm Ve Batı (Çev. Cemal Aydın) İst. 1990.

- BUHARİ, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail;
el- Camiu's- Sahih, I- VIII, İst. 1979 (ofset).
Tecrîd-i Sarih Tercüme ve Şerhi, (Çev. Ahmed Naim, Kamil Miras) DİBY,
Ank. 1979
- CANAN, İbrahim;
Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, 2. bs. İst. 1982.
İslâm'da Çocuk Hakları, 2. bs. İst. 1981.
- CEYLAN, H. Hüseyin;
Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkileri, I-III, İst. 1989.
- CLAPGREDE, Ed. ;
Çağdaş Psikolojiden Seçmeler (Çev. M. Yüzbaşıoğulları) MEBY. İst. 1976.
- CÜCELOĞLU, Doğan;
İçimizdeki Çocuk, İst. 1984.
- ÇELEBİ, Ahmet;
İslâm'da Eğitim- Öğretim Tarihi (Çev. A. Yardım) İst. 1983.
- ÇELEBİ, İlyas ve arkl. ;
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4 (Ders Kitabı), İst. 1994.
- ÇETİN, Abdurrahman;
Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi, İst. 1982.
- DAĞ, Mehmet ve ark. ;
İslâm Eğitimi Tarihi, Ank. 1974.
- DARICA, Nilüfer;
Okulöncesi Dönemde Sanat Eğitimi, 9. YA-PA OEYS. Ank. 1993.
- DARİMİ, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman;
es- Sünen I-II, Beyrut, ts.
- DEMİRHAN, Kemal;
Çocuk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1977.
- DEMİRAL, Özgür;
Okulöncesi Dönemde Fen Çalışmaları (tebliğ), 9. YA-PA OEYS Ank. 1993.

DİNÇER, Çağlayan Atilla;

Okulöncesinde Hikaye Anlatma Teknikleri (tebliğ), 9. YA-PA OEYS Ank.
1993.

DUMAN, M. Zeki;

Kur'an-ı Kerim'de Adab-ı Muâşeret "Görgü Kuralları" İst. 1986.

EBU DAVUD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistani;

es-Sünen, I-IV, Beyrut,ts.

EFLATUN;

Devlet, (Çev. S. Eyüboğlu, M.A. Cimcoz) İst. 1992.

ERKUNT, Nimet;

Okulöncesi Eğitimi ile İlgili Uygulamalı Çalışmalar 2. bs. İst. 1986.

ERGİN, Muharrem;

Büyük Türk Sözlüğü, İst. ts.

ERGİN, Osman;

Türk Maarif Tarihi, I-V. İst. 1977.

ETİKE, Serap;

Okulöncesi Kurumlarda Sanat Eğitimi ve Öğretiminin Yeri, 9. YA-PA, OEYS.
Ank. 1993.

FARUKİ, İsmail Raci;

Bilginin İslâmileştirilmesi, 3. bs. İst. 1987.

GATES, Arthur I. ve arkl.;

Eğitim Psikolojisi (Çev. Necmi Z. Sarı) MEBY. İst. 1962.

GAZALİ, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed;

İhya-ı Ulumi'd- Din I-IV (Çev. A. Serdaroğlu) İst. 1974.

GEÇTAN, Engin;

İnsan Olmak, 14. bs. İst. 1994.

GESELL, A.;

Das Kind von Fünf bis Zehn, 6. Aufl. Chrictian Verlog, Bad Neuheim 1971.

GEZEN, Müjdat;

Okulöncesi Çocukta Oyun (tebliğ), YA-PA OEYS II-III, İst. 1985.

GİTMEZ, Ali Sadi;

0-5 Yaşlarında Zihinsel Gelişme, 1. bs. Ank. 1989.

GRUNWALD, George;

Philasphie Pedagogik, Paderborn, 1971.

GÜRDAL, Ayla ve arkl.;

Okulöncesi Dönemde Yapılabilecek Fen ve Tabiat Deneyleri, 9. YA-PA
OEYS. Ank. 1993.

GÜVEN, Nergis;

Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi Çalışmalarının Önemi, YA-PA 5. OEYS.
Antalya 1987.

HADİ, Şerifi;

Modern Eğitim Felsefesi Karşısında İslâm Eğitim Felsefesi (makale), İslâmî
Eğitim (Çev. Ali Çaksu) Endülüs Yay. İst. 1991.

HAKİM, Ebu Abdillah el-Hakim en-Nişaburi;

el-Müstedrek Ala's-Sahihayn, Haydarabad-Deken, 1335.

HAYSEMİ, Nüru'd-Din Ali İbnu Ebi Bekr;

Mecma'u'z-Zevaid ve Menba'u'l-Fevaid I-X, 2. bs. Beyrut 1967.

HIFZIRRAHMAN, Raşit;

Eğitim Tarihi, Ank. 1969.

HÖKELEKLİ, Hayati;

Çocukta, Gençte ve Yetişkinde Taklid, AÜİF Doktora Semineri, Ank. ts.
Din Psikolojisi, TDVY, Ank. 1993

IRMAK, Sadi;

Sağlıkta ve Hastalıkta Beslenme, İst. ts.

İBN ALLAN, Muhammed İbn Allan;

Delilü'l-Falihin li-Turuki Riyadi's-Salihin, Mısır 1971.

İBRAHİM HAKKI, Erzurumi;

Mürşidü'l-Mütehhilin, Süleymaniye, Hacı Mahmud 3316. Urvetü'l İslâm
"Osmanlılar Döneminde Çocuklara Öğretilen İslâm" (Çev. Ömer Özyılmaz)
Bursa 1991.

- İBN EBİ ŞEYBE, Ebu Bekr Abdullah İbnü Muhammed;
Musannefü İbnü Ebi Şeybe, Haydarabad 1966.
- İBN HACER, Şihabu'd-Din Ebu Fadl Ahmet İbn Ali el- Askalani;
el- Metalibu'l- Aliye bi-Zevaidi'l- Mesanidi's-Semaniye, Kuveyt 1973.
- İBN HALDUN, Abdurrahman b. Haldun;
Mukaddime, IV. bs. Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, ts.
- İBN KAYYIM, el-Cevziyye;
Tuhfetu'l-mevlud bi-Ahkami'l-Mevlud, İslâm'da Çocuk Bakımı ve Terbiyesi
(Çev. Mahmut Kısa), Esra Yay. İst. 1994.
- İBN MACE, Ebu Abdillan Muhammed b. Yezid;
es-Sünen I-II, Kahire 1954.
- İBN MİSKEVEYH, Ebu Ali Muhammed b. Muhammed;
Tehzibibu'l-Ahlak "Ahlakı Olgunlaştırma" (Çev. A. Şener ve arkl.) KTBY.
Ank.1983.
- İMAM MALİK, Malik b. Enes;
el-Muvatta', Mısır, 1951.
- İNAN, Mehmet;
Okulöncesi Eğitimde Beden Eğitimi (tebliğ) 9. YA-PA, OEYS Ank. 1993.
- İBN SİNA;
Kitabu's-Siyaset (Çev. Ömer Özyılmaz) Erzurum 1982 (yayınlanmamış)
- JACQUİN, Guy;
Çocuk Psikolojisinin Ana Çizgileri (Çev. Mehmet Toprak)
İst. 1964.
- JANET, Paul ve ark.;;
Histoire de la Philosophie "Metalib ve Mezahib"(Çev. Elmalı'lı M. H. Yazır)
İst.1978.
- JERSİLD, Arthur;
Çocuk Psikolojisi (Çev. Gülseren Günce) AÜEFY. Ank. 1979.

KABİSİ, Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed;

er-Risaletu'l-Mufassala li- Ahvali'l-Müteallimin ve Ahkami'l-Muallimin ve'l-Müteallimin (Çev.H.R. Öymen ve S. Ateş) "İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale" Ank. 1966.

KAGON, Moissej;

Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat (Çev. Aziz Çalışlar) ys. 1982.

KANAD, H. Fikret,

Pedagoji Tarihi I-II, İst. 1963.

Ailede Çocuk Terbiyesi 2. bs. MEBY. İst. 1876.

Kısaltılmış Pedagoji 2. bs. İst. 1976.

KANTARCI, Selçuk;

Anaokullarında Çocuk Faaliyetleri Ank. 1987.

KANTARCIOĞLU, Selçuk;

Anaokulunda Eğitim, ME. Basımevi İst. 1984.

KARABULUT, Osman;

İslâm'da Çocuk Terbiyesi 3.bs. Konya ts.

KARA, Mustafa;

Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi 1.bs. İst. 1985.

KAVAKÇI, Y.Z.;

İslâm Araştırmalarında Usul DİBY. Ank. ts.

KAYAOĞLU, İsmet;

İslâm Kurumlar Tarihi, Ank. 1980.

KAZICI, Rıza;

Anahatları ile İslâm Eğitim Tarihi, İst. 1983.

KERSCHENSTEİNER, G. ;

Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi (Çev:İ.Hakkı) Ank. 1931.

KEYKAVUS, Emir Unsur el-Meali;

Kabusname (Çev:Mercimek Ahmet) 1.C. Tercüman 1001 Temel Eser ts.

KILAVUZ, M.Akif;

Ergenlerde Özdeşleşme ve Din Eğitimi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Bursa
1993.

KINALIZADE ,Ali Efendi;

Ahlak-ı Alai, Bulk 1248.

KOÇER, H.Ali;

Eğitim Tarihi, Ank. 1980.

KİŞİSEL, Elaine ve Serap Maktov Yıldırım;

Bilişsel Etkinlikler (Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi)
MEBBa. İst. 1983.

LA FONTAİNE;

La Fontaine'in Masalları I-II, (Çev:Orhan Veli Kanık) ys. 1948

MAĞDEN, Duyan;

Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi, MEB. OEGM, Ank. 1983.

MART,Ömer;

Eğitim Psikolojisi Maarif Basmevi İst. 1956.

MAVERDİ,Ebu'l-Hasoen Ali b. Muhammed b. Habib; Edebu'd-Dunya ve'd-Din,

Beyrut, 1398.

MERTOĞLU,Ercan;

Okulöncesi Dönemde Çocuğun Müzik Gelişimi ve Eğitimi, 9.YA-PA, OEYS.
Ank. 1993.

MIALARET,Gaston;

Dünyada Okulöncesi Eğitimi (Makale) (Çev:Vedat Örs) UNESCO Milli
Komisyonu Ank. 1977.

MONTAIGNE;

Denemeler (Çev:Sebahattin Eyüboğlu) İst. 1979.

MONTESORİ, Maria;

Çocuk Eğitimi (Çev:G. Yücel) 3.bs. İst. 1992.

MÜBAREKFURİ, Ebu'l-Ali Muhammed Abdurrahman İbn Abdurrahim;

Tuhfetül-Ahvazi bi-Şerhi Cami-it-Tirmizi Kahire 1963.

MUHAMMED, Abdulhalim;

Müslüman Kardeşlerde Eğitim ve Teşkilatlanma Siyaseti (Çev:M.Ev.Akın)
1.bs.Ank. 1990.

MUHAMMED, Abdulazim Zurkani;

Menahilü'l-İrfan Fi Ulumi'l-Kur'an, Mısır ts.

MUHAMMED, Kutub;

İslâm Terbiye Metodu ve Ahlak Sistemi (Çev:Ali Özek) İst. 1977.

Çağdaş Fikir Akımları I,II,III, (Çev:M.Beşir Eryarsoy) İst. 1989.

İslâmda Eğitim Metodu (Çev:Durmuş Ali Kayapınar) İst. ts.

İslâm Düşüncesinde Sanat (Çev:A.Nuri) İst. 1979.

MÜNAVİ, Şemsü'd-Din Muhammed Zeynü'd-Din Abdurrauf;

Feydu'l-Kadir Perhu'l-Cami'is-Sağır, Beyrut, 1972.

MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri;

Sahihi Müslim I-V, (thh. M.F.Abdulbaki) 3.bs. Beyrut, 1972.

Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi (Çev. A. Davudoğlu) İst. 1980.

NESAI, Ebu Abdurrahman Ahmet b. Şuayb;

es-Sünen I-VIII, Kahire, 1964.

NORMA, Razon;

Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim, İst.1990.

NYE, Vernice;

Music For Young Children, C.Brown Comp. Publishers. 1978.

OĞUZKAN, A.Ferhan;

Eğitim Terimleri Sözlüğü TDK. Yay. Ank. 1974.

OĞUZKAN, Şükran ve arkl;

Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri ve Eğitici Oyuncaklar, MEBY, 4.bs. Ank.1991.

OKTAY, Ayla;

Okulöncesinde Kurumsal Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme (tebliğ) "MEB,
OEGM Dergisi" Ank. 1993.

Okulöncesi Eğitimi Kurumlarının Sorunları ve Öneriler, YA-PA OEYS II,III,
İst.1985.

Okulöncesi Dönemde Temel Alışkanlıklarının Kazandırılması (tebliğ), YA-Papa, OEYS II-III, İst. 1985.

OKTAY, Necla;

Okulöncesi Eğitiminin Batıda Başlaması ve Gelişimi, "YA-PA, OEYS, II,III" İst. 1985.

OREM, R. C.;

Montessori Her Method and the Movement Capricorn Boales, G.P. Putnanas Sons, New York, 1970.

ÖCAL, Mustafa;

Ailede Çocukların Dini ve Ahlaki Eğitimlerinde Karşılaşılan Problemlerin Başlıca Sebepleri ve Çözüm için Bazı Teklifler(tebliğ) "Aile ve Çocuk Sempozyomu" 4-6 Ekim 1991 Bursa.

İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, İst. 1994.

Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar TDV. Yay. 2.bs. Ank. 1991.

ÖRS, Hüviyet Bekir;

Modern Ana Okulları Pedagoji Cemiyeti Yayın İst. 1950

ÖZBAYDAR, Belma;

Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma, İst. 1970.

ÖZCAN, Ali Osman;

Eğitim Psikolojisi ders notları, ÜUEF. Bursa ts.

ÖZGÜR, İbrahim N.;

Bugünün Ana Okulları, Maarif Masımevi, Ank. 1956.

ÖZTÜRK, Hüseyin;

Derviş Dedenin Dilinden İman Prensipleri, TDVY. Ank. 1984.

ÖZYILMAZ, Ömer;

Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya Göre Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Bursa 1990.

İslâm'a Göre Çocuk Terbiyesi ve Psikolojik Temelleri, Bursa 1995

ÖZYÜREK, Mehmet;

Yemek Yeme Davranışlarının Kontrolü (tebliğ), YA-PA 6.OEYS. İst. 1989.

PIERON, Henri;

Vocabulaire de la Psychologie, P.U.F. Paris 1973.

PRESSEY, Sindy L. ve Francis P. ROBINSON

Psikoloji ve Yeni Eğitim (Çev:Hasan Tan) 2. bs. MEBa. İst. 1969.

REMPLEIN, H.;

Die seelische Entwicklung des Menschen im Kindes-und Jugendalter,
14.Aufl. 1966.

ROUSSEAU, Jean Jacques;

Emil Yahut Terbiyeye Dair (Çev:Ülken ve arkl.) 5. bs. İst. 1961.

SADİ, Şirazi;

Baston ve Gülistan (Çev:Hikmet İlyadın) MEBK, Ank.1986.

SAİD, Ramazan el-Buti;

Kur'an Eğitiminin Eşsiz Metodu (Çev:Şükrü Özen) İst. 1987.

SAN'ANİ,Abdurrezzak b. Muhammed;

Musannef I-XI. Beyrut 1970.

SANDSTRÖM, C.I.;

Çocuk ve Gençlik Psikolojisi (Çev:R. Şemin) İÜEFY. İst. 1971.

SARAÇ, Tahsin;

Fransızca Türkçe Büyük Sözlük, TDKY I,II. Ank. 1976.

SAYGILI, Sefa ve ark;

Çalışan Kadın ve Problemlerli Çocuklar, ZGY. 2.bs. İst. 1988.

SAVLU, A.Hamdi;

Müslüman Ailede Çocuk Terbiyesi, Konya 1978.

SEL, Ruhi;

Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar ve Uygulama Oyunları, YA-PA OEYS.
İ-Ü İst. 1984

SELÇUK, Mualla;

Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, TDVY. Ank. 1990.

SEYYİD, ALİ Eşref;

İslâm Eğitiminde Yeni Ufuklar (Çev. Osman Tunç) 1. bs. İst. 1991.

SEYREK, Hilmi;

Okulöncesi Eğitimde Oyun Dersi, İzmir 1991.

SEYYİD, Kutub;

Fizilal'il-Kur'an I-XVI,(Çev. M.Emin Saraç ve arkl.)3. bs. İst. ts.

SEZAL, İhsan;

Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar,1. bs. Ank. 1981.

SEZGİN, Osman;

Üçüncü Neslin Eğitimi, TDVY. Ank. 1991.

SINAR, Alev;

Okulöncesinde Masal (tebliğ), 9. YA-PA, OEYS, Ank. 1993.

SÜKAN, Zafer;

Okulöncesi Etkinlikleri (Türkiye'de Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Projesi) MEBa. İst. 1983.

ŞAHİN, Fatma Tezel;

Çocuk Oyun İlişkisi (tebliğ) 9.YA-PA OEYS. Ank. 1993.

ŞANLI, Nedime;

Çocuğun İyi Bir Tüketici Olarak Yetiştirilmesinde Ana-Babanın Rolü, 9. YA-PA OEYS. Ank. 1993.

ŞAHİNKAYA, Razan;

Anaokulunun Amaçları (tebliğ), UNESCO, TMK. Ank. 1977.

TABERANİ, Ebu'l Kasım Süleyman İbnu Ahmet İbni Eyyüb;

el-Mu'cemu's-Sağir, Kahire 1968.

TAŞKÖPRİZADE, Ahmed Efendi;

Mevzuatu'l-Ulum (Çev. K. Mehmed Efendi) I-II, İst. 1313.

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre;

es-Sünen I-V,(thk. M.A. Şakir) Kahire ts.

TOZLU, Necmettin;

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma, MEBY.
İst. 1989.

ULCAY, Sema;

Okulöncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurumlarında Yıllık Program,1. bs. İst.
1983.

ÜLGEN, Gülten ve ark.;

Çocuk Gelişimi, İst. 1992.

ÜLKEN, Hilmi Ziya;

Sosyoloji Sözlüğü, İst. 1969.

ÜLKÜER, Nurper;

Herkes İçin Eğitim Hedefleri ve Erken Çocukluk ve Okulöncesi Eğitimi, 9.
YA-PA OEYS. İst. 1993.

ÜRFİOĞLU, Ayşe;

Okulöncesi Eğitimde Müzik ve Oyun Etkinlikleri, YA-PA 4.OEYS. Ank.
1986.

Okulöncesi Dönernde Müziğin Önemi, YA-PA OEYS.. II-III İst. 1985.

VARIŞ, Fatma;

Eğitimde Program Geliştirme, AÜEFY. Ank. 1976.

WEBB, Lesley;

Çocuk, Aile ve Anaokulu(Çev. Dolly Yafet) İst. 1984.

WENSICK, A. J;

el-Mu'ceu'l-Müfehres li elfazi'l-Hedisi'n-Nebevi (CONCORDANCE) Leyden
1936.

VERGOTE, A;

Çocukta Din (Çev. E. Fırat), AÜİFD. XXII, Ank. 1978.

YAKAR, Fahri ve ark.;

Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı, İst. 1983.

YARDIM, Mehmet Nuri;

Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları, İst. 1984.

YAVUZER, Haluk;

Aile ve Çocuk Konferansları, İst. 1984.

Çocuk Psikolojisi, 2. bs. İst. 1985.

Çocuk ve Suç, İst. 1982.

Ana Baba ve Çocuk, İst. 1986.

YAVUZ, Kerim;

Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, DİBY. Ank. 1987.

YAZGAN, Bestami;

Çocuk Şiirleri, TDVY. Ank. 1991.

YILMAZ, Nahide;

Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kİtabı, İst. 1991.

YÖRÜKOĞLU, Atalay;

Çocuk Ruh Sağlığı, 18. bs. 1993.

Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 4. bs. İst. 1992.

ZERNUCİ, Burhaneddin ez-Zernuci;

Ta'lim'ül Müteallim, "İslâmda Eğitim Öğretim Metodu" (Çev. Y.V. Yavuz) 3. bs. İst. ts.

ANAOKULU-ANASINIFI ve UYGULAMA SINIFI YÖNETMELİĞİ, MEBa. Ank. 1993.

ANASINIFI VE ANAOKULU ÖĞRENCİSİNİN GÖZLEM DOSYASI (4-5-6-Yaş Çocuğu) İst. ts.

ÇOCUKLARDA ÖĞRENİME HAZIRLIK, (Milletlerarası Çocuk Eğitimi Derneği bülteninden ys. ts.), (Çev. Bilal Kutluğ) İst. 1954.

DANİMARKA EĞİTİM SİSTEMİ, MEB, Ank. 1991.

OKULÖNCESİ ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI, MEBa. İst. 1989.

OKULÖNCESİ ÇOCUK BAKIMI VE EĞİTİMİ, OECD, (Çev. Ferhan Oğuzkan) MEBa. Ank. 1981.

OKUL-ÖNCESİ EĞİTİMİ ÖNEMİ VE SORUNLARI, Ank. 1968. OKULÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI, MEGSB, İst. 1989.

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ, T.C. MEB, OEGM (dergi) Ank. 1993. OKULÖNCESİ
EĞİTİMİ, TMK. Ank.1977. TEHZİBU'T-TEHZİB, Haydarabad (1328. bs. ofset) ts.
UNESCO STATİSTİCS 1990.
YA-PA OEYS. II-III, İst.1985.
YA-PA 4.OEYS. Ank. 1986.
YA-PA 5.OEYS. Antalya 1987.
YA-PA 6.OEYS. İST. 1989.
8.YA-PA OEYS. Bursa 1992.
9.YA-PA OEYS. Ank. 1993.

